

**Smiltenes novadā
sanāk!**

SMILTENES NOVADA
PAŠVALDĪBAS SOCIĀLĀS
JOMAS ATTĪSTĪBAS
STRATĒGIJA
2024.-2033.GADAM

Smiltene, 2024

SATURS

STRATĒGIJĀ LIETOTIE TERMINI	3
LIETOTIE SAĪSINĀJUMI	6
IEVADS	7
1. SMILTENES NOVADA VISPĀRĒJS SOCIĀLĀS JOMAS RAKSTUROJUMS	12
1.1. Teritorijas vispārējs raksturojums	15
1.2. Demogrāfiskie rādītāji	18
1.3. Sociālekonomiskais raksturojums	21
1.5. Sabiedrības veselības un veselības aprūpes pakalpojumi	26
1.5.1. Sabiedrības veselība	26
1.5.2. Veselības aprūpes pakalpojumu pieejamība	31
2. SMILTENES NOVADA SOCIĀLO PAKALPOJUMU UN SOCIĀLĀS PALĪDZĪBAS SISTĒMAS RAKSTUROJUMS	35
2.1. Sociālā dienesta struktūra un darbinieki	35
2.2. Sociālie pakalpojumi	48
2.3. Sociālā palīdzība un pašvaldības pabalsti	55
3. STRATĒGISKĀ DAĻA	1
3.1. Sociālā dienesta darbības stratēģiskie virzieni (vīzija, misija)	4
3.2. Sociālā jomas stratēģiskie mērķi un uzdevumi, sasniedzamie rezultāti	4
4. STRATĒGIJAS IEVIEŠANAS UZRAUDZĪBA UN MONITORINGS	Kļūda!
Grāmatzīme nav definēta.	

STRATĒGIJĀ LIETOTIE TERMINI

Aprūpe mājās – pakalpojumi mājās pamatvajadzību apmierināšanai personām, kuras objektīvu apstākļu dēļ nevar sevi aprūpēt.

Audžuģimene – ģimene, kas nodrošina bērnam, kuram uz laiku vai pastāvīgi atņemta viņa ģimeniskā vide vai kura interesēs nav pieļaujama palikšana savā ģimenē, īpašu valsts un pašvaldības palīdzību un aizsardzību līdz brīdim, kamēr bērns nav atgriezies savā ģimenē, vai ja tas tiek adoptēts, viņam nodrošināta aizbildnība, vai bērns ir ievietots bērnu aprūpes un audzināšanas iestādē.

Darbspējīgs vecums – personas dzīves posms no 15 gadu vecuma līdz valsts vecuma pensijas piešķiršanai nepieciešamajam vecumam.

Deinstitucionalizācija (DI) – dzīvesvietā nodrošināta vide, lai cilvēks par sevi spēj pats rūpēties un, ja funkcionālo ierobežojumu dēļ nepieciešams, saņem arī speciālistu atbalstu.

Dienas centrs (DC) – dienas laikā personai (bērniem, jauniešiem vai pieaugušajiem) nodrošina sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, pakalpojumu pēctecību, sociālo prasmju attīstību, izglītību un saturīga brīvā laika pavadīšanas iespējas, iesaistot arī personas tuviniekus vai ģimenes locekļus, organizējot pašpalīdzības grupas un mobilizējot cita veida sociālekonomiskos resursus konkrēto sociālo problēmu risināšanā.

Dienas aprūpes centrs (DAC) – institūcija, kas dienas laikā nodrošina sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, sociālo prasmju attīstību, izglītošanu un brīvā laika pavadīšanas iespējas personām ar garīga rakstura traucējumiem, invalīdiem, bērniem no trūcīgām ģimenēm un ģimenēm, kurās ir bērna attīstībai nelabvēlīgi apstākļi, kā arī personām, kuras sasniegušas vecumu, kas dod tiesības saņemt valsts vecuma pensiju.

Funkcionālais traucējums – slimības, traumas vai iedzimta defekta izraisīts fiziska vai garīga rakstura traucējums, kas ierobežo personas spējas strādāt, aprūpēt sevi un apgrūtina personas iekļaušanos sabiedrībā.

Garīga rakstura traucējums (GRT) – psihiska saslimšana un garīgās attīstības traucējums, kas ierobežo personas spējas strādāt un aprūpēt sevi, kā arī apgrūtina tās iekļaušanos sabiedrībā.

Grupu māja (dzīvoklis) – atsevišķs dzīvoklis vai māja, kurā personām ar garīga rakstura traucējumiem nodrošina individuālu atbalstu sociālo problēmu risināšanā.

Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija – sociālā institūcija, kas nodrošina personai, kura vecuma vai veselības stāvokļa dēļ nespēj sevi aprūpēt, kā arī bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem mājokli, pilnu aprūpi un sociālo rehabilitāciju.

Klients – persona, kas saņem sociālos pakalpojumus vai sociālo palīdzību.

Konsultatīvs atbalsts sociālā darba speciālistam (supervīzija) – sociālā darba speciālista darbībai paredzēts metožu kopums ar mērķi uzlabot viņa profesionālo kompetenci un sniegt viņam psiholoģisko atbalstu, lai paaugstinātu darba kvalitāti.

Krīzes centrs – sociālā institūcija, kurā tiek sniegta īslaicīga psiholoģiska un cita veida palīdzība krīzes situācijā nonākušām personām.

Pabalsts garantētā minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšanai – naudas un mantiskais pabalsts vai naudas vai mantiskais pabalsts, ko piešķir ģimenēm vai atsevišķi dzīvojošām personām, kuras objektīvu apstākļu dēļ negūst pietiekamus ienākumus un kuras atzītas par trūcīgām. Šis pabalsts nodrošina katram ģimenes loceklim garantēto minimālo ienākumu līmeni.

Pamatvajadzības – ēdiens, apģērbs, mājoklis, veselības aprūpe, obligātā izglītība.

Psihosociālā palīdzība – sociālā darba virziens, kura nolūks ir palīdzēt indivīdam un ģimenei risināt starppersonu un sociālās vides problēmas, sniedzot psiholoģisku un sociālu atbalstu.

Sociālais dienests – pašvaldības izveidota iestāde, kas sniedz sociālo palīdzību, organizē un sniedz sociālos pakalpojumus pašvaldības iedzīvotājiem.

Sociālais darbs – profesionāla darbība, lai palīdzētu personām, ģimenēm, personu grupām un sabiedrībai kopumā veicināt vai atjaunot savu spēju sociāli funkcionēt, kā arī radīt šai funkcionēšanai labvēlīgus apstākļus.

Sociālā darba pakalpojums – komplekss sociālais darbs – profesionāla sociālā darbinieka konsultācijas un atbalsts, klientu vajadzību novērtēšana, apsekošana klienta dzīvesvietā, individuālā sociālā rehabilitācijas plāna izstrāde, psihosociāls un starpprofesionāls atbalsts sociālo pakalpojumu saņemšanas procesā, palīdzība sociālās situācijas risināšanā, sociālā gadījuma vadīšana. Pakalpojums tiek sniegts, lai nodrošinātu profesionālu darbību ar mērķi palīdzēt personām, ģimenēm, personu grupām un sabiedrību kopumā veicināt vai atjaunot spēju sociāli funkcionēt, kā arī veicināt sociālās atstumtības mazināšanu, attīstot personas pašas resursus iesaistot atbalsta sistēmās. Sociālā darba mērķis ir nodrošināt iespējas saņemt katram iedzīvotājam visatbilstošāko sociālo pakalpojumu

Sociālā darba speciālists – persona, kurai ir noteikta izglītība un kura veic sociālā darbinieka, karitatīvā sociālā darbinieka, sociālā aprūpētāja, sociālā rehabilitētāja vai sociālās palīdzības organizatora profesionālos pienākumus.

Sociālā palīdzība – naudas vai mantiskais pabalsts, kura piešķiršana balstās uz materiālo resursu novērtēšanu personām (ģimenēm), kurām trūkst līdzekļu pamatvajadzību apmierināšanai.

Sociālās aprūpes pakalpojums – pasākumu kopums, kas vērsts uz to personu pamatvajadzību apmierināšanu, kurām ir objektīvas grūtības aprūpēt sevi vecuma vai

funkcionālo traucējumu dēļ, un ietver sevī pakalpojumus personas dzīvesvietā un ilgstošas sociālās aprūpes institūcijās.

Sociālās aprūpes pakalpojumi personas dzīvesvietā – pakalpojumi, kas tuvināti ģimenes videi (aprūpe mājās, pakalpojumi dienas aprūpes centrā, servisa dzīvoklis, grupu māja (dzīvoklis) u.c.).

Sociālās rehabilitācijas pakalpojums – pasākumu kopums, kas vērsts uz sociālās funkcionēšanas spēju atjaunošanu vai uzlabošanu, lai nodrošinātu sociālā statusa atgūšanu un iekļaušanos sabiedrībā, un ietver sevī pakalpojumus personas dzīvesvietā un sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā vai dzīvesvietā vai sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā.

Sociālās rehabilitācijas pakalpojumi personas dzīvesvietā – pakalpojumi, kas ir pieejami dzīvesvietā (individuāls sociālais darbs ar klientu, specializēto darbnīcu pakalpojumi, krīzes centru, dienas aprūpes centru u.c. pakalpojumi).

Sociālās vajadzības – sociālo prasību kopums, kas nepieciešams indivīda, ģimenes, sociālās grupas, visas sabiedrības funkcionēšanas nodrošināšanai. Laika gaitā mainoties un attīstoties tehnoloģijām, attīstās jaunas sociālās problēmas un paplašinās klientu vajadzības. Sociālā darba pakalpojuma sniedzēji regulāri papildus izglītojas, jo ir nepieciešamas specifiskas zināšanas un prasmes.

Specializētās darbnīcas – pakalpojums ir darbnīca ar speciāli pielāgotām darba vietām un nodrošinātu speciālistu atbalstu personām ar invaliditāti darbaspējīgajā vecumā ar mērķi attīstīt to sociālās un funkcionālās prasmes.

Sabiedrības veselība ir labas prakses un zinātnes mijiedarbība, lai aizsargātu un uzlabotu sabiedrības veselību un pagarinātu dzīvildzi, veicot sabiedrības izglītošanu veselības veicināšanas un slimību profilakses jautājumos, nodrošinot infekcijas slimību un vides riska faktoru uzraudzību (vai monitoringu) un organizējot veselības aprūpi agrīnai slimību diagnostikai un ārstēšanai. Tās darbības mērķis ir nodrošināt apstākļus, kuros cilvēki var būt veseli un koncentrēties uz veselu sabiedrību, nevis uz atsevišķiem pacientiem vai slimībām¹.

Veselības veicināšana ir process, kas rada iespēju katram cilvēkam pastiprināt kontroli pār savu veselību un uzlabot to.

LIETOTIE SAĪSINĀJUMI

- APSD** – Algoti pagaidu sabiedriskie darbi
- ATR** – Administratīvi teritoriālā reforma
- DC** – Dienas centrs
- DAC** – Dienas aprūpes centrs
- DFC** – Daudzfunkcionālais centrs
- DI** – Deinstitutionalizācija
- FT** - funkcionālie traucējumi
- ES** – Eiropas Savienība
- ESF** – Eiropas Sociālais fonds
- ERAF** – Eiropas Reģionālās attīstības fonds
- GMI** – Garantētais minimālais ienākums
- GRT** - Garīga rakstura traucējumi
- ISASR** – Ilgstošā sociālā aprūpe un rehabilitācija
- LM** – Labklājības ministrija
- MK** – Ministru kabinets
- NVPT** - Nacionālais veselīgo pašvaldību tīkls
- NVA** – Nodarbinātības valsts aģentūra
- NVD** – Nacionālais veselības dienests
- NVO** – Nevalstiskā organizācija (biedrība vai nodibinājums, reliģiskās organizācijas)
- PVO** – Pasaules Veselības organizācija
- Sociālais dienests** – Smiltenes novada pašvaldības aģentūra “Sociālais dienests”
- SAC** – Sociālās aprūpes centrs
- VM** – Veselības ministrija
- SOPA** – Sociālo pakalpojumu administrēšanas lietojumprogramma
- SPKC** – Slimību profilakses un kontroles centrs
- VSAA** – Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra
- VSAC** – Valsts sociālās aprūpes centrs

IEVADS

Smiltenes novada **Sociālās jomas attīstības stratēģija 2024.-2033.gadam** (turpmāk- Stratēģija) ir pašvaldības plānošanas dokuments, kas izstrādāts, lai nodrošinātu koordinētu un mērķtiecīgu sociālā darba virzību uz labklājības un dzīves kvalitātes nodrošinājumu nākotnē. Stratēģijas izstrādāta saskaņā ar vairākiem nozīmīgiem valsts un reģionāla līmeņa plānošanas dokumentiem: Ministru kabineta 2014.gada 2.decembra noteikumiem Nr.737 "Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi" un Ministru kabineta 2015.gada 28.aprīļa instrukciju Nr.3 "Kārtība, kādā izstrādā un aktualizē institūcijas darbības stratēģiju un novērtē tās ieviešanu".

Atbilstoši Attīstības plānošanas sistēmas likuma 9.panta pirmajai daļai, izstrādājot attīstības plānošanas dokumentus, tos savstarpēji saskaņo un ievēro ilgtermiņa konceptuālos valsts plānošanas dokumentus, tostarp, **Nacionālās attīstības plānu 2021.-2027.gadam (NAP2027)**, kas ir hierarhiski augstākais nacionālā līmeņa vidēja termiņa attīstības plānošanas dokuments Latvijā. NAP2027 attīstība un izaugsme ir definēta četros galvenos virzienos saskaņā ar izvirzītajiem stratēģiskiem mērķiem, t.i., **vienlīdzīgas iespējas, produktivitāte un ienākumi, sociālā uzticēšanās un reģionālā attīstība**. Sociālās jomas pakalpojumu sniedzējiem, jāievēro esošos stratēģiskos mērķus savā darbībā, jo tie nav tikai simboliski mērķi, bet visā NAP2027 darbības periodā nosaka politiku saskaņotību, budžeta prioritātes un pārvaldības procesus.

- **Vienlīdzīgas iespējas** ir sociālā taisnīguma un dzīves kvalitātes nodrošināšanas mērķis, kas vērsts uz ienākumu nevienlīdzības mazināšanu, paredzot vienlīdzīgu pamattiesību īstenošanu caur valsts sniegtajiem pakalpojumiem un vispārējo labklājību visiem Latvijas iedzīvotājiem. Praksē tas vērsts uz līdzvērtīgu iespēju nodrošināšanu saņemt labu izglītību un kvalitatīvu veselības aprūpi, strādāt cienīgu darbu atbilstoši savām spējām, izaugsmes iespējām un iespēju dzīvot drošā vidē un būt sociāli aizsargātam.
- **Produktivitāte un ienākumi** ir pamats ilgtermiņai izaugsmei, kas vērsts uz mērķtiecīgu resursu ieguldīšanu augstākas pievienotās vērtības radīšanai, t.i., atbalstot uzņēmējus, ieviešot inovatīvus risinājumus, jaunas tehnoloģijas un efektīvu darba procesu un piedāvājot kompetenču pilnveidošanas iespējas.
- **Sociālā uzticēšanās** ir vērsta uz savstarpējās uzticēšanās un paļaušanās stiprināšanu, kā arī sadarbības veicināšanu kopīgu mērķu sasniegšanai, jo tā ietekmē labklājību, apmierinātību ar dzīvi, pilsonisko līdzdalību un pat veselību, kas veicina personīgās iespējas izaugsmei un sekmē demokrātiskas sabiedrības veidošanos.
- **Reģionālā attīstība** ir valsts līdzsvarotas ilgtermiņa izaugsmes pamatā, attīstot reģionu potenciālu un samazinot sociālekonomiskās atšķirības, uzlabojot uzņēmējdarbības vidi, izmantojot katra reģiona savus resursus, specializējoties un radot apstākļus darba vietu un pakalpojumu izveidei.

Vairāki NAP27 rīcības virzieni ir cieši saistīti ar sociālās jomas stratēģisko attīstību turpmākajiem gadiem.

Prioritātes "Stipras ģimenes, veseli un aktīvi cilvēki" sasniegšanā būtiska ir **sociālā atbalsta sistēma krīzes situācijā**, kad ir pieejami pietiekami resursi dažādu sociālo grūtību pārvarēšanai (novecošanās, priekšlaicīgas darba nespējas, mirstības, psiholoģiskās vai emocionālās veselības, materiālo apstākļu u.c. pasliktināšanās dēļ).

Demogrāfiskās slodzes mazināšanai, īpaši Vidzemes reģionā, **aktīvas novecošanās atbalsta sistēma** veicinātu vecāku cilvēku iesaisti ekonomikā un citās sociālās dzīves jomās (līdzdalību kopienas dzīvē, brīvprātīgo darbu, rūpēm par mājāsaimniecību, tuvinieku aprūpi u.c.). Dzimstības pieaugumu paredzēts veicināt ar **ģimenei atbalstošu nodokļu un pabalstu sistēmu**, kas samazina bērnu aprūpes tiešās izmaksas un palīdz vecākiem gādāt par bērnu un ģimenes dzīves kvalitāti, kas ir ikvienas labklājības valsts sistēmas pamātā.

Rīcības virziens kvalitatīvu veselības pakalpojumu nodrošināšanā paredz attīstīt veselības veicināšanas un profilakses pasākumus, **ar integrētas veselības un sociālās aprūpes pakalpojumu organizēšanas un sniegšanas modeļiem**, digitalizācijas platformu ieviešanu, kā arī medicīnisko tehnoloģiju attīstību primāri ekscelences centros, jo īpaši pacientiem ar psihiskām slimībām un uzvedības traucējumiem, nedziedināmi slimajiem un citām mērķa grupām, kur nepieciešama starpnozaru sadarbība.

Emocionālās un psihiskās veselības pasliktināšanās sekas, tostarp bērnu un jauniešu vidū, paredzēts mazināt ar **visaptveroša atbalsta pieeju krīzes situācijā** neatkarīgi no krīzes cēloņiem. Emocionālās un psiholoģiskās noturības stiprināšanai ir jāveido uz mērķa grupām orientētus **profilakses un intervences pasākumus**, ciešu un emocionāli tuvu vecāku un bērnu attiecību veidošanai nepieciešams ir atbalsts vecāku prasmju pilnveidei, kā arī nodrošināms visaptverošs, integrēts un uz indivīda vajadzībām orientēts profilakses aktivitāšu kopums bērna emocionālas attīstības un psihisko traucējumu veidošanās risku mazināšana.

Personas ar invaliditāti, cilvēki ar fiziskiem un psihiskiem veselības traucējumiem un aprūpējamo personu ģimenes locekļi ir viena no nabadzībai pakļautajām mērķa grupām, kādēļ ne vien ar esošo sociālās aizsardzības sistēmu, bet arī **individuālajām vajadzībām atbilstošu kvalitatīvu sociālo pakalpojumu nodrošināšana** veicina cilvēku nodarbinātību un produktivitāti. Sociālo pakalpojumu klāsta, kvalitātes un pieejamības nodrošināšanā, cita starpā paplašinot gan sabiedrībā balstītu aprūpes pakalpojumus, gan ģimeniskai videi pietuvinātu institucionālo aprūpes pakalpojumu pieejamību, ir **jāpilnveido sociālo darbinieku un sociālo pakalpojumu sniedzēju motivācijas un atalgojumu sistēma un profesionālā kompetence**.

Sadarbībā ar sociālo pakalpojumu sniedzējiem ir jāveido **iekļaujoša vide** bērniem un jauniešiem ar funkcionāliem traucējumiem (speciālām vajadzībām), kā arī jāsniedz nepieciešamais atbalsts no emocionālās un fiziskās vardarbības cietušajiem un citām nabadzības riskam pakļautām grupām.

“Kvalitatīvas dzīves vides un teritorijas attīstības” prioritāte ir saistīta ar **kvalitatīvu mājokļu pieejamību** par pieņemamu cenu, kas ir ne vien pamattiesību nodrošināšanas jautājums, bet arī nodarbinātības, labklājības un demogrāfiskās slodzes risinājums. **Sociālo mājokļu pieejamība** ir viens no būtiskiem risinājumiem, lai samazinātu māsaimniecībām ar zemiem ienākumiem vai krīzes situācijā esošos izdevumus un parādsaistības. Tāpat iedzīvotāju novecošanās un dažādu sociālo grupu vajadzības, kam ir nepieciešams valsts atbalsts mājokļu pieejamībai un sociālo mājokļu veidošanai. Esošajā **Mājokļu pieejamības pamatnostādņu 2021.-2027.gadam** ir atsauce uz kvalitatīvu un cenas ziņā pieejamu mājokļu izveidi, kas nozīmīgi nodarbinātības attīstībai un reģionālai mobilitātei, deinstitucionalizācijai un sociālo pakalpojumu nodrošināšanai dzīves līmeņa uzlabošanai dažādām nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļautajām iedzīvotāju grupām, t.i., iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem.

Sociālās jomas attīstība ir cieši saistīta ar sociālās aizsardzības un darba tirgus politikas noteiktajām prioritātēm. Ministru kabineta 2021. gada 1. septembra rīkojuma Nr. 616 **“Par Sociālās aizsardzības un darba tirgus politikas pamatnostādnes 2021.-2027. gadam”** mērķis ir sekmēt iedzīvotāju sociālo iekļaušanu, mazinot ienākumu nevienlīdzību un nabadzību, attīstot pieejamu un individuālajām vajadzībām atbilstošu sociālo pakalpojumu un juridiskā atbalsta sistēmu, kā arī veicinot augstu nodarbinātības līmeni kvalitatīvā darba vidē. Lai sasniegtu izvirzīto mērķi ir paredzēts nodrošināt ilgtspējīgu, stabilu un adekvātu materiālo atbalstu iedzīvotājiem, izveidot modernu un pieejamu sociālo pakalpojumu sistēmu.

Sociālo pakalpojumu nodrošinājumā paredzēts atbalsts **sabiedrībā balstītu pakalpojumu** turpmāko attīstību, t.i., pilotējot jaunus sociālos pakalpojumus un to ieviešanu, mērķa grupu pārklājuma palielināšanu, plašāku tehnoloģisko risinājumu izmantošanu, atbalsta uzlabošanu pārejas posmā no institucionālās aprūpes uz sabiedrībā balstītām formām u.c. Sabiedrībā balstītu pakalpojumu attīstība uzlabo iedzīvotāju iespējas dzīvot neatkarīgi un dzīvot sabiedrībā, iekļauties izglītībā un darba tirgū, saglabājot arī aprūpē iesaistīto ģimenes locekļu nodarbinātību.

Izvirzītie stratēģiskie mērķi ir arī saistīti ar **“Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģiju līdz 2030.gadam”** (Latvija2030), kas paredz uzlabot sociālās aprūpes un sociālās drošības pakalpojumus un efektivitāti, un **“Nacionālo reformu programmu stratēģijas “ES2020” īstenošanai”** (NRP).

Visi iepriekš minētie nacionālās nozīmes plānošanas dokumenti un nesen ieviestā Administratīvi teritoriālā reforma (turpmāk- ATR) ietekmē esošo sociālo pakalpojumu pārklājumu un sniegšanu Smiltenes novadā turpmākajā periodā. Savukārt Sociālo dienestu un sociālo pakalpojumu sniedzēju darba kvalitāte un iedzīvotājiem sniegtā atbalsta efektivitāte, iedzīvotāju iekļaušana sabiedrībā un darba tirgū ir tiešā veidā saistīta ar pašvaldības kapacitāti nodrošināt nepieciešamos resursus. Tas saskan ar **Reģionālās politikas pamatnostādņu 2021.-2027. gadam** paredzētiem uzdevumiem, t.i., nodrošinātu cilvēkkapitāla piesaisti reģionā, nodrošināt pakalpojumus atbilstoši

demogrāfiskiem izaicinājumiem, uzlabot plānošanas reģionu un pašvaldību administrācijas darba efektivitāti u.tml.

Līdzšinējo sociālo pakalpojumu un sociālās jomas attīstību noteica **Profesionālā sociālā darba attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam**, kas definē rīcībpolitiku profesionālā sociālā darba attīstības jomā un veido vienotu sistēmu, kura nodrošina atbalstu iedzīvotājiem sociālo problēmu mazināšanā.

Savukārt **Sociālo pakalpojumu attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam** noteica sociālo pakalpojumu sistēmas – sociālās aprūpes, sociālās rehabilitācijas, profesionālās rehabilitācijas pakalpojumu – attīstības virzienus, veicināja sociālo pakalpojumu pieejamību, paaugstināja to kvalitāti un nodrošina efektīvu pārvaldību. Saskaņā ar minētām pamatnostādnēm, iepriekšējā plānošanas periodā, kas tika pagarināts līdz 2023.gadam, tikai īstenoti pasākumi, kas vērsti uz deinstitucionalizāciju, sabiedrībā balstītu, pēctecīgu un klienta individuālajām vajadzībām atbilstošu sociālo pakalpojumu izveidi, kā arī efektīvu sociālo pakalpojumu pārvaldību. (1. attēls)

1. attēls. Sociālā joma nacionālā līmeņa plānošanas dokumentos

Stratēģija ir izstrādāta saskaņā ar Smiltenes novada pašreizējo situācijas raksturojumu (2021), un Smiltenes novada attīstības programmu 2022.-2028.gadam - rīcības plānu, kur ir pieejama informācija par sociālo situāciju Smiltenes novadā kopumā un izvirzītie galvenie mērķi. Stratēģijā ir attīstības tālākais redzējums, jeb vīzija, kurā analizēta novada esošā situācija sociālajā jomā, definēti sociālās jomas mērķi dažādos termiņos un sniegti priekšlikumi šo mērķu sasniegšanai.

Stratēģijas izstrādē tika izmantotas vairākas **pētījuma metodes**, t.i., likumdošanas un dokumentu analīze, sekundāro datu analīze no valsts statistikas un Sociālā dienesta

rīcībā esošajiem datiem, kā arī Sociālā dienesta veiktās Smiltenes iedzīvotāju aptaujas par sociāliem pakalpojumiem (n=222) un veselības aprūpes pakalpojumiem (n=146), kā arī darbinieku aptaujas (n=22) datiem, fokusgrupu intervijas ar sociālo pakalpojumu sniedzējiem (n=38) un sociālā dienesta intervijām ar darbiniekiem. Sociālo pakalpojumu dati un veselības aprūpes pakalpojumu dati ir reprezentatīvi un veido normālsadalījumu, analizējot šķērsgriezumā pēc ienākumu, vecuma un sociālā statusa struktūras.

Stratēģija izstrādāta, balstoties uz vispārējās sociālās jomas raksturojumu Smiltenes novadā, t.sk., teritorijas raksturojumu, demogrāfiskiem rādītāju un sociālekonomiskās jomas analīzi, sabiedrības veselības un veselības aprūpes pakalpojumu raksturojumu (1. nodaļa), sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu sistēmas raksturojumu (2. nodaļa). Noslēdzošā ir stratēģiskās daļa (3. nodaļa), kurā ir definēta misija, vīzija, noteikti mērķi un uzdevumi, kas sasniedzami noteiktajā periodā.

1. SMILTENES NOVADA VISPĀRĒJS SOCIĀLĀS JOMAS RAKSTUROJUMS

Smiltenes novada sociālie pakalpojumi un sociālā palīdzība ir daļa no valstī noteiktās sociālās aizsardzības sistēmas, kas jānodrošina saskaņā ar vairākiem starptautiskiem līgumiem un vienošanos par sociālo aizsardzību un sociālo drošību, t.sk., Eiropas Sociālo hartu, Eiropas sociālo tiesību pīlāru, kā arī nacionālajā likumdošanā noteikto sociālās aizsardzības ietvaru, t.i., Latvijas Satversmes 109. pantā, likumā "Par sociālo drošību" un "Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā" un citos saistošajos tiesību aktos noteikto. Primārais sociālās drošības sistēmas mērķis ir aizsargāt sociāli apdrošinātas personas un to apgādībā esošas personas sociālā riska gadījumā, t.i., slimības, invaliditātes, vecuma, bezdarba, nāves, nelaimes, kā arī ar bērna piedzimšanu un audzināšanu saistītos gadījumos. Savukārt likumā "Par sociālo drošību" ir noteiktas sociālās tiesības, t.i., ka tās ir nodrošināmas ikvienam iedzīvotājam no 15 gadu vecuma naudas, mantisko pabalstu vai citu pakalpojumu veidā. Sociālā jomā strādājošiem ir jāņem vērā arī likumā „Par valsts sociālo apdrošināšanu” noteiktos sociālās apdrošināšanas pamatprincipus:

(1) jāievēro solidaritāte starp sociālās apdrošināšanas iemaksu veicējiem un sociālās apdrošināšanas pakalpojumu saņēmējiem un

(2) sociālās apdrošināšanas līdzekļi izmantojami tikai sociālās apdrošināšanas pakalpojumiem.

Līdz ar to sociālie pakalpojumi un sociālā palīdzība ir plašāka sociālās aizsardzības sistēma, kas ir valsts, pašvaldības un citu (NVO, privātā sektora u.c.) sniegtie sociālie pakalpojumi un sociālā palīdzība. Sociālo pakalpojumu veidi ir noteikti "Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā" (turpmāk – SPSPL), Pašvaldību likumā, Bērnu tiesību aizsardzības likumā, Invaliditātes likumā un Sabiedriskā labuma organizācijas likumā un citos sociālo pakalpojumu normatīvo aktu ietvarā. SPSPL 17. panta pirmajā daļā un Ministru kabineta 2017.gada 13.jūnija noteikumos Nr. 338 "Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem" 2.1. punktā noteikts, ka sociālo pakalpojumu sniedzējs var būt komersants, kooperatīvā sabiedrība, biedrība, nodibinājums, reliģiska organizācija, valsts vai pašvaldības iestāde vai cits tiesību subjekts (piem., iedzīvotāju iniciatīva). Sociālā jomā strādājošiem, t.i., sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības sniedzējiem, t.sk., sociāliem darbiniekiem, savā darbībā jāņem vērā starptautisko tiesisko ietvaru, piemēram, ANO Cilvēktiesību konvenciju, Bērnu tiesību konvenciju u.c. Starptautiskais tiesību ietvars nosaka atbildību Latvijas valstij, pašvaldībām un ikvienam, kas ir iesaistītā puse, īpaši aizsargāt noteiktas mērķa grupas - personas ar invaliditāti, bērnus, bēgļus un citas sociāli mazaizsargātas grupas.

Personām ar invaliditāti sociālie pakalpojumi un kārtība, kādā ir sniedzami atbilstošie pakalpojumi, ir noteikti Invaliditātes likumā (sociālās rehabilitācijas, profesionālās rehabilitācijas). Definēto pakalpojumu mērķis ir mazināt vai novērst

funkcionēšanas ierobežojumus (8.panta otrās daļas 2.punkts, piektās daļas 2.punkts, 10.panta ceturtnā daļa, 11.pants). Bērnu tiesību aizsardzības likumā ir izdalītas bērna sociālās tiesības (12.pants), tostarp tiesības uz valsts un pašvaldības sociāliem pakalpojumiem, sociālo palīdzību (trešā daļa) un Ministru kabineta noteiktajām sociālām garantijām. Visšaurākā sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības definīcija ir piemērota Pašvaldību likuma 4. panta pirmās daļas 9. punktā, nosakot, ka pašvaldības autonomā funkcija ir “nodrošināt iedzīvotājiem atbalstu sociālo problēmu risināšanā, kā arī iespēju saņemt sociālo palīdzību un sociālos pakalpojumus”, kas iepriekš minēto likumu izpratnē ir interpretējama kā atbalsts naudas vai mantiska pabalsta veidā un līdzfinansējums sociālās aprūpes gadījumā, ja persona pati nespēj segt izdevumus un nav spējīga parūpēties par sevi. Pašvaldības var nodrošināt plašāku sociālo atbalstu, ņemot vērā citos tiesību aktos noteikto, kā arī piemērojot 44.panta otrajā daļā noteiktās tiesības pieņemt saistošos noteikumus, lai nodrošinātu autonomo funkciju un brīvprātīgo iniciatīvu izpildi. Likumos noteiktā sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības definīcija ir nedaudz atšķirīga atkarībā no mērķa un iesaistītajām pusēm, bet tas kopumā paredz sniegt iedzīvotājiem atbalstu dažādās dzīves situācijās gan valsts materiālā atbalsta veidā, gan pašvaldības sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības vai brīvprātīgās iniciatīvas veidā sociāli apdrošinātām un sociāli neapdrošinātām personām.¹

Pēdējā desmitgadē Latvija kopumā un Smiltenes novads ir piedzīvojis vairākas sociālekonomiskās krīzes, kas ir būtiski ietekmējušas iedzīvotāju labklājību un labsajūtu. 2019.gada Covid-19 krīze skāra ne tikai veselības aprūpes nozari, bet ietekmēja sociālo jomu. Pētījumos atklājās, ka visvairāk ir cietuši bērni un jaunieši, kā arī vecāka gadagājuma iedzīvotāji un ģimenes ar bērniem un īpaši aizsargājamās grupas, t.i., personas ar invaliditāti, personas bez noteiktas dzīvesvietas, bezdarbnieki u.c.

Līdz ar Ukrainā uzsākto karadarbību uz Latviju un Smiltenes novadu pārcēlās bēgļi, kuriem tika nodrošināts atbalsts un palīdzība krīzes situācijā. Atbalsts Ukrainas civiliedzīvotājiem notiek saskaņā ar 03.03.2022. pieņemto Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumu, lai iespējami ātrāk sniegtu atbalstu Ukrainas pilsoņiem un viņu ģimenes locekļiem, kuri izceļo no Ukrainas vai kuri nevar atgriezties Ukrainā Krievijas militārā iebrukuma dēļ. Šajā likumā ir noteikts atbalsta apjoms, tai skaitā medicīnas un izglītības jomā, atkāpes no prasībām zināt valsts valodu, sociālās palīdzības un veselības aprūpes pieejamība u.c. jautājumi.

Latvijas iedzīvotāji 2022.gada ziemā nonāca enerģijas krīzē, bet 2023.gada vasarā piedzīvoja dabas katastrofu. Palīdzības sniegšana krīzes situācijā nodrošināma gan vispārējā sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības sniegšanas kārtībā, gan arī ir nodrošināma “Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma” 11. panta pirmās

¹ Rajevska u.c. (2021). Ziņojums par būtisku sociālo pakalpojumu pieejamības ierobežojumu īstermiņa un vidēja termiņa ietekmi un priekšlikumi uzlabojumiem valsts un pašvaldību sociālās aizsardzības atbalsta pasākumu plānošanā un īstenošanā ārkārtējā situācijā. ViA, LU, RSU, Pieejams: <https://www.lzp.gov.lv/lv/media/2028/download?attachment>

daļas 1.punktā noteiktajā kārtībā², nodrošinot iedzīvotāju evakuāciju, uzskaiti, pagaidu izmitināšanu, ēdināšanu un sociālo aprūpi.

Sociālās jomas un sociālo pakalpojumu attīstību ietekmēja 2015.-2023.gadā īstenotais Deinstitutionalizācijas process (turpmāk - DI), kas ir sabiedrībā balstīta pakalpojumu sistēma personām, kurām ir ierobežotas spējas sevi aprūpēt, kā arī atbalsts ārpus ģimenes aprūpē esošiem bērniem, nodrošinot iespēju dzīvot ģimeniskā vidē. DI "Vidzeme iekļauj" projektā piedalījās Smiltenes novada visi trīs vēsturiskie novadi (Smiltenes, Apes un Raunas novadi). Uzsākot darbu pie jauno sociālo pakalpojumu izveides, tika noteiktas galvenās mērķa grupas, t.i., personas ar garīga rakstura traucējumiem (GRT), bērni ar funkcionāliem traucējumiem un viņu ģimenes locekļi, kā arī ārpus ģimenes aprūpē esošie bērni.

Smiltenes novada teritorijā, reaģējot uz iepriekš minētajām iedzīvotāju vajadzībām un nepieciešamo sociālo atbalstu un palīdzību, sniedz gan esošajā likumdošanas ietvarā, gan ar aktīvu nevalstiskā sektora un brīvprātīgo kopienu iniciatīvu. Smiltenes novada teritorijā sociālie darbinieki un sociālo pakalpojumu sniedzēji nodrošina sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību ikvienam Smiltenes novada iedzīvotājam³, kas ir nonācis grūtībās vai ir krīzes situācijā. Visbiežāk tās ir ģimenes ar bērniem, kurās netiek nodrošināta bērna aprūpe un audzināšana, balstoties uz bērna vislabākajām interesēm, vai ir konstatēta vardarbība. Tāpat sociālie pakalpojumi un palīdzība tiek nodrošināta ārpus ģimenes aprūpē esošiem bērniem, piederīgajiem un viņu aprūpētājiem (audžuģimenēm, aizbildņiem), personām, kuras aprūpē kādu no ģimenes locekļiem, personām, t.sk., bērniem ar invaliditāti vai cita veida funkcionāliem traucējumiem, pensijas vecumā esošām personām, personām ar GRT vai psihiskiem traucējumiem, bijušajiem ieslodzītajiem, personām bez noteiktas dzīvesvietas un citām augstākam sociālās atstumtības vai nabadzības riskam pakļautajām mērķa grupām. Lai labāk izprastu Smiltenes novada resursus un iespējas nodrošināt sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību minētajām mērķa grupām, turpmākajās apakšnodaļās tiks vispārīgi raksturota Smiltenes novada teritorija, analizēti demogrāfiskie rādītāji un sociālekonomiskā situācija, kā arī izglītības, sabiedrības veselības un veselības aprūpes pakalpojumi.

² Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums. <https://likumi.lv/ta/id/282333>

³ Sociālais darbinieks strādā saskaņā ar vispārējā ANO Cilvēktiesību deklarācijā noteiktajām tiesībām un humānismā balstītām vērtībām, kas ir arī nostiprinātas Latvijas Sociālo darbinieku ētikas kodeksā, t.i., sniedz nepieciešamo sociālo palīdzību un atbalstu neatkarīgi no vecuma, dzimuma, rases, politiskās, reliģiskās piederības vai citiem sociālekonomiskajiem apstākļiem.

1.1. TERITORIJAS VISPĀRĒJS RAKSTUROJUMS

Periodā no 2019.gada līdz 2021.gada nogalei Smiltenes novadā ir notikušas būtiskas izmaiņas. 2021.gada 1.jūlijā stājās spēkā Administratīvi teritoriālā reforma (turpmāk - ATR), apvienojot Apes un Smiltenes pilsētas, Apes, Bilskas, Blomes, Brantu, Drustu, Gaujienas, Grundzāles, Launkalnes, Palsmanes, Raunas, Smiltenes, Trapenes, Variņu un Virešu pagastus vienā lielākā Smiltenes novadā. Smiltenes novada iedzīvotāju skaits un teritorija ir palielinājusies, kā arī izglītības, veselības un citu pakalpojumu administratīvā struktūra ir mainījies, un ietekmē sociālo pakalpojumu jomas turpmāko attīstību nākamajā plānošanas periodā. Smiltenes novada teritorijas kopējā platība – 1800,55 km² ar Launkalnes pagasta lielāko platību – 221,8 km², t.i., 12.32% no kopējās novada teritorijas un Apes pilsētu – 2,45 km², kas ir 0.14 % no novada teritorijas.

Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības pieejamība teritorijā ir atkarīga no transporta un ceļu infrastruktūras. Smiltenes novadu šķērso galvenie autoceļi – šoseja (A2) Rīga-Veclaicene-Sanktpēterburga (Krievija) un valsts reģionālie autoceļi Valmiera-Smiltene, Smiltene-Valka, Smiltene-Gulbene, Smiltene-Strenči, Ape-Alūksne, Valka-Vireši, kas sekmē Smiltenes novada un citu reģionu apdzīvoto vietu sasniedzamību. Attālums līdz galvaspilsētai Rīgai no Smiltenes novada administratīvā centra - Smiltenes pilsētas, ir 132 km, kamēr no attālākajām novada teritorijām - Apes – 182 km, bet no Raunas – 108 km. Smiltenes novads robežojas ar Valkas, Valmieras, Cēsu, Alūksnes, Gulbenes novadiem un Igaunijas republikas Valgas un Veru apriņķiem. Ģeogrāfiskais novietojums un transports ietekmē arī veselības aprūpes un citu pakalpojumu pieejamību. Esošā ceļu infrastruktūra ir būtiska, lai sasniegtu gan nacionālā līmeņa, gan reģionālā un vietējā līmeņa nozīmes veselības aprūpes, ilgstošā sociālā aprūpe un rehabilitācija (ISAR) pakalpojumus, sociālās rehabilitācijas, profesionālās rehabilitācijas, psihosociālās un DI ietvaros izveidotos citus sabiedrībā balstītus pakalpojumus.

Smiltenes novads ir viens no ekonomiski aktīvākajiem un straujāk augošajiem novadiem Latvijā. Smiltenes novada nozīmīgākās tautsaimniecības nozares ir lauksaimniecība un mežsaimniecība. Nodarbinātības iespējas ietekmē iedzīvotāju dzīves kvalitāti. Uzņēmējiem ir pieejami dažādi atbalsta instrumenti: atbalsts ES fondu apguvē, iespēja nomāt pašvaldības zemi, nekustamā īpašuma nodokļa atlaides, lauku attīstības speciālistu konsultācijas. Sadarbojoties ar pašvaldību, tiek attīstīta publiskā infrastruktūra, uzlaboti inženiertīkli pilsētā un lielākajos ciemos⁴, kas ir būtiski ne vien nodarbinātības jomā, bet arī sociālās jomas resurss vides pieejamībai un veselīga dzīvesveida veicināšanai.

Bērnu aprūpes pakalpojumu un izglītības pieejamībai ir nozīmīga loma sociālās nevienlīdzības un nabadzības mazināšanai. Novadā ir pieejama visu līmeņu izglītības iespējas, kas ietekmē arī kultūras dzīvi novadā. Smiltenē, Apē un Palsmanē darbojas

⁴ Smiltenes novada pašreizējās situācijas raksturojums (2021), https://geolatvija.lv/geo/tapis#document_22909

pirmsskolas izglītības iestādes, Trapenē un Launkalnē ir sākumskola, ir arī Bilskas, Blomes, Grundzāles, Palsmanes, Variņu, Dāvja Ozoliņa Apes, Gaujienas, un Ojāra Vācieša Gaujienas un Raunas pamatskolas. Vidējo izglītību var iegūt Smiltenes novada vidusskolā.⁵ Lai veicinātu bērna attīstību, ir pieejamas profesionālās ievirzes izglītības un interešu izglītības iestādes, t.i., mūzikas un mākslas skolas Smiltenes pilsētā un Gaujienā. Interešu izglītību un sportu var apgūt Smiltenes Bērnu un jauniešu sporta skolā un interešu izglītības centros Smiltēnē. Izglītības pieejamības veicināšanai īpaša nozīme ir izglītojamo pārvadājumiem, kas ir nodrošināti visā novada teritorijā.⁶

Visās Smiltenes novada izglītības iestādēs ir pieejams atbalsta personāls, t.i., psihologs, logopēds, speciālais un sociālais pedagogs, pedagoga palīgs un karjeras konsultants. Bērnu un skolēnu skaits, kuriem nepieciešams atbalsta personāls, ir liels, t.i., 2022.gadā 245 skolēniem bija nepieciešama psiholoģiskā palīdzība un vēl 80 bērniem bija nepieciešams papildu psiholoģiskais atbalsts. Tāpat arī lielam bērnu skaitam bija nepieciešama logopēda palīdzība (443 skolēniem) un vēl papildu 159 bērniem logopēda atbalsts. Bērniem ar speciālām vajadzībām, t.sk., funkcionāliem traucējumiem, ir pieejama speciālā pedagoga un citu speciālistu atbalsts atkarībā no individuālā vai grupu darba nepieciešamības.⁷

Profesionālās izglītības iespējas tūrisma, viesmīlības, mašīnbūves, veterinārmedicīnas un būvniecības jomā var apgūt Smiltenes tehnikumā. Smiltenes tehnikumā Alsviķu teritoriālā struktūrvienībā profesionālo izglītību iegūst izglītojamie ar funkcionāliem traucējumiem, personas ar dažādiem funkcionāliem traucējumiem (ar attīstības, uzvedības, psihiskiem u.c. traucējumiem), kas iepriekš ir ieguvuši speciālo pamatzglītību. Palsmanes pagastā Smiltenes novada speciālajā pamatskolā tiek īstenotas arī divas profesionālās izglītības programmas būvdarbu un ēdināšanas pakalpojumu jomā.⁸

Atbalsta speciālistu pieejamība - atbilstoša slodze esošajiem speciālistiem, ir aktuāla ne vien izglītības, bet arī sociālās rehabilitācijas jomā darbā ar ģimenēm un bērniem ar dažādiem funkcionāliem traucējumiem. Esošais iekļaujošās un speciālās izglītības piedāvājums, kā arī visaptverošs sociālās rehabilitācijas un atbalsta personāla pieejamība ir īpaši nozīmīgs resurss ģimenēm ar bērniem, kuriem ir GRT un citi attīstības traucējumi. Izglītības un sabiedrībā balstīto DI pakalpojumu pieejamība atslogo vecāku aprūpes pienākumus, kas ir nozīmīgs atbalsts vecāku nodarbinātības veicināšanai.

Novads ir bagāts ar ūdenstilpēm un ūdenstecēm, kas veido vienotu ainavisko telpu. Tas ir nozīmīgs resurss iedzīvotāju ekonomiskā potenciāla attīstībai, veselīga dzīvesveida un dzīves kvalitātes uzlabošanai. Iedzīvotājiem Smiltenes novadā ir iespēja baudīt dabas un kultūrvēsturisko mantojumu, kas dod iespēju aktīvi atpūsties un sportot.

⁵ Smiltenes novada pašvaldības izglītības nozares attīstības stratēģija 2023.-2028. gadam, 1.1.4.2. tabula, 20.lp.

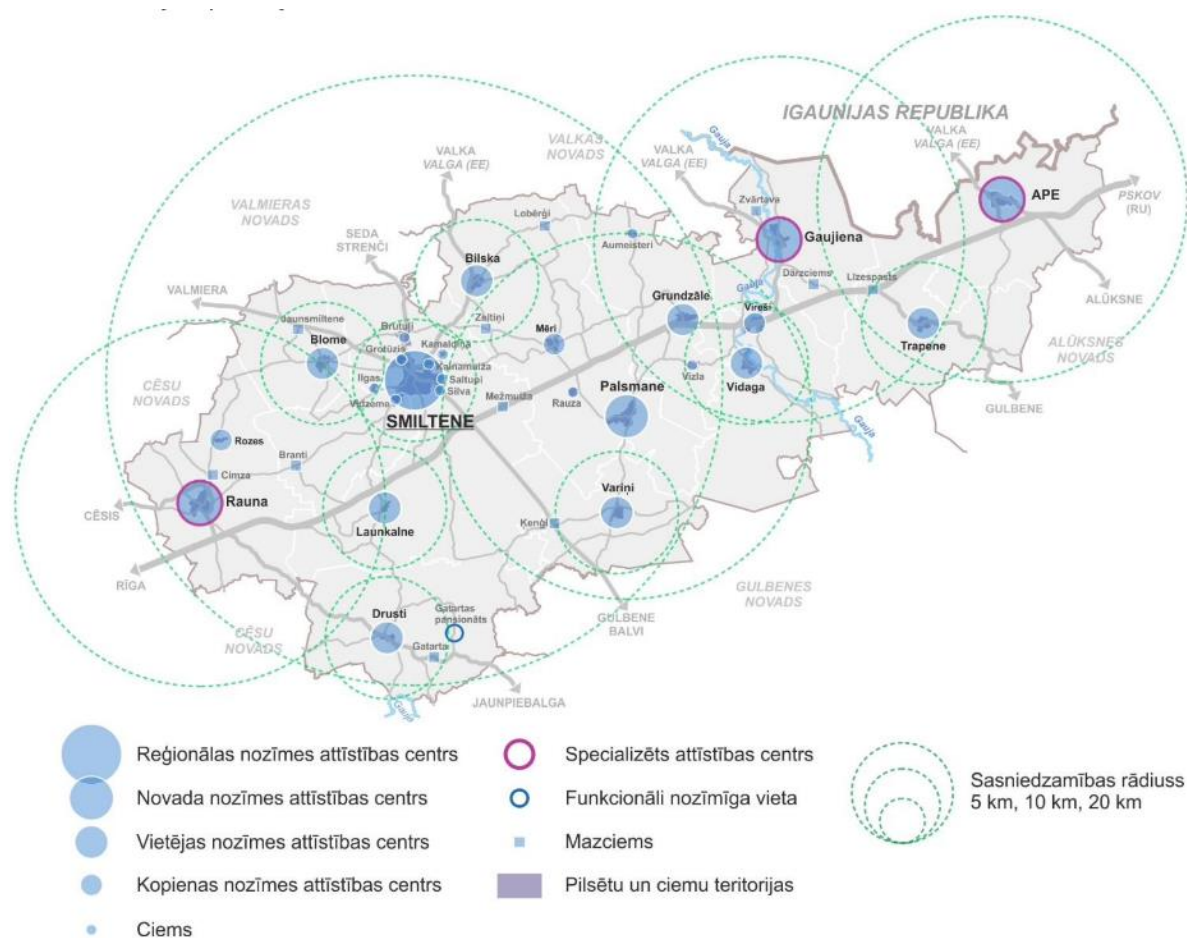
⁶ Turp.

⁷ Turp.

⁸ Turp.

Smiltenes novadam ir atpazīstamas tradīcijas riteņbraukšanā, autosportā, futbolā, orientēšanās sportā, vieglatlētikā, un novadā notiek vietēja un starptautiska mēroga sacensības. Smiltenes novada teritorijā ir uzlabota publiskā infrastruktūra un pieejamība personām ar kustību traucējumiem. Vides pieejamības uzlabošana ir aktuāls jautājums gan personām ar kustību traucējumiem un cita veida funkcionāliem traucējumiem, gan vecāka gadagājuma iedzīvotājiem un bērnu vecākiem, kuri pārvietojas ar ratiņiem. Šobrīd nav veikts visa novada teritorijā vides pieejamības novērtējums, kādēļ arī rīcība un rastie risinājumi vides pieejamības jomā nav plānveida un visaptveroši, bet ieviesti atsevišķās ēkās, objektos u.tml. Plānojot jaunbūves, fiziskā vides pieejamība tiek risināta, bet joprojām ir daudzas vietas, kultūras objekti un sabiedriskā infrastruktūra, kuros nepieciešami būtiski uzlabojami. Aktuāls ir jautājums par pašvaldības sniegto informāciju un komunikāciju ar personām, kuri saziņā izmanto alternatīvās komunikācijas rīkus (Braila, vieglā valodā, Surdotulka u.c.). Nākamajā periodā vides pieejamības uzlabošanā būtiski ne vien fiziskās infrastruktūras, bet arī izglītības, sociālās vides un veselību veicinošas vides uzlabošana visā tās teritorijā.

2. attēls. Smiltenes novada apdzīvojuma struktūra un attīstības centri

Avots: Smiltenes novada ilgtspējas attīstības stratēģija līdz 2035.gadam, 28.lpp.

1.2. DEMOGRĀFISKIE RĀDĪTĀJI

Līdzīgi, kā visā Latvijas teritorijā, arī Smiltenes novadā iedzīvotāju skaits samazinās, notiek strauja sabiedrības novecošanās, ko ietekmē dabiskais pieaugums.⁹ Iedzīvotāju blīvums ir salīdzinoši zems, t.i., 10 iedz./km², kas ir trīs reizes mazāks par Latvijas (30 iedz./ km²) un Vidzemes reģiona (12 iedz./ km²).¹⁰ Covid-19 pandēmijas izskaņā, ukraiņu bēgļu un iespējamo citu pozitīvu faktoru ietekmē 2022.gadā imigrācija pārsniedza emigrāciju, kas pozitīvi atsaucās uz kopējo migrācijas saldo. Tomēr jāatzīmē, ka migrācija kopējā iedzīvotāju skaita straujo samazinājumu būtiski neietekmē. (1. tabula)

1. tabula. Iedzīvotāju skaita izmaiņas Latvijā un Smiltenes novadā

	Iedzīvotāju skaits gada sākumā		..pret iepriekšējo gadu, %	Dabiskais pieaugums		..pret iepriekšējo gadu, %	Migrācijas saldo	
	2022	2023		2021*	2022*		2021*	2022*
Latvija	1 875 757	1 883 008	- 0.39	-17 180	-14 777	-16.26	-286	22 028
Smiltenes novads	17 904	17 909	0,02	-151	-106	-42.45	-100	111

Avots: pēc CSP datiem¹¹. * dati par 2023.gadu nav pieejami.

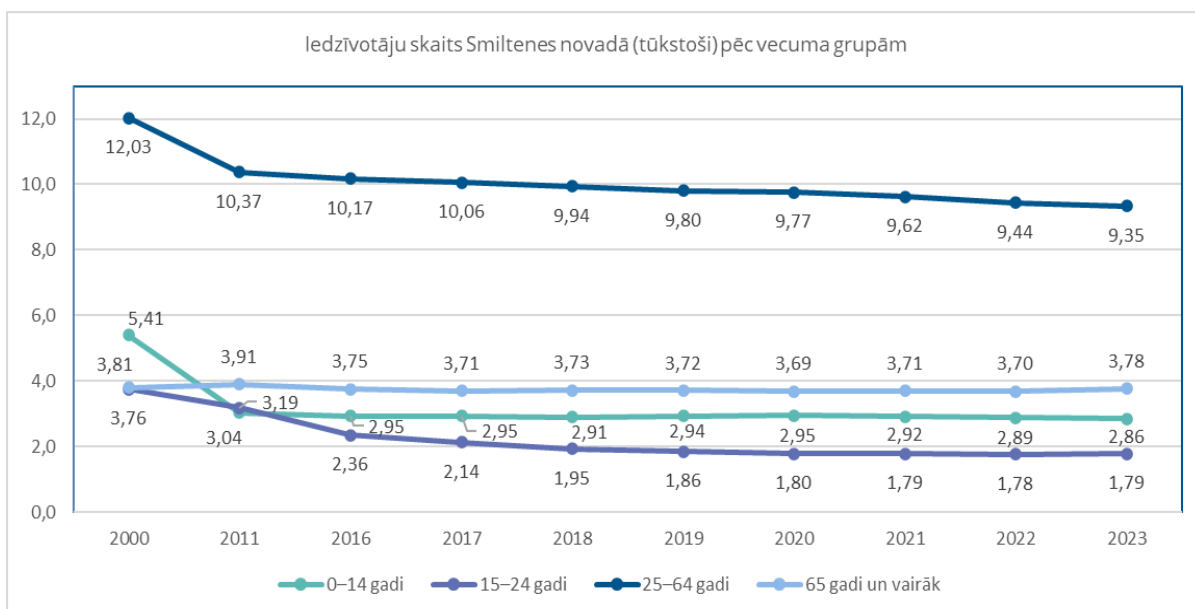
2023. gada sākumā iedzīvotāju skaits Smiltenes novadā bija 17,90 tūkstoši, un kopš 2000. gada tas kopumā ir samazinājies par 28.9 % (t.i., par 7,24 tūkstošiem iedzīvotāju). Straujākais ir bērnu un jauniešu skaita samazinājums vecumā no 0-14 gadiem - par 48.7 % (no 5,41 tūkstošiem 2000. gadā līdz 2,86 tūkstošiem - 2023.g.), kā arī vecumā no 15 -24 gadiem - 52.40 % (no 3,76 tūkstošiem līdz 1,79 tūkstošiem). Arī darbaspējīgo iedzīvotāju skaits vecuma grupā no 25-64 gadiem ir samazinājies par 22,28 % (no 12,03 tūkstošiem līdz 9,35 tūkstošiem periodā no 2000.-2023.g.). Salīdzinoši neliels iedzīvotāju skaita samazinājums ir pensijas vecumā - 65 un vairāk gadi, t.i., par 0.79 %. (3. attēls)

⁹ Starpība starp attiecīgajā gadā dzimušo un mirušo skaitu) un starptautiskās ilgtermiņa migrācijas saldo (starpība starp imigrējušo (iebraukušo) un emigrējušo (izbraukušo) skaitu).

¹⁰ CSP. Oficiālais statistikas portāls: IRD062. Pastāvīgo iedzīvotāju blīvums reģionos, pilsētās, novados un pagastos gada sākumā 2022 - 2023, https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_POP_IR_IRD/IRD062/table/tableViewLayout1/

¹¹ CSP. Oficiālais statistikas portāls: IRS031. Iedzīvotāju skaits gada sākumā, tā izmaiņas un dabiskās kustības galvenie rādītāji reģionos, pilsētās un novados 2012 - 2023 https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_POP_IR_IRS/IRS031/table/tableViewLayout1/

3. attēls. Iedzīvotāju skaits

Avots: pēc CSP datiem¹².

Smiltenes novada sīkākā teritoriālajā sadalījumā vislielākais samazinājums ir Apes (- 44,66 %) un Virešu (- 42,09 %) pagastos, Apē (- 39,43 %), Drustu (- 37,35 %), Trapenes (- 36,59 %), Bilskas (- 35,9 %), Gaujienas (- 34,39 %) pagastos. Mazākais iedzīvotāju skaita samazinājums ir Smiltēnē (- 18,73 %). (2. tabula) Smiltenes novadā ir neliels sieviešu (9,16 tūkstoši) pārsvars, salīdzinot ar (8,61 tūkstošiem) vīriešiem.

2. tabula. Iedzīvotāju skaits Smiltenes novada teritorijā (tūkstoši) un % pret 2000. gadu

	2000	2018	2020	2022	2023	% pret 2000.g.
Ape	1,30	0,85	0,84	0,78	0,79	-39,43
..Apes pagasts	0,72	0,43	0,415	0,411	0,41	-42,66
Smiltene	6,35	5,22	5,26	5,21	5,16	-18,73
..Smiltenes pagasts	1,29	0,99	0,95	0,92	0,93	- 27,90
..Bilskas pagasts	1,58	1,06	1,05	1,03	1,01	-35,94
..Blomes pagasts	1,09	0,85	0,83	0,80	0,79	- 27,71
..Brantu pagasts	0,71	0,53	0,54	0,54	0,54	- 24,93
...Drustu pagasts	1,22	0,80	0,77	0,75	0,77	- 37,35
..Gaujienas pagasts	1,14	0,81	0,78	0,75	0,75	-34,39

¹² [Iedzīvotāji pēc dzimuma un vecuma grupām reģionos, novados, pilsētās, pagastos, ciemos \(atbilstoši robežām 2024. gada sākumā\), apkaimēs un blīvi apdzīvotās teritorijās \(eksperimentālā statistika\) – Visas teritorijas, Vecuma grupa, Dzimums un Laika periods. PxWeb](#)

..Grundzāles pagasts	1,05	0,80	0,79	0,75	0,73	-30,45
..Launkalnes pagasts	1,31	1,12	1,09	1,05	1,03	-21,66
..Palsmanes pagasts	1,08	0,82	0,81	0,80	0,81	-25,02
..Raunas pagasts	3,34	2,29	2,25	2,21	2,19	-34,42
..Trapenes pagasts	1,01	0,71	0,67	0,64	0,64	-36,59
..Variņu pagasts	0,97	0,68	0,66	0,67	0,66	-31,40
..Virešu pagasts	0,84	0,54	0,51	0,48	0,49	-42,09

Avots: pēc CSP datiem.

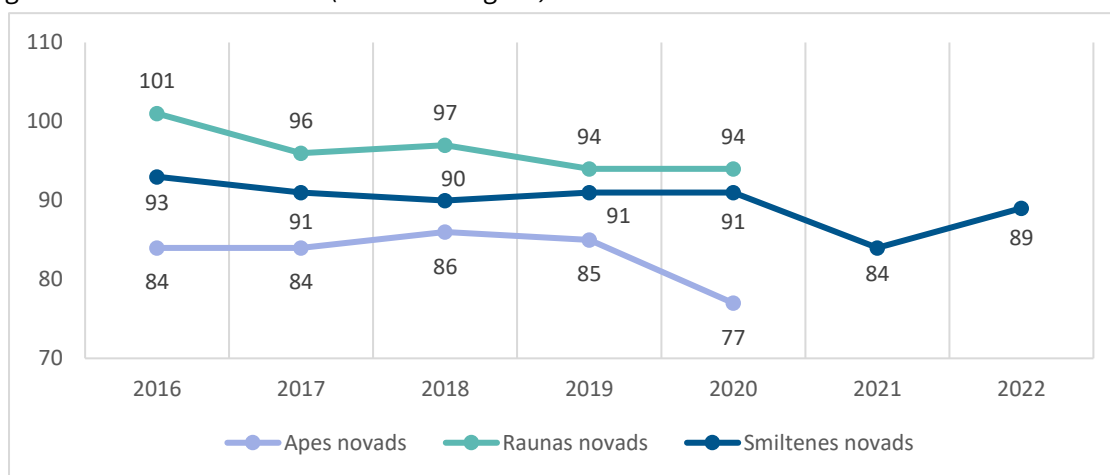
Atsevišķās novada pagastu teritorijās ir neliels iedzīvotāju skaita pieaugums vecuma grupā no 55-64 un 65 un vairāk gadi, bet šis pieaugums nekompensē iedzīvotāju demogrāfisko depopulāciju un vēl vairāk pastiprina sabiedrības novecošanos.¹³ Prognozes liecina, ka iedzīvotāju skaits līdz 2033. gadam, tikai samazināsies un tas palielinās sociālo slogu, t.i., pieprasījumu pēc veselības, sociāliem pakalpojumiem un sociālās palīdzības, t.sk., sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem.

¹³ CSP. Oficiālais statistikas portāls: IRS030. Iedzīvotāju skaits gada sākumā, tā izmaiņas un dabiskās kustības galvenie rādītāji reģionos, pilsētās un novados 1967 - 2022, https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_POP_IR_IRS/IRS030/?loadedQueryId=1597&timeType=top&timeValue=3

1.3. SOCIĀLEKONOMISKAIS RAKSTUROJUMS

Iedzīvotāju darba iespējas pēc iespējas tuvāk dzīvesvietai ir saistītas ar uzņēmējdarbības vides attīstību. Smiltenes novadā ekonomiskā aktivitāte ir salīdzinoši augsta vērtējot gan Vidzemes, gan Latvijas līmenī, t.i., 2022. gadā 89 ekonomiski aktīvs uzņēmums uz 1000 iedzīvotājiem. (4. attēls) Kopumā 2022.gadā darbojās 1,592 ekonomiski aktīvi uzņēmumi, no kuriem lielākā daļa (45,25 %) ir lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības, bet 34,43 % augkopības un lopkopības, medniecības un citās saistītajās nozarēs.¹⁴

4. attēls. Tirgus sektora ekonomiski aktīvi uzņēmumi uz 1000 iedzīvotājiem Latvijā, Vidzemes reģionā un Smiltenes novadā (2016.-2022. gads)

Avots: CSP datu bāze.

Lielākā daļa no ekonomiski aktīviem uzņēmumiem nodarbina līdz 9 darbiniekiem (94.6%), 2.24% nodarbina no 10 līdz 19 darbiniekiem un 2% no 20 līdz 49 darbiniekiem.¹⁵

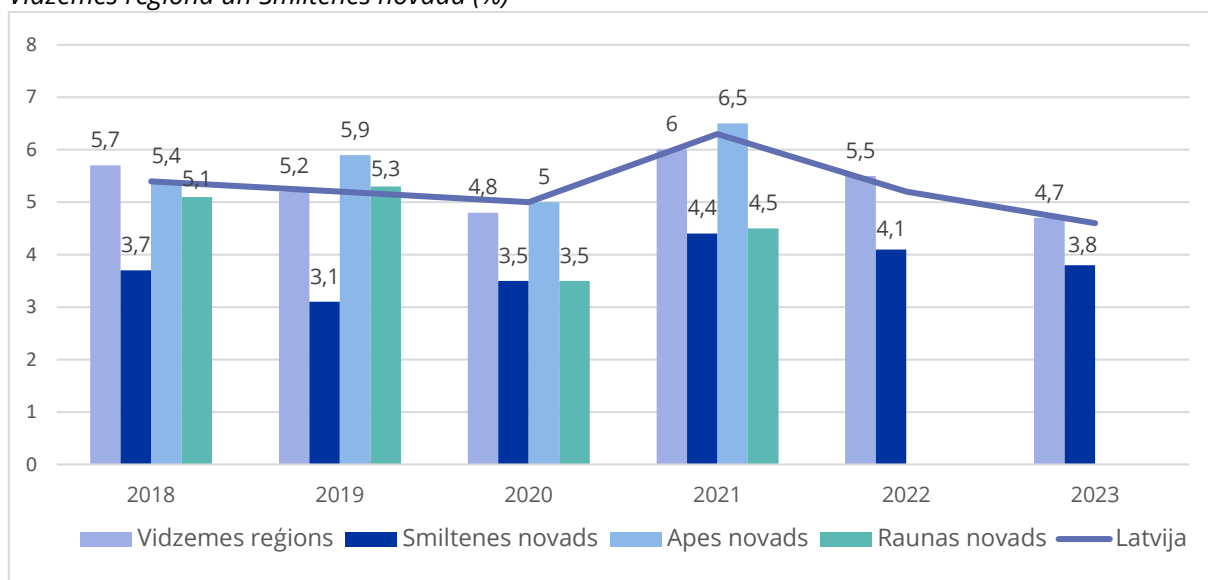
Bezdarba līmenis Smiltenes novadā ir salīdzinoši zems, t.i., vidēji 3,8% robežās, kas atbilst pilnas nodarbinātības rādītājam. Apes novadā bezdarbs līdz 2021. gadam bija salīdzinoši augstāks un pieaudzis līdz 6,5 %, bet Raunas novadā tas bija 4,5 %. (5. attēls) No visiem reģistrētajiem bezdarbniekiem 2023. gadā augstāks bezdarbnieku īpatsvars ir pirmspensijas vecuma (13,1 %), bezdarbnieku ar invaliditāti (12,4 %) un ilgstošo bezdarbnieku (9,2 %) jaunieši (8,7 %) vidū. Minētās iedzīvotāju grupas ir augstākam bezdarba, nabadzības un sociālās izstumtības riskam pakļautās grupas, ko apliecina arī Covid-19 pandēmijas krīzes laikā un tās izskaņā apkopotie dati.¹⁶

¹⁴ CSP datu bāze, sadaļa - Tirgus sektora ekonomiski aktīvi uzņēmumi reģionos, valstspilsētās un novados sadalījumā pa uzņēmumu lieluma grupām pēc nodarbināto skaita un galvenajiem darbības veidiem (NACE 2. red.) 2021, https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENT_UZ_UZS/UZS031

¹⁵ Turp.

¹⁶ NVA, mājas lapa, sadaļa – Bezdarba statistika, <https://www.nva.gov.lv/lv/bezdarba-statistika>

5. attēls. Reģistrēto bezdarbnieku īpatsvars laika periodā no 2018. - 2023. gadam Latvijā, Vidzemes reģionā un Smiltenes novadā (%)

Avots: NVA mājas lapa, bezdarba statistika.

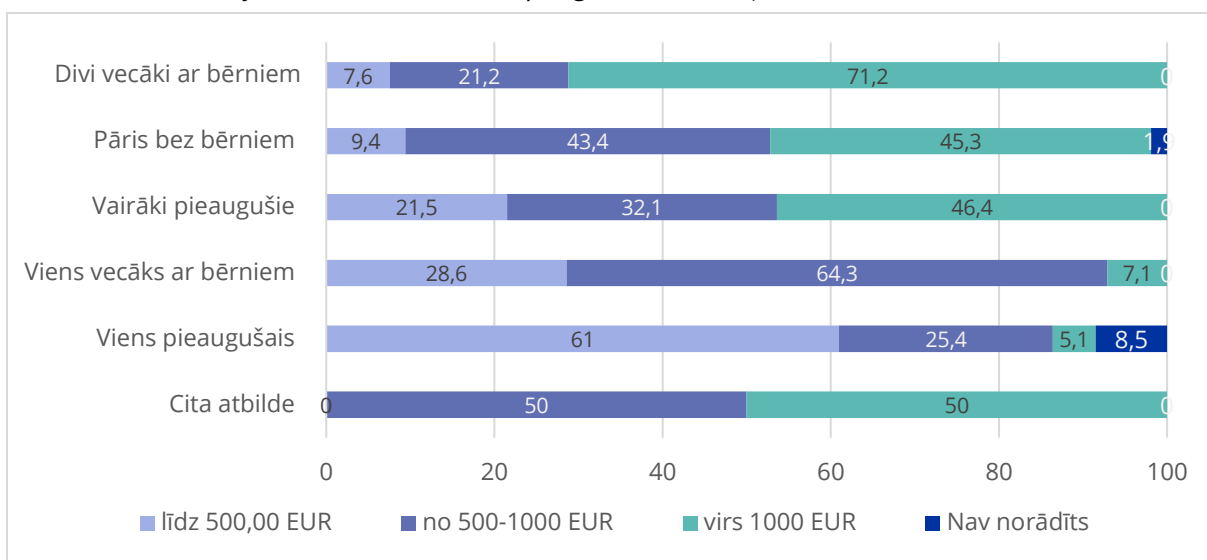
Iedzīvotāju ienākumu līmenis nosaka iedzīvotāju labklājību un vienlīdzīgas iespējas, t.sk., iespējas iegūt labu izglītību, kvalitatīvu veselības aprūpi, izvēlēties atbilstošu darbu savām spējām, izaugsmes iespējas un būt sociāli aizsargātam¹⁷. Smiltenes novadā 26 % darba ņēmēju bruto ienākumi ir robežās no 1,000 - 1,500 EUR (salīdzinot ar 24,4% Latvijā), bet 21,8 % tie ir no 700 -1000 EUR (Latvijā - 18.1%). Gandrīz vienai piektajai daļai (19,5 %) iedzīvotāju ienākumu līmenis ir salīdzinoši zems, t.i., robežās no 400 -700 EUR. Tikai 13,6 % bruto ienākumi ir robežās no 1 500 - 2 000 EUR (Latvijā – 17,8 %).¹⁸

Sociālā dienesta Smiltenes novada sociālās jomas iedzīvotāju aptaujas rezultāti liecina, ka mājsaimniecības ienākumu līmenis ir cieši saistīts ar personas un ģimenes statusu, kā arī vecumu. No visiem aptaujātajiem iedzīvotājiem 40,1 % mājsaimniecības ienākumu līmenis ir virs 1000 EUR, 32 % ir no 500 līdz 1000 EUR, bet 25,2 % aptaujāto iedzīvotāju mājsaimniecības ienākumu līmenis nepārsniedz 500 EUR mēnesī. Pēc ģimenes statusa no visām viena vecāka ar bērniem ģimenēm lielākajai daļai (64,3 %) mājsaimniecības ienākumu līmenis ir no 500 līdz 1000 EUR, kamēr 28,6 % iedzīvotāju tas nepārsniedz 500 EUR mēnesī. No visiem, kas dzīvo vieni, 61 % mājsaimniecības ienākumu līmenis ir līdz 500 EUR mēnesī, salīdzinot ar 25,4 %, kuriem ir no 500 līdz 1000 EUR mēnesī. Divu vecāku ar bērniem ģimenē 71,2 % saņem virs 1000 EUR, bet 21,2 % no 500 līdz 1000 EUR. Savukārt starp ģimenēm bez bērniem liela daļa (45,3 %) saņem virs 1000 EUR un nedaudz mazāka daļa (43,4 %) no 500 līdz 1000 EUR. (6. attēls)

¹⁷ NAP 2027 (2020), https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/NAP2027_apstiprin%C4%81ts%20Saeim%C4%81_1.pdf

¹⁸ CSP datu bāze, sadaļa - Darba ņēmēju skaita sadalījums pēc mēneša bruto darba ienākumiem valstspilsētās un novados, <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/darbs/alga/tabulas/dsn051m-darba-nemeju-skaita-sadalijums-pec-menesa-bruto-darba>

6. attēls. Mājsaimniecības ienākumi pēc ģimenes stāvokļa (%)

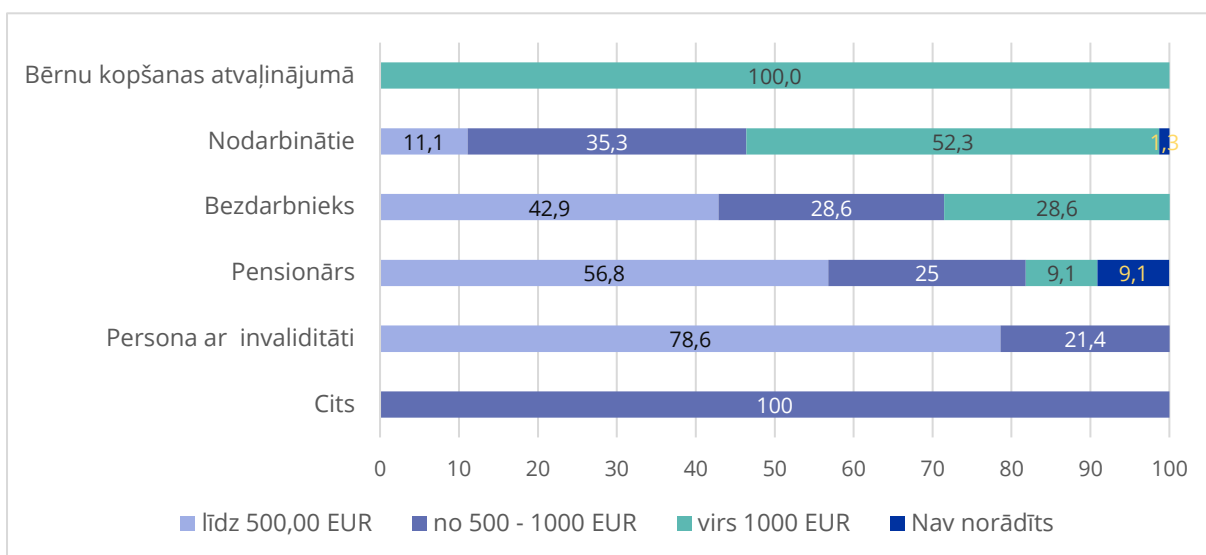

Avots: Sociālā dienesta aptaujas dati 2022.gads, visi respondenti n=222.

Aptaujas rezultāti liecina, ka tieši personas, kuras dzīvo vienas, kopā dzīvojošie pieaugušie un vientuļie vecāki, ir augstākam nabadzības riskam pakļautā iedzīvotāju daļa, ņemot vērā salīdzinoši zemo ienākumu līmeni, t.i., līdz 500 EUR mēnesī.

Ja vērtē ienākumu līmeni pēc personas nodarbošanās vai statusa, lielākā daļa (78,6 %) personu ar invaliditāti mājsaimniecības ienākumu līmenis nepārsniedz 500 EUR mēnesī un tikai 2,4 % ienākumi ir līdz 1000 EUR. Labāka situācija ir personām, kuras ir nodarbinātas, t.i., mājsaimniecības ienākumu līmenis virs 1000 EUR mēnesī ir 52,3 %, bet 35,3 % tas ir līdz 1000 EUR. Arī bezdarbnieku īpatsvars no visiem, kuru ienākumu līmenis ir līdz 500 EUR mājsaimniecībā, ir salīdzinoši augsts (42,9 %), bet 28,6 % tas ir līdz 1000 EUR mēnesī. (7. attēls)

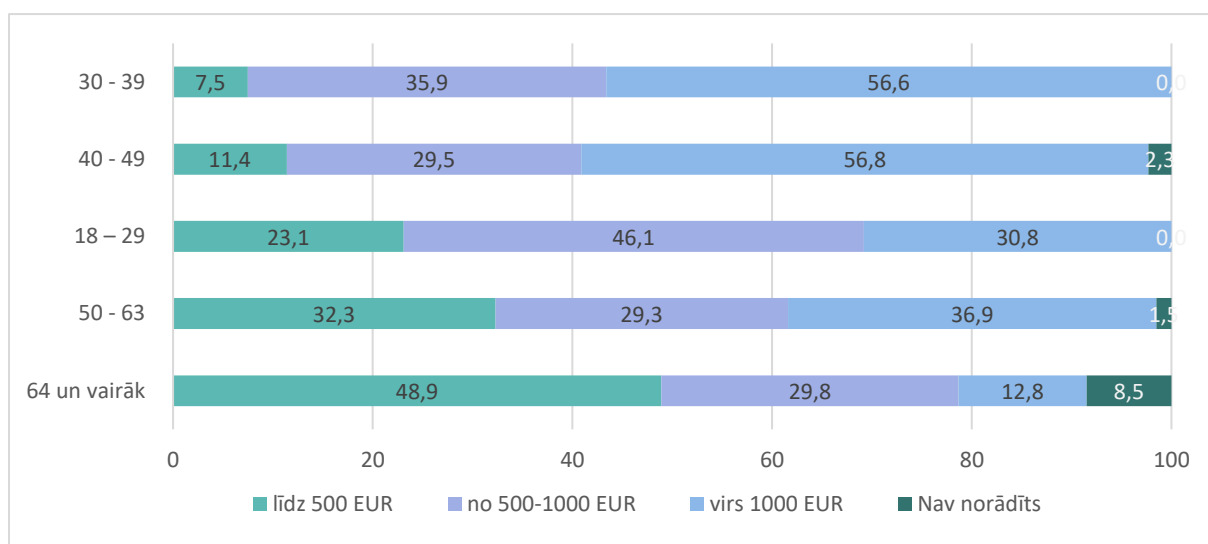
7. attēls. Mājsaimniecības ienākumi pēc nodarbošanās un statusa (%)

Avots: Sociālā dienesta aptaujas dati, visi respondenti n=222.

Analizējot ienākumu līmeni pēc vecuma, liela daļa (48,9 %) ir ar ienākumu līmeni mājsaimniecībā līdz 500 EUR, bet 29,8 % līdz 1000 EUR mēnesī. Arī pirmspensijas vecumā lielas daļas (32,3 %) iedzīvotāju mājsaimniecības ienākumi nepārsniedz 500 EUR mēnesī. Līdzīgi ir ar jauniešiem, t.i., 23,1 % jauniešu mājsaimniecības ienākumi ir līdz 500 EUR mēnesī. Augstāks ienākumu līmenis, t.i., virs 1000 EUR mēnesī ir 56,6 % un 56,8 % mājsaimniecībās vecumā no 30-39 un 40-49 gadiem. (8. attēls) Esošie dati apliecina, ka pieaugot vecumam, palielinās iedzīvotāju īpatsvars ar zemiem ienākumiem līdz 500 EUR mēnesī. Smiltenes novadā augstākam nabadzības riskam ir pakļautas personas ar invaliditāti, pensijas vecumā, jaunieši un bezdarbnieki, kuru mājsaimniecības kopējais ienākumu līmenis nepārsniedz 500 EUR mēnesī.

8. attēls. Mājsaimniecības ienākumi pēc vecuma (%)

Avots: Sociālā dienesta aptaujas dati, visi respondenti n=222.

Iedzīvotāju aptaujas izdevumu analīzes portrets liecina, ka pieaugot iedzīvotāju ienākumu līmenim, vidējie tēriņi visās izdevumu kategorijās arī pieaug, kā arī samazinās to personu īpatsvars, kuriem noteiktajās izdevumu kategorijās nepietiek līdzekļi vai arī tie netiek tērēti. Neatkarīgi no ienākumiem, Smiltenes novada iedzīvotāji prioritāri līdzekļus tērē izdevumu kategorijās, kas saistīti ar mājokli un komunālajiem maksājumiem, kā arī pārtikas iegādi. Samazinoties ienākumiem, līdzekļi nepietiek tādās kategorijās, kas ir saistītas ar transporta izmaksām, mājokļa ierīcēm un veselības aprūpes pakalpojumiem. Tāpat iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem trūkst līdzekļu apgērba un apavu iegādei, kultūras pasākumiem un atpūtai, kā arī izglītībai. (3. tabula)

3. tabula. Ikmēneša izdevumi pēc mājsaimniecības ienākumu līmeņa

Izdevumu kategorija	Mājsaimniecības ienākumi mēnesī ¹⁹					
	līdz 500 EUR		līdz 1000 EUR		>1000 EUR	
	Vidējās izmaksas	%, līdzekļi nepietiek vai netiek tērēti	Vidējās izmaksas	%, līdzekļi nepietiek vai netiek tērēti	Vidējās izmaksas	%, līdzekļi nepietiek vai netiek tērēti
Mājoklis/ kom. maksājumi	153.90	0.00	231.78	0.00	355.67	0.00
Pārtika	155.26	0.00	262.13	0.00	457.76	0.00
Transports	67.39	5.40	126.36	0.00	214.13	1.10
Sadzīves iekārtas, ierīces	34.14	8.90	62.71	8.50	96.45	3.40
Veselības aprūpe	40.13	8.90	44.50	7.00	64.49	2.20
Apģērbs un apavi	36.38	17.90	44.36	11.30	76.59	2.20
Kultūra un atpūta	26.44	23.20	24.04	22.50	53.40	11.20
Izglītība	16.52	28.60	45.08	21.10	55.15	16.90

Avots: Sociālā dienesta aptaujas dati, visi respondenti n=222.

¹⁹ No visiem n=222 respondentiem, 25.2% respondentu mājsaimniecības kopējie ienākumi ir līdz 500 EUR, 32% līdz 1000EUR un 40.1% virs 1000EUR mēnesī, bet 6 respondenti (2.7%) savu ienākumu līmeni nenorādīja.

1.4. SABIEDRĪBAS VESELĪBAS UN VESELĪBAS APRŪPES PAKALPOJUMI

Atbilstoši Pasaules Veselības organizācijas (PVO) 1948. gada pieņemtajai definīcijai, veselība ir pilnīga fiziska, garīga un sociāla labklājība, nevis tikai stāvoklis bez slimības vai fiziskiem trūkumiem. Savukārt sabiedrības veselība ir labas prakses un zinātnes sadarbība, lai aizsargātu un uzlabotu sabiedrības veselību un pagarinātu dzīvildzi, izglītojot sabiedrību veselības veicināšanas un slimību profilakses jautājumos, nodrošinot infekcijas slimību un vides riska faktoru uzraudzību (monitoringu) un organizējot veselības aprūpi agrīnai slimību diagnostikai un ārstēšanai.²⁰

1.4.1. Sabiedrības veselība

Latvijā sabiedrības veselības politikas mērķis ir uzlabot Latvijas iedzīvotāju veselību, pagarinot veselīgi nodzīvotos dzīves gadus (mūžu), novēršot priekšlaicīgu mirstību un mazinot nevienlīdzību veselības jomā.²¹ Sabiedrības veselība ir noteikta kā viena no galvenajām prioritātēm starptautiskajā jeb ANO un ES politikas²² dienaskārtībā un Latvijas NAP2027.²³ Latvijā veselības veicināšanas politiku izstrādā Veselības ministrija (VM), savukārt valsts un reģionālā līmenī veselības veicināšanas pasākumu īstenošanu koordinē Slimību profilakses un kontroles centrs (SPKC). Pašvaldībām Latvijā ir nozīmīga loma sabiedrības veselības veicināšanā, jo vairāk nekā puse no Pašvaldību likumā noteiktajām autonomajām funkcijām, ir saistītas ar ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķiem, t.sk. gādāt par iedzīvotāju veselību. Saskaņā ar "Pašvaldības likumu" 4. panta 6. punktu, pašvaldības pienākums ir nodrošināt veselības aprūpes pieejamību, kā arī veicināt iedzīvotāju veselīgu dzīvesveidu un sportu. Tā ir atbildīga par veselīgas, kulturālas un sociāli stabilas vides un infrastruktūras veidošanu un attīstību. Pašvaldība ir tā, kas vislabāk pārzina savu iedzīvotāju veselības stāvokli, esošās problēmas, iedzīvotāju vajadzības, vēlmes un pienākumus, tādēļ ir svarīgs atslēgas posms iedzīvotāju veselības saglabāšanā un veselīga dzīvesveida veicināšanā.²⁴

Indivīda veselību visvairāk ietekmē paradumi un dzīvesveids, kā arī ģimenes un sabiedriskās saites, apkārtējā vide un citi faktori. Pašvaldība var veicināt sabiedrības veselību novēršot vides, ekonomikas un sociālo faktoru negatīvo ietekmi uz personas

²⁰ SPKC (2023) Vadlīnijas pašvaldībām veselības veicināšanā, <https://www.spkc.gov.lv/lv/media/4456/download>

²¹ MK rīkojums Nr. 359 "Sabiedrības veselības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam", apstiprināts ar 2022. gada 26. maiju.

²² Saskaņā ar ANO rezolūciju "Mūsu pasaules pārveidošana: ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam" un 17 ilgtspējīgas attīstības mērķiem (ANO Dienaskārtība 2030), <https://www.pkc.gov.lv/lv/attistibas-planosana-latvija/ano-ilgtspejigas-attistibas-merki>

²³ Latvijas nacionālā attīstības plāna 2021.-2027. gadam noteiktajiem rīcības virzieniem un uzdevumiem veselības aprūpē un sabiedrības veselībā, t.sk.prioritātēm "Stipras ģimenes, veseli un aktīvi cilvēki".

²⁴ SPKC (2023) Vadlīnijas pašvaldībām veselības veicināšanā, <https://www.spkc.gov.lv/lv/media/4456/download>

veselību. Piemēram, veidojot iekļaujošu vidi piemērotu fiziskām aktivitātēm personām ar dažādiem funkcionāliem traucējumiem, organizējot veselīga un pilnvērtīga uztura veicināšanas pasākumus, izglītojot sabiedrību par atkarību izraisošo un veselību ietekmējošu vielu ietekmi, sniedzot nepieciešamo atbalstu atkarību ārstēšanā, samazinot traumatisma un vardarbības ietekmi, un īstenojot citas veselīga dzīvesveida aktivitātes.²⁵

Smiltenes novada pašvaldība no 2017. gada ir viena no Nacionālajā veselīgo pašvaldību tīkla (NVPT) pašvaldībām. Veselīga pašvaldība ir tāda, kas cilvēkiem dod iespēju uzturēt augstu dzīves kvalitāti un produktivitāti, t.sk. vieta, kur visiem iedzīvotājiem ir pieejami veselības veicināšanas pakalpojumi, vieta, kur ir pieejama izglītība, rotaļu laukumi, ceļi un cita infrastruktūra, un vieta, kur ir veselīga un droša vide. Smiltenes novada veselības profilā (no 2011. - 2021. gadam) norādīts, ka galvenais izaicinājums, ir iedzīvotāju skaita straujais samazinājums, augsts mirstības līmenis no sirds un asinsvadu slimībām (ar pieaugošu tendenci 2021. gadā), pieaugošā mirstība no ārējiem cēloņiem, t.i., pašnāvību un kritienu skaits, kā arī saslimstība ar infekcijas slimībām. Tāpat Smiltenes novadā samazinās ārstniecības iestādēs nodrošināto pakalpojumu skaits, t.sk. ģimenes ārstu skaits un ambulatoro apmeklējumu skaits pie ārstiem²⁶.

Iepriekšējā plānošanas periodā, kopš 2017. gadā Smiltenes novadā īstenots projekts "Pasākumi vietējās sabiedrības veselības veicināšanai Smiltenes novadā", kas iedzīvotājiem deva iespēju piedalīties dažādos fizisko aktivitāšu veicināšanas un izglītojošo lekciju par veselības veicināšanas tēmām organizētos pasākumos - nūjošana, joga, slēpošanas pārgājieni, peldēšanas nodarbības bērniem, senioriem, semināri, pārgājieni un riteņbraukšanas pasākumi, meistarklases par veselīga ēdiena pagatavošanu, fizioterapeita nodarbības.²⁷ Pirms ATR līdzīgus veselības veicināšanas pasākumus īstenoja arī Apes un Raunas vēsturiskajos novados.

Veselības veicināšana ir viens no potenciāliem Smiltenes novada pieaugušo neformālās izglītības attīstības virzieniem. Smiltenes novada 40,4 % iedzīvotāju vecumā no 18 līdz 70 un vairāk gadiem norāda, ka veselības uzlabošana ir viens no viņus interesējošiem mācību virzieniem.²⁸

Fiziskā aktivitāte ir būtisks veselību ietekmējošs faktors jebkurā vecumā. Pietiekama fiziskā aktivitāte nepieciešama gan fiziskās, gan garīgās veselības saglabāšanai. Fiziskā aktivitāte palīdz novērst un pārvarēt neinfekcijas slimības, piemēram, sirds un asinsvadu slimības, vēzi un diabētu, samazina depresijas un

²⁵ Turp.

²⁶ SPKC (2022) Smiltenes novada veselības profils, <https://www.spkc.gov.lv/lv/media/18108/download?attachment>

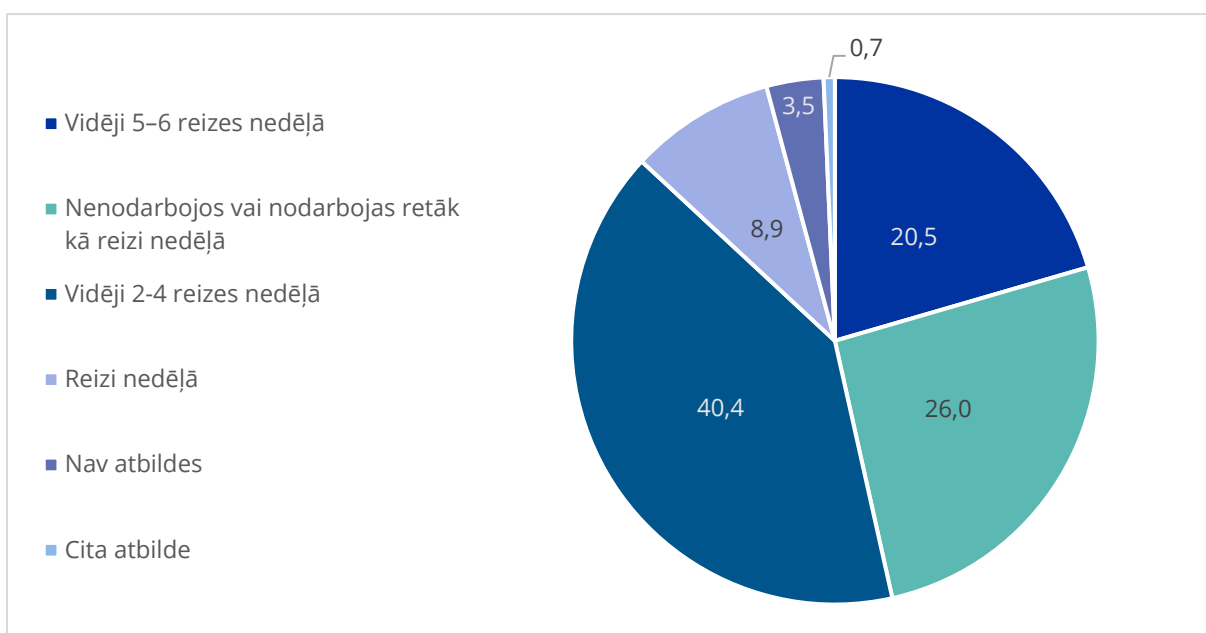
²⁷ Smiltenes novads, mājas lapa. Pieejams: <https://smiltenesnovads.lv/projekta-pasakumi-vietejas-sabiedribas-veselibas-veicinasanai-aktivitates-smiltenes-novada/>

²⁸ Smiltenes novada pašvaldības izglītības nozares attīstības stratēģija 2023.-2028. gadam, 1.9.1. attēls. Mācību virzieni, ko vēlas apgūt respondenti, 65.lp.

trauksmes simptomus, un sniedz citus labumus gan indivīda, gans sabiedrības līmenī.²⁹ Pieaugušiem (18-64 gadi), t.sk., personām ar invaliditāti, ieteicamas vidējas intensitātes aerobas fiziskās aktivitātes vismaz 150 – 300 minūtes vai vismaz 75 – 150 minūtes augstas intensitātes fiziskās aktivitātes nedēļā. Savukārt senioriem (>65 gadi) ieteicams vismaz 150 – 300 minūtes vidējas intensitātes vai vismaz 75 – 150 minūtes augstas intensitātes aerobās fiziskās aktivitātes nedēļā.³⁰

Sociālā dienesta veiktajā Smiltenes novada iedzīvotāju aptaujā par iedzīvotāju veselības paradumiem liela daļa (40,4%) iedzīvotāju norāda, ka ar fiziskajām aktivitātēm nodarbojas vidēji 2-4 reizes nedēļā, 20,5% 5-6 reizes nedēļā, savukārt 8.9% - reizi nedēļā. Iedzīvotāju īpatsvars, kas ar fiziskajām aktivitātēm nenodarbojas nemaz vai nodarbojas retāk kā reizi nedēļā, ir salīdzinoši augsts - 26%. (9. attēls)

9. attēls. Fizisko aktivitāšu biežums (%)

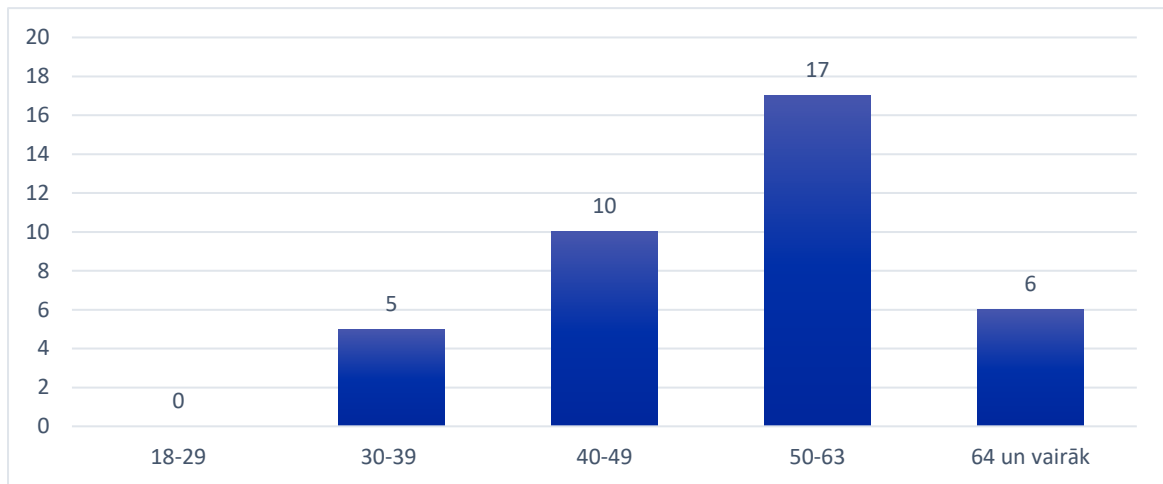
Avots: Sociālā dienesta aptaujas dati, visi respondenti n=146.

Gandrīz trešā daļa (26%) no visiem respondentiem norāda, ka ar fiziskām aktivitātēm nodarbojas retāk nekā reizi nedēļā vai nemaz nenodarbojas. Attiecīgajā vecuma grupā, t.i., no 50-63 gadiem tie ir 21.3%, bet 64 un vairāk gados jau 32.7%. Salīdzinoši augsts īpatsvars, kas nodarbojas reti vai nemaz, ir arī vecumā no 30-39 gadiem (35.7%) un no 40-49 gadiem (23.1%). (10. attēls) Tendences liecina, ka pieaugot personas vecumam, samazinās iedzīvotāju fizisko aktivitāšu biežums, t.sk., īpaši personu ar zemiem ienākumiem vidū.

²⁹PVO (2022). Physical activity. Pieejams: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/physical-activity>

³⁰SPKC mājas lapa, sadaļa - Fiziskā aktivitāte. Pieejams: <https://www.spkc.gov.lv/lv/fiziskas-aktivitates>

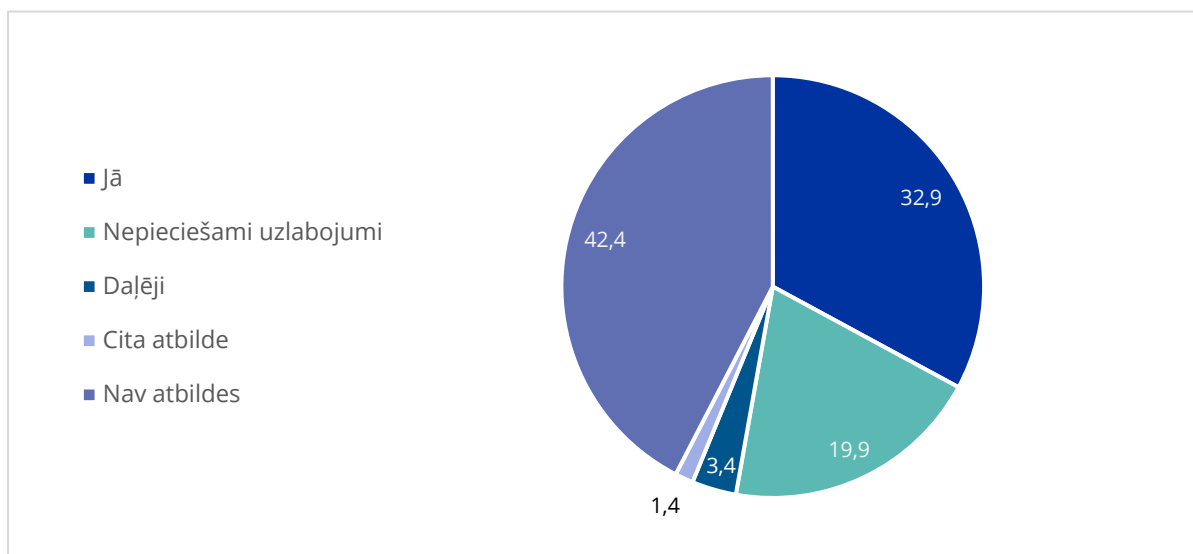
10. attēls. Iedzīvotāji, kas retāk, kā reizi nedēļā vai nemaz nenodarbojas ar fiziskajām aktivitātēm pēc vecuma (skaits)

Avots: Sociālā dienesta aptaujas dati, visi respondenti n=38.

Kā viens no veidiem fiziskās aktivitātes veicināšanai, ir pieejama un kvalitatīva sporta un aktīva brīvā laika infrastruktūras nodrošināšana. Trešā daļa Smiltenes novada iedzīvotāju (32,9 %) norāda, ka sporta un brīvā laika pavadīšanai nepieciešamā infrastruktūra ir pietiekami nodrošināta. Uz nepieciešamību uzlabot esošo infrastruktūru norāda 19,9 %, kuri sniedz papildu ieteikumus un uzsver nepieciešamību tieši novada pagastos. (11. attēls)

11. attēls. Vai novadā ir pietiekami nodrošināta sporta un aktīva brīvā laika pavadīšanai nepieciešamā infrastruktūra (atvērtais jautājums) (%)

Avots: Sociālā dienesta aptaujas dati, visi respondenti n=146.

Smiltenes novada pagastos tika norādīti sekojoši nepieciešamie sporta un brīvā laika infrastruktūras uzlabojumi:

- Sporta laukums (Palsmane)

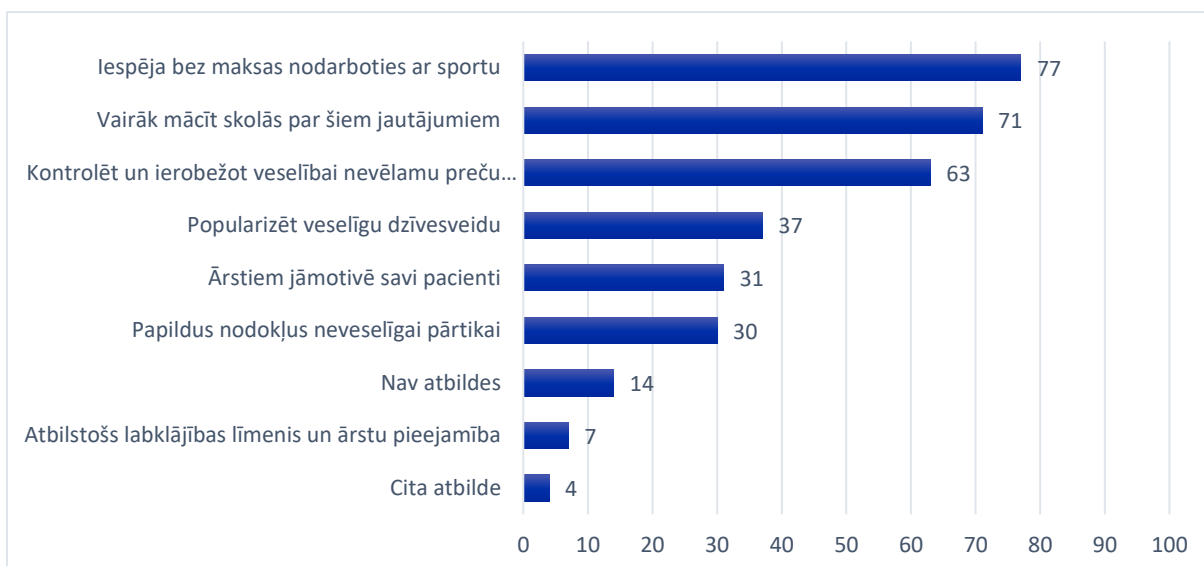
- Sporta un aktīvā brīvā laika infrastruktūra (Silva)
- Sporta zāle, trenažieri un treneru konsultācijas, jogas vai aerobikas nodarbības u.c. (vairākos pagastos, t.sk., Trapene, Apes pilsētā, Gaujiena u.c.)
- Bērnu sporta nodarbības un aktīvā brīvā laika pavadīšanas iespējas (Raunā)
- Āra trenažieri (vairākos pagastos, t.sk., Gaujiena)
- Lai arī pēc iedzīvotāju vērtējuma, Smiltenes pilsētā sporta un brīvā laika infrastruktūra tiek nodrošināta pietiekamā apmērā, tika norādīti atsevišķi ieteikumi situācijas uzlabošanai:
 - Suņu laukums
 - Trenera konsultācijas sporta zālē
 - Peldbaseins
 - Sporta pulciņi (nodarbības) pirmsskolas vecuma bērniem
 - Sauna un SPA pakalpojumi
 - Sporta centrā trenažieri, kas piemēroti sievietēm, t.sk., skrejceliņi un vieglākas hanteles

Iedzīvotāji arī norāda, ka kopumā sporta un aktīvā brīvā laika pavadīšanas ietvaros vajadzētu vairāk pielāgot esošo infrastruktūru senioru vajadzībām, kā arī ir izteikts priekšlikums izveidot gājēju celiņu uz Vidzemes šosejas.

Esošās infrastruktūras uzlabošana un pielāgošana dažādām vajadzībām nav Sociālā dienesta tiešais uzdevums, bet dotās atbildes palīdz izprast, kādi šķēršļi pastāv, lai sabiedrība varētu nodarboties ar fiziskām aktivitātēm vidē, kas ir piemērota personām ar ierobežotām kustībām vai citiem funkcionāliem traucējumiem.

Uz jautājumu, ko var darīt valsts (pašvaldības) līmenī, lai cilvēki dzīvotu veselīgāk, 52.7% norāda, ka nepieciešams uzlabot iespējas bez maksas nodarboties ar sportu, nodrošinot dažādu aktivitāšu pieejamību. Tāpat 48.6% norāda, ka par veselīgu dzīvesveidu un uzturu vairāk būtu jāizglīto bērni un jaunieši skolās, bet 43.2% norāda, ka nepieciešams stingrāk kontrolēt un ierobežot veselībai nevēlamu preču, piemēram, alkohola, cigarešu, neveselīgas pārtikas tirdzniecību. Daļa norāda, ka veselīgu dzīvesveidu jāpopularizē plašsaziņas līdzekļos (25.3%), ārstiem vajadzētu motivēt cilvēkus ievērot veselīgu dzīvesveidu un par to vairāk informēt (21.2%). Iedzīvotāju ierosinājums ir arī aplikt ar papildu nodokli (20.5%) neveselīgu pārtiku. Tāpat respondenti norāda, ka būtu kopumā jāceļ ienākumu līmenis, transporta pieejamību un jāmazina rindas pie veselības aprūpes speciālistiem (4,8%). (12. attēls)

12. attēls. Nepieciešamās darbības valsts (pašvaldību) līmenī, lai cilvēki dzīvotu veselīgāk (atbilžu skaits)

Avots: Sociālā dienesta aptaujas dati, visi respondenti n=146, iespējami vairāki atbilžu varianti.

1.4.2. Veselības aprūpes pakalpojumu pieejamība

Smiltenes novadā galvenie veselības aprūpes pakalpojumu sniedzēji ir SIA "Sarkanā Krusta Smiltenes slimnīca", 15 ģimenes ārstu prakses, 4 feldšeru punkti³¹, 11 aptiekas³², 8 zobārstniecības iestādes.^{33 34}

SIA "Sarkanā Krusta Smiltenes slimnīca" ir pašvaldības kapitālsabiedrība, kas sniedz valsts garantētās medicīniskās palīdzības apjomā ietilpstošos veselības aprūpes pakalpojumus³⁵. Smiltenes novada teritorijā uz 2023. gada septembri reģistrēti 15 ģimenes ārsti, kuriem ir līgumattiecības ar NVD^{36 37} Apvienotajā Smiltenes novada teritorijā kopā darbojas 8 zobārstniecības iestādes - 5 Smiltenē, viena Raunā, Gaujienā un Apes pilsētā.³⁸

Smiltenes novada iedzīvotāju aptaujā par veselības aprūpes pakalpojumiem 62.3% norāda, ka izmanto ambulatoros un stacionāros pakalpojumus SIA "Sarkanā krusta Smiltenes slimnīcā", 34.2% - Rīgas medicīnas iestādēs vai speciālistu sniegtos

³¹ Bilskas, Blomes, Grundzāles un Variņu pagastos.

³² 5 aptiekas Smiltenē, viena Palsmanē, Apē, Trapenē, Gaujienā, Mēros un Raunā.

³³ Smiltenes novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2035. gadam, NVD informācija, <https://www.vmnvd.gov.lv/lv/feldserpunkti>

³⁴ FDU reģistrs - aptiekas, <https://dati.zva.gov.lv/aptieku-karte/>

³⁵ Sniegto pakalpojumu sarakstā ietilpst - Ambulatorā nodaļa, fizikālā terapija un rehabilitācija, diagnostika, steidzamā medicīniskā palīdzība, veselības aprūpe mājās, sociālās aprūpes un rehabilitācijas nodaļa u.c. nomnieki (ģimenes ārsti, laboratorija, zobārstniecība, psihiatrija u.tml.), <https://www.smiltenesslimnica.lv/>

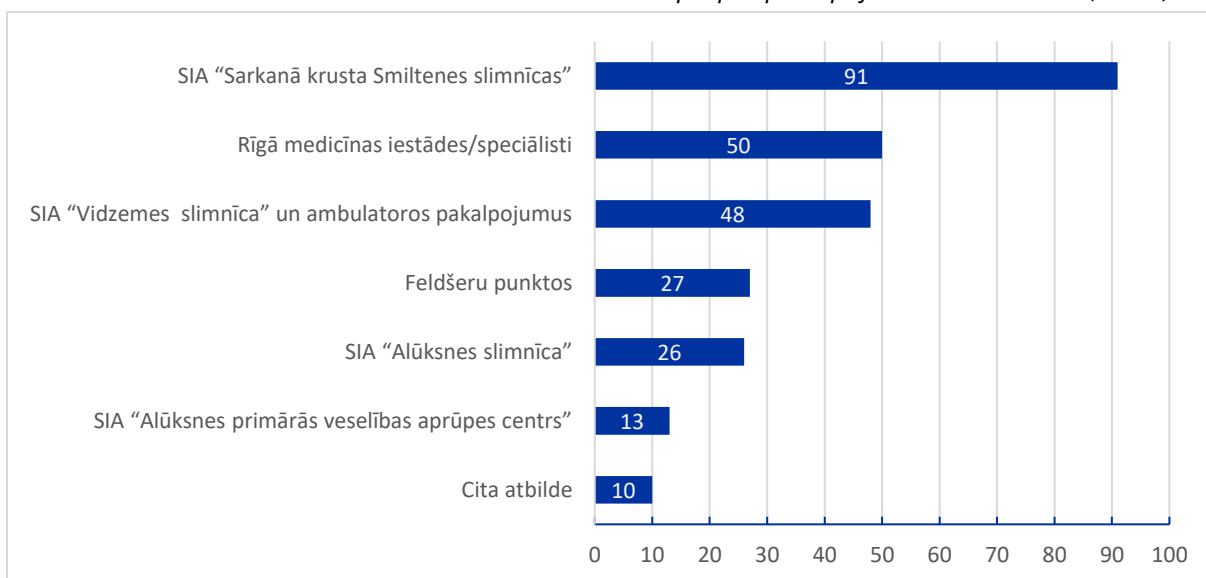
³⁶ Viena ĢĀ prakse Apē un Apes pagastā, Gaujienas, Trapenes, Virešu, Drustu, Palsmanes un Variņu pagastos, 3 Raunas pagastā, 6 Smiltenē, 5 Smiltenes pagastā, 5 Launkalnes pagastā, 2 Bilskas, Blomes, Brantu un Grundzāles pagastos.

³⁷ NVD mājas lapa, <https://www.vmnvd.gov.lv/lv/gimenes-arsti-atbilstosi-teritorijam>

³⁸ Smiltenes novada pašreizējās situācijas raksturojums (2021), 23.lpp.

pakalpojumus Rīgā, 32.9% - SIA "Vidzemes slimnīca" sniegtos veselības aprūpes, t.sk., ambulatoros pakalpojumus. Feldšeru punktos 18.5% saņem veselības aprūpes pakalpojumus, 17,8% izmanto SIA "Alūksnes slimnīca" un 8,9% SIA "Alūksnes primārās veselības aprūpes centra" sniegtos pakalpojumus. Neliela daļa (6,8%) izmanto arī Cēsu klīnikas, un citus tuvākajā apkārtnē esošos pakalpojumus privātā veselības centrā vai citās iestādēs atkarībā no nosūtījuma (Cēsīs, Madonā, Gulbenē, Valmierā, Limbažos, Raunas u.c.). (13. attēls)

13. attēls. Ambulatoro un stacionāro veselības aprūpes pakalpojumu izmantošana (skaits)

Avots: Sociālā dienesta aptaujas dati, visi respondenti n=146, iespējamās vairākas atbildes.

Valmieras pilsētā ir SIA "Vidzemes slimnīca" (IV līmeņa slimnīca) un ambulatoro pakalpojumu sniedzējs SIA "Valmieras veselības centrs", bet apkārtējā novada teritorijā darbojas SIA "Mazsalacas slimnīca" un VSIA "Strenču psihoneiroloģiskā slimnīca". Kopumā Valmieras novadā ir 42 ģimenes ārstu prakses (t.sk. 18 Valmierā) un 17 ārstu speciālistu prakses. Valmieras novads nodrošina novada astoņu feldšerpunktu un veselības punktu darbību, pilsētā ir pieejama Gulbja laboratorija un Centrālās laboratorijas filiāle, kā arī visā teritorijā darbojas 27 aptiekas.³⁹

Savukārt Alūksnes novadā veselības aprūpi nodrošina 23 ārstniecības iestādes, t.sk., 14 primārās aprūpes ārstu prakses un 7 feldšeru punkti, kā arī viena lauku ambulance (dati par 2020.gadu). Primāro veselības aprūpi novada teritorijā nodrošina pašvaldības kapitālsabiedrības sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Alūksnes slimnīca" un sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Alūksnes primārās aprūpes veselības centrs"⁴⁰ Arī tuvumā esošajā Cēsu novadā veselības aprūpes pakalpojumus nodrošina pašvaldības veselības aprūpes pakalpojumu sniedzējs SIA "Cēsu klīnika", kā arī vairākas ģimenes ārstu

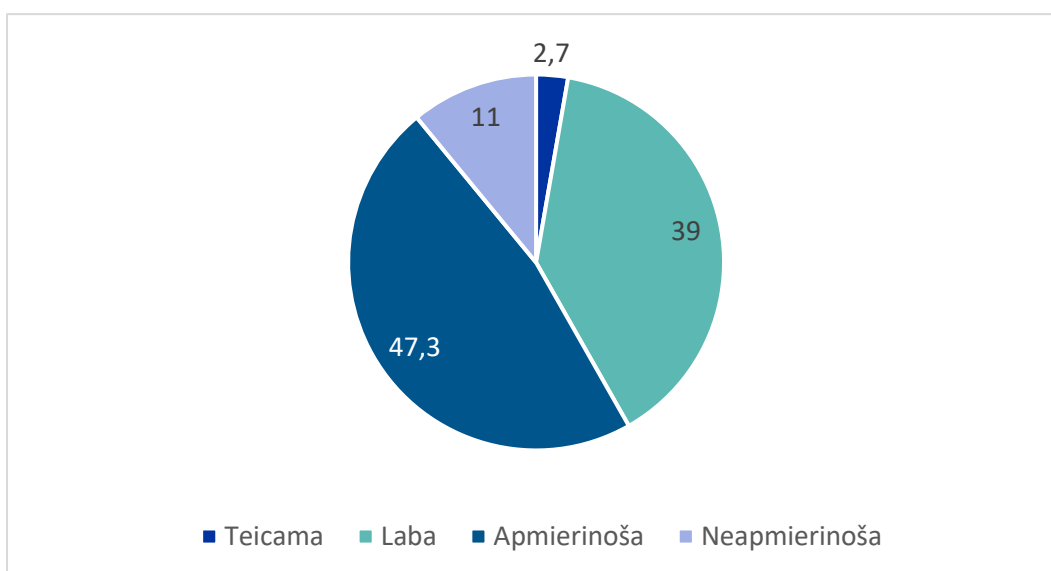
³⁹ Valmieras novads, mājas lapa, sadaļa - Veselības aprūpe, <https://www.valmierasnovads.lv/sabiedriba/sabiedribai/veselibas-aprupe/>

⁴⁰ Alūksnes novada veselības veicināšanas plāns 2022. - 2028. gadam (2022), <https://aluksne.lv/wp-content/uploads/2022/12/VVP-Aluksne.pdf>

prakses un privātprakses.⁴¹ Rīgā ir pieejamas lielākās daudzprofilu ārstniecības iestādes Latvijā, kā piemēram, Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca “Gaiļezers”, Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca, Bērnu klīniskā universitātes slimnīca u.c. Veselības aprūpes pieejamība Smiltenes novada iedzīvotājiem ir lielā mērā saistīta ar transporta un ceļa infrastruktūru (attālumu, izmaksām u.c.), kā arī veselību un fizisko pieejamību ietekmējošiem faktoriem, kā arī ienākumiem.

Kopumā Smiltenes novada iedzīvotāji veselības aprūpes pakalpojumu kvalitāti, kas ir pieejama uz vietas, vērtē kā teicamu un labu (41,7%), bet kā apmierinošu (47,3%). 11% veselības aprūpes pakalpojumu kvalitāti vērtē kā neapmierinošu. (14. attēls)

14. attēls. Veselības aprūpes pakalpojumu kvalitātes novērtējums Smiltenes novadā (%)

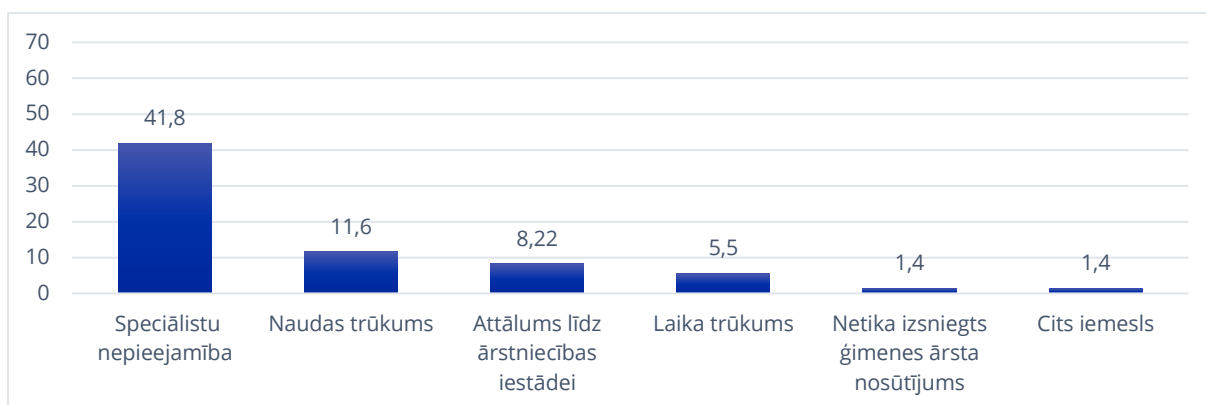

Avots: Sociālā dienesta aptaujas dati, visi respondenti n=146.

Iedzīvotāju iespējas izvēlēties veselības aprūpes pakalpojumus tuvākajā apkārtnē un galvaspilsētā ietekmē ienākumu līmenis. Personas ar zemāku ienākumu līmeni veselības aprūpes pakalpojumus biežāk vērtē negatīvi nekā personas ar augstāku mājsaimniecības ienākumu līmeni. Kopumā iedzīvotāji norāda, ka nepieciešami infrastruktūras uzlabojumi gan SIA “Sarkanā Krusta Smiltenes slimnīcā” (65.8%), gan nepieciešami uzlabojumi arī iedzīvotāju pagasta feldšerpunktā (45.2%). Kā galvenos atteikšanās iemeslus no nepieciešamo medicīnisko pakalpojumu saņemšanas iedzīvotāji min speciālistu nepieejamību (garas rindas, nav nepieciešamo speciālistu) (41,8%), naudas trūkumu (11,6%), laika trūkumu (5,5%), un ģimenes ārsta nosūtījuma trūkumu (1,4%). (15. attēls)

⁴¹ Cēsu novada ilgstspējīgas attīstības stratēģija 2022-2036 (2022), https://www.cesis.lv/images/userfiles/files/Att%C4%ABst%C4%ABbas_dokumenti/IAS_2red_2022.pdf

15. attēls. Atteikšanās iemesls no nepieciešama medicīniska pakalpojuma saņemšanas (%)

Avots: Sociālā dienesta aptaujas dati, visi respondenti n=146, iespējamās vairākas atbildes.

Personas ar zemu ienākumu līmeni (līdz 500 EUR mēnesī) tieši naudas trūkumu min biežāk kā iemeslu, kādēļ ir nācies atteikties no nepieciešamo medicīnisko pakalpojumu saņemšanas (18.6%).

Kopumā veselības aprūpes pakalpojumus Smiltenes novadā 14.4% novērtē, kā pietiekamus, bet 41.8% aptaujāto iedzīvotāju ir aktualizējuši sekojošas vajadzības:

- Speciālistu dažādība un pieejamība (26.7%);
- Ģimenes ārstu kvalitāte un pieejamība (7.5%);
- Diagnostikas izmeklējumu kvalitāte un pieejamība (6.16%);
- Pieejamība personām ar kustību traucējumiem Smiltenes poliklīnikā;
- Mobilā diagnostika;
- Diennakts medicīnas pakalpojumu pieejamība;
- Stacionārā aprūpe;
- Atlaide par sociālās aprūpes pakalpojumiem;
- Feldšera punkts Launkalnē.

Aptaujā iedzīvotāji īpaši aktualizē sekojošu speciālistu nepieciešamību - neirologs, t.sk. bērnu, dermatologs, ģimenes ārsti, reimatologs, traumatologs, acu ārsts, t.sk. bērnu, alergologs, t.sk. bērnu, psihiatrs, t.sk. bērnu, kardiologs un ginekologs.

Esošā situācija veselības aprūpes jomā atspoguļo vairākus faktoros, kas nav tiešā veidā saistīti ar sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomu (feldšerpunktu pieejamība, ģimenes ārstu u.c. speciālistu un diagnostikas pieejamības jautājumi). Sociālais dienests esošajā sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumdošanas ietvarā sniedz nepieciešamo atbalstu veselības jautājumu risināšanā, jo īpaši personām ar zemiem ienākumiem. Tāpat noteiktos gadījumos tiek risināts jautājums, kas saistīts ar transporta, ceļa izdevumu u.c. ierobežojumiem, kādēļ persona nav varējusi risināt ar veselību saistītu situāciju.

2. SMILTENES NOVADA SOCIĀLO PAKALPOJUMU UN SOCIĀLĀS PALĪDZĪBAS SISTĒMAS RAKSTUROJUMS

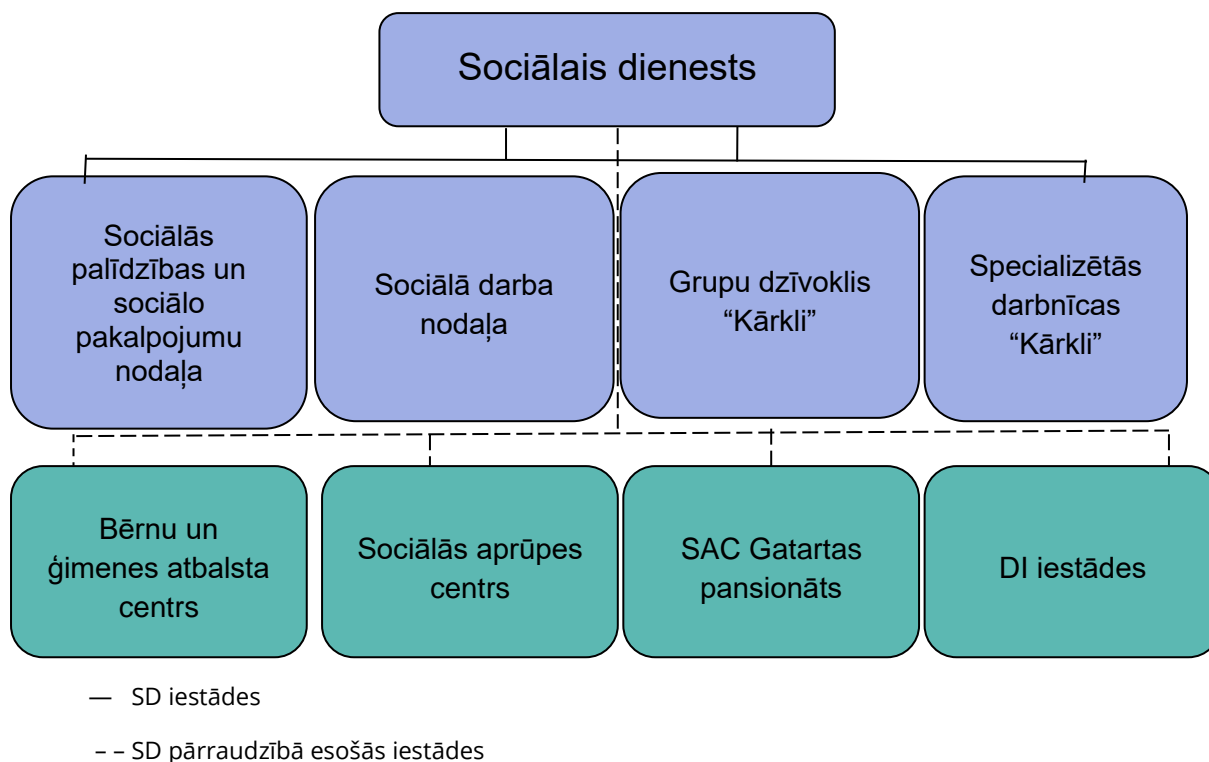
Sociālā dienesta sniegtie sociālie pakalpojumi un sociālā palīdzība ir cieši saistīti ar to cilvēku pamatvajadzību apmierināšanu, kuras noteiktas Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā (SPSPL). Kārtību, kādā pieprasāmi un saņemami valsts un pašvaldības sniegtie sociālie pakalpojumi un sociālā palīdzība, nosaka Ministru kabineta un citi pašvaldības saistošie noteikumi. Sociālo pakalpojumu nodrošināšana notiek pēc klienta vajadzību izzināšanas un novērtēšanas, un kā gala rezultāts šim procesam ir Sociālā dienesta lēmums par klienta vajadzībām atbilstošāko sociālo pakalpojumu.

Sociālie pakalpojumi un sociālās palīdzība ir pasākumu kopums, kas vērsts uz personu sociālās funkcionēšanas spēju atjaunošanu, uzlabošanu vai saglabāšanu, lai veicinātu viņu iekļaušanos sabiedrībā. Sociālā dienesta darbības mērķis ir sniegt nepieciešamo palīdzību un atbalstu, kā arī nodrošināt tādus sociālos pakalpojumus, kas palīdz personu, ģimeņu un personu grupu atrisināt vai mazināt sociālās problēmas, attīstot pašas personas resursus un iesaistot atbalsta sistēmas, sniegt materiālu atbalstu trūcīgām, maznodrošinātām un krīzes situācijās nonākušām ģimenēm (personām), lai apmierinātu to pamatvajadzības un veicinātu darba spējīgo personu līdzdarbību savas situācijas uzlabošanā, veikt sociālo darbu ar personām un ģimenēm, kā arī attīstīt un sniegt iedzīvotājiem sociālos pakalpojumus, pamatojoties uz personas individuālo vajadzību un resursu novērtējumu, nodrošinot sociālās rehabilitācijas, sociālās aprūpes, sociālā darba pakalpojumi personas dzīvesvietā vai institūcijā, kā arī realizējot viņa sociālās tiesības un nodrošinot personas pamatvajadzības.

2.1. SOCIĀLĀ DIENESTA STRUKTŪRA UN DARBINIEKI

Kopš 2022.gada Smiltenes novadā darbojas apvienotais sociālais dienests - pašvaldības iestāde "Smiltenes novada Sociālais dienests", kurš centralizēti pilda vadības un administratīvās funkcijas, bet decentralizēti sniedz pakalpojumus pagastos. Sociālais dienestā ir izveidotas četras struktūrvienības: (1) Sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu nodaļa; (2) Sociālā darba nodaļa; (3) Grupu dzīvokļi "Kārkli" un (4) Specializētās darbnīcas "Kārkli". Sociālo darbu, sociālo palīdzību un aprūpi novadā nodrošina gan Sociālais dienests, gan trīs sociālās aprūpes iestādes, Bērnu un ģimeņu atbalsta centrs, trīs biedrības ar ilgstošās aprūpes iestādēm, grupu dzīvokļi "Kārkli" pilngadīgām personām ar GRT. (16. attēls)

16. attēls. Smiltenes novada Sociālā dienesta struktūra

Sociālā dienesta tiešā pārraudzībā atrodas Pašvaldības domes dibinātas iestādes:

- "Smiltenes novada Bērnu un ģimenes atbalsta centrs";
- "Gatartas pansionāts";
- "Sociālās aprūpes centrs "Trapene".

Sociālā darbinieka profesiju reglamentē **Latvijas sociālo darbinieku ētikas kodekss** (28.05.2022) un **Sociālā darbinieka profesijas standarts** (saskaņots 14.10.2022., protokols Nr.7), kas ir saskaņā ar Starptautiskās Sociālo darbinieku federācijas (International Federation of Social Workers (IFSW)) dokumentiem, t.i., Globālo sociālā darba definīciju (apstiprināta 2014. gadā) un Globālo sociālā darba deklarācija par ētikas principiem (apstiprināta 2018. gadā).

Sociālā darbinieka profesionālie pienākumi un uzdevumi ir noteikti četros līmeņos. **Sociālais darbs** (1) **ar indivīdu un ģimeni** paredz vadīt gadījumu, īstenot krīzes intervenci, veikt sociālo darbu ar gadījumu, izmantojot psihosociālo konsultēšanu, veikt sociālo darbu ar grupu un īstenot sociālpedagogisko darbību. (2) **Kopienas līmenī sociālais darbinieks** sekmē kopienas iedzīvotāju līdzdalību, iesaistīšanos un pašpalīdzību, plāno uz sociāli ekonomisko izaugsmi orientētu un kopienas iedzīvotāju vajadzībām atbilstošu pakalpojumu ieviešanu un izvērtē sniegto pakalpojumu efektivitāti. (3) **Valsts un pašvaldības līmenī, īstenojot sociālo politiku**, sociālais darbinieks izstrādā uz personu centrētus sabiedrības sociālo problēmu risinājumus un salāgo tos ar citu rīcībpolitiku jomu prioritātēm, kā arī plāno un īsteno uz personu centrētu sabiedrības sociālo problēmu risinājumu ieviešanu. (4) **Profesionālā sociālā darba pienākumu izpildes līmenī** ir noteiktas vispārējās prasmes, zināšanas un kompetences:

- veikt profesionālo darbību klienta interesēs, respektējot klienta pašnoteikšanos, ar cieņu, atbildīgi, empātiski, ieinteresēti, nenosodoši, nediskriminējoši un toleranti;
- identificēt un risināt ētiskas dilemmas profesionālajā darbībā;
- veikt lietišķus un zinātniskus pētījumus vai piedalīties tajos;
- sazināties valsts valodā;
- lietot profesionālajā saziņā vismaz divas svešvalodas;
- lietot digitālās tehnoloģijas;
- sadarboties ar kolēģiem, citu profesiju pārstāvjiem, klientiem un viņu tuviniekiem, kopienas pārstāvjiem vajadzību identificēšanā, risinājumu plānošanā, īstenošanā un novērtēšanā;
- plānot un organizēt savu profesionālo darbību;
- organizēt un vadīt starpprofesionālās komandas darbu;
- ievērot labklājības nozari reglamentējošo normatīvo aktu prasības;
- rūpēties par savu fizisko un garīgo veselību;
- ievērot darba tiesību, darba aizsardzības, vides aizsardzības un civilās aizsardzības normatīvo aktu prasības;
- krīzes situācijās un nelaimes gadījumos rīkoties atbilstoši situācijai un sniegt pirmo palīdzību cietušajiem;
- pilnveidot savu profesionālo kompetenci.

No 2022.gada septembra Sociālais dienests pilnībā ieviesa specializācijas un izveidoja **Sociālā darba nodaļas** un **Sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu nodaļas**, kas pilnībā koordinē, t.sk., vada sociālo gadījumu. (4. tabula)

4. tabula. Sociālā dienesta specializācijas

Sociālā darba nodaļa	Sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu nodaļas darbs ar pilngadīgām personām
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Darbs ar sociālā riska ģimenēm; ▪ Darbs ar bērnu vecākiem ar sociālo prasmju un iemaņu trūkumu; ▪ Darbs ar atkarīgām un līdzatkarīgām personām; ▪ Sociālās korekcijas programma bērniem ar uzvedības traucējumiem; ▪ Darbs ar ģimenēm, kurās kāds no ģimenes locekļiem ir ieslodzījuma vietā vai ir nosacīti notiesāts; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sociālais darbs ar ilgstošajiem bezdarbniekiem un sociālās palīdzības saņēmējiem; ▪ Darbs ar pilngadīgām personām ar veselības problēmām un nepietiekamu pašaprūpi; ▪ Darbs ar pilngadīgām personām ar invaliditāti;

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Darbs ar vardarbībā cietušām un vardarbību veikušām pilngadīgām personām; ▪ Darbs ar jauniešiem pēc ārpus ģimenes aprūpes izbeigšanās; ▪ Darbs ar ģimenēm ar saskarsmes nodrošināšanas problēmām; ▪ Darbs ar bērniem, kas cietuši no prettiesiskām darbībām; ▪ Darbs ar vardarbībā cietušām ģimenēm un vardarbību veikušajiem bērna vecākiem; ▪ Darbs ar nepilngadīgiem likumpārkāpējiem un viņu likumiskajiem pārstāvjiem; ▪ Darbs ar ģimenēm, kuru bērni īslaicīgi ievietoti ārpusģimenes aprūpei; ▪ Darbs ar ģimeni, kura nonākusi krīzes situācijā; ▪ Darbs ar ģimeni, kurai nepieciešams sociālā darbinieka atbalsts problēmu risināšanā. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Darbs ar pilngadīgām personām ar funkcionāliem traucējumiem un prognozējamo invaliditāti; ▪ Darbs ar pilngadīgām personām ar zemām sociālām prasmēm un iemaņām ▪ Darbs ar atkarīgām un līdzatkarīgām personām; ▪ Darbs ar personām, kas atgriezušās no soda izciešanas vietas; ▪ Darbs ar sociālā atstumtībā un krīzes situācijā nonākušām personām; ▪ Darbs ar pensijas vecuma personām; ▪ Darbs ar personām, kas palikušas bez dzīvesvietas; ▪ Darbs ar pilngadīgu personu (ģimeni), kurai nepieciešams sociālā darbinieka atbalsts problēmu risināšanā; ▪ Sociālā darbinieka konsultācijas, informatīvs un motivējošs atbalsts, individuāla pieeja sociālā gadījuma vadīšanā ikvienai no iepriekš minētajām klientu grupām.
--	--

Avots: Sociālā dienesta dati.

Lai apmierinātu gan iedzīvotāju pamatvajadzības, veicinātu darbaspējīgo personu līdzdarbību savas situācijas uzlabošanā, kā arī nodrošinātu iedzīvotāju vajadzībām atbilstošus sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību, kopumā ir pieejami 21 sociālie darbinieki 14 pieņemšanas vietās.⁴²

Sociālais dienests veic sekojošus uzdevumus:

1. informē iedzīvotājus par sociālo palīdzību un sociālajiem pakalpojumiem, to saņemšanas kārtību un Dienesta darbu;
2. sniedz pašvaldības teritorijā dzīvojošajiem iedzīvotājiem sociālās aprūpes, sociālās rehabilitācijas pakalpojumus un sociālo palīdzību.
3. pieņem lēmumus un izdot administratīvos aktus Dienestam nodoto pašvaldības funkciju ietvaros un Domes uzdoto uzdevumu īstenošanai;

⁴² Smiltenes pilsētā - 4 sociālie darbinieki, kas veic sociālo darbu ar ģimenēm ar bērniem, ar pilngadīgām personām, sniedz sociālo palīdzību, kā arī īsteno projektu ieviešanu; pārējā novada teritorijā - 7 sociālie darbinieki organizē sociālo palīdzību, 2 ar pilngadīgām personām, 6 ar ģimenēm ar bērniem, 1 sociālais darbinieks struktūrvienībā "Kārkli" u.c. speciālisti un atbalsta personāls.

4. pēc personas un tās ģimenes locekļu ienākumu un citu materiālo resursu izvērtēšanas, lemj par normatīvajos aktos un pašvaldības saistošajos noteikumos noteikto sociālās palīdzības pabalstu piešķiršanu personai, kas pabalstu pieprasījusi;
5. veido informatīvo datu bāzi, sagatavo statistikas pārskatus par sociālo palīdzību un sociālajiem pakalpojumiem, un finansējuma izlietošanu;
6. organizēt starpprofesionālo un starpinstitucionālo sadarbību pakalpojumu nodrošināšanā klientiem;
7. nodrošina informācijas konfidencialitāti par sociālās palīdzības pieprasītājiem un saņēmējiem;
8. piedalās projektu izstrādē un finansējuma piesaistē;
9. nodrošina iedzīvotāju vajadzību profesionālu izvērtēšanu un kvalitatīvu sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības sniegšanu;
10. plāno un koordinē sociālo darbu pašvaldības teritorijā.

Smiltenes novada sociālie darbinieki ir profesionāļi ar atbilstošu akadēmisko izglītību, un ar iespējām pilnveidot savas zināšanas apmācībās, semināros. Sociālā darba speciālisti padziļinājuši zināšanas specializācijās, apgūst apmācības atbalsta grupu vadīšanā, rehabilitācijas nodrošināšanā, kas būtiski nodrošina iedzīvotāju iespējas daudz vieglāk un ātrāk saņemt pakalpojumus, ietaupot savus personīgos finanšu resursus, savukārt sociālo gadījumu vadītāji, sadarbībā ar sociālā darba speciālistiem, sociālos gadījumus var risināt daudz efektīvāk. 2022.gadā septiņi sociālie darbinieki piedalījās LM metodikas apmācībās un 84 darbinieki - Supervīziju sesijās. Kopumā darbinieki ir apguvuši dažādas zināšanas 382 stundu apjomā.

Pēc COVID epidemioloģiskās situācijas valstī ir mainījies arī sociālo pakalpojumu sniegšanas formas, ieviešot attālināta pakalpojuma nodrošināšanu, turpinot sniegt palīdzību un atbalstu cilvēkiem, kuri vērsās iestādē. Darbiniekiem bija nepieciešams pielāgoties un izmantot citādas pieejas un resursus, apgūt digitālās prasmes, lai uzturētu kontaktus ar klientiem.

Sociālā darba sociālais pakalpojums un sociālā palīdzība ietver informācijas un psihosociālā atbalsta sniegšanu, personas situācijas un vajadzību invertējumu, personas materiālo un personisko resursu invertējumu, līdzdarbības pienākumu plāna izstrādi, nepieciešamā sociālā pakalpojuma vai palīdzības novērtēšanu, individuālā rehabilitācijas plāna izstrādi un īstenošanu, sociālā gadījuma invertējumu dinamikā. Personai tiek veidota personas lieta, kurā iekļauta informācija, kas atspoguļo sociālā darba procesu.

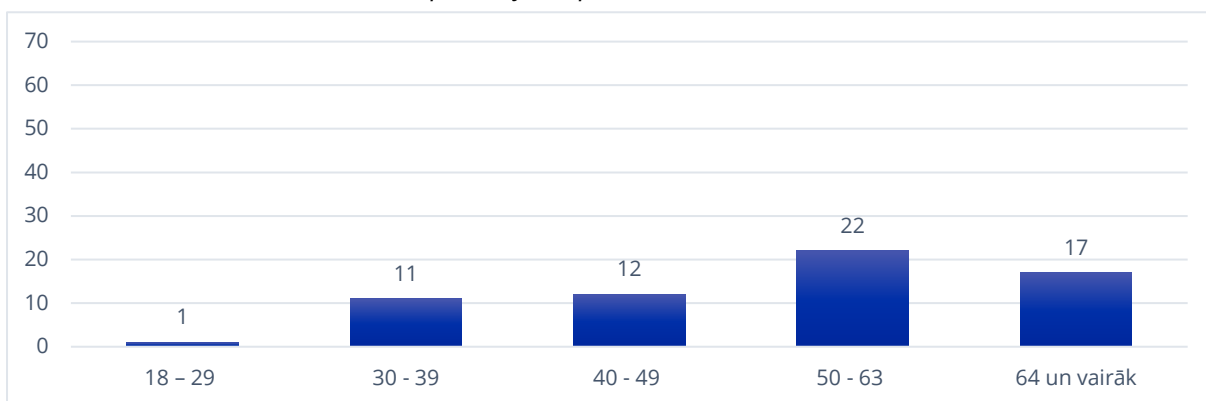
Mājas aprūpes pakalpojums nodrošina pašu sociālā dienesta aprūpētāji Raunā, Apes vēsturiskā teritorijā, bet Smiltenes teritorijā aprūpi mājās nodrošina "Latvijas Samariešu apvienība".

Turpināsies aizsāktā DI projekta "Vidzeme iekļauj" realizācija – daudzfunkcionālā Pansija Rauna pakalpojuma centra un grupu dzīvokļu izveide Smiltē. Bijušā Apes novadā DI projekta ietvaros netiek attīstīta jauna sociālo pakalpojumu infrastruktūra. Dienas aprūpes centru pakalpojumu personām ar GRT plānots nodrošināt Smiltēnes novadā. Bijušajā Raunas novadā DI projekta ietvaros izveidotas specializētās darbnīcas un grupu dzīvokļi.

Ja Smiltēnes novada administratīvajā teritorijā nav attiecīgo institūciju pieprasīto pakalpojumu sniegšanai, Sociālais dienests slēdz līgumus ar LR LM reģistrā reģistrētiem sociālo pakalpojumu sniedzējiem. Liels iedzīvotājiem nodrošināmo pakalpojumu apjoms pašvaldībā tiek sniegts sadarbojoties ar NVO un sociālo pakalpojumu sniedzējiem kaimiņu novados, t.sk. bērnu SOS ciematu Valmierā, biedrību POGA, LSK, "Sociālā atbalsta un izglītības fondu" (SAIF), u.c. Katru gadu Sociālai dienests iepērk vairākus sociālos pakalpojumus.

Smiltēnes novada iedzīvotāju aptaujas dati par sociālo jomu (n=222) liecina, ka Sociālā dienesta pakalpojumus no visiem iedzīvotājiem visbiežāk izmanto iedzīvotāji (n=63) vecumā no 50 līdz 63 gadiem (33.8%, n=65) un virs 64 un vairāk gadu (36.2%, n=47). (17. attēls)

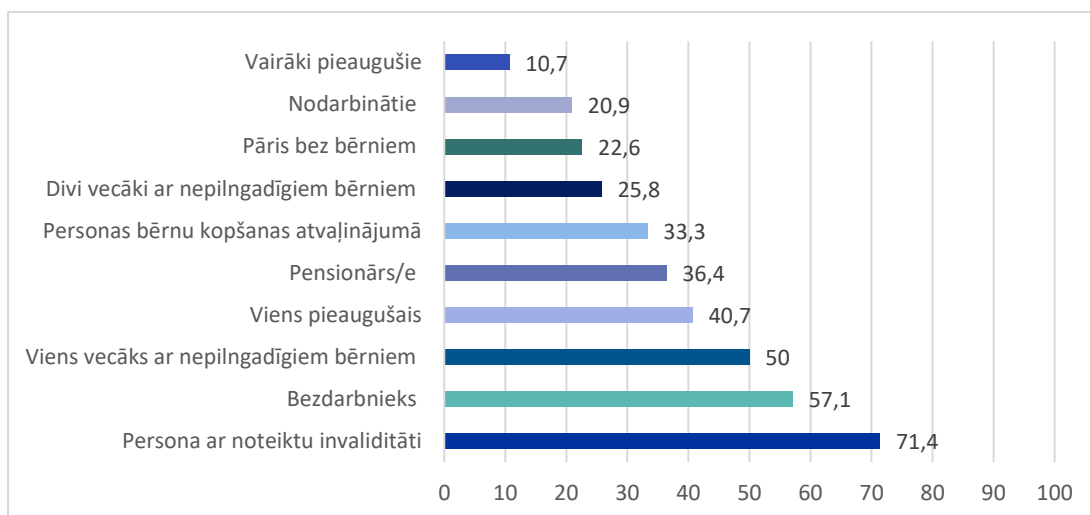
17. attēls. Sociālā dienesta apmeklējums pēc vecuma (skaits)

Avots: Sociālā dienesta aptaujas dati, visi respondenti n=222.

Visbiežāk tie ir iedzīvotāji ar zemiem ienākumiem (līdz 500 EUR mēnesī mājsaimniecības rīcībā) (62.5%, n=56), tostarp, personas ar invaliditāti (71.4%, n=14), pensionāri (36.4%, n=44), bezdarbnieki (57.1%, n=7) un vientuļie vecāki (50%, n=14). (18. attēls) Biežāk Sociālā dienesta pakalpojumus izmanto pagastā dzīvojošie (32%, n=150) iedzīvotāji salīdzinot ar 21.1% pilsētas iedzīvotājiem (n=71).

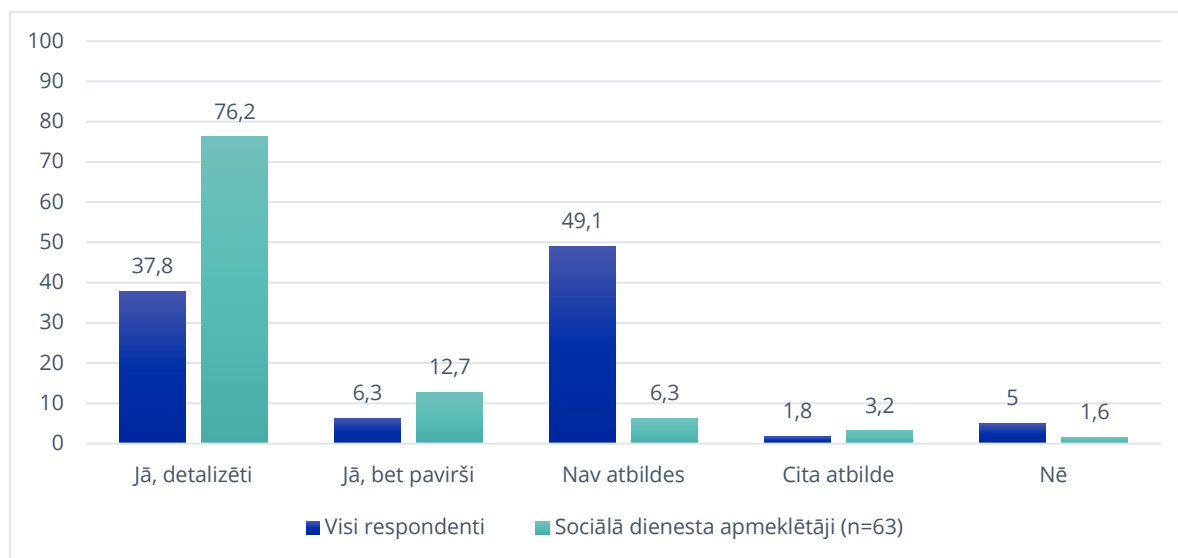
18. attēls. Sociālā dienesta apmeklētāji pēc personas statusa un ģimenes stāvokļa

Avots: Sociālā dienesta aptaujas dati, visi respondenti n=222, iespējami vairāki atbilžu varianti.

Sociālajā dienestā darbinieku sniegtā informācija par sociālo palīdzību un pakalpojumiem ir bijusi detalizēta (37,8%, n=222), īpaši iedzīvotāju vidū, kas sociālo dienestu ir apmeklējuši (76,2%, n=63). (19. attēls)

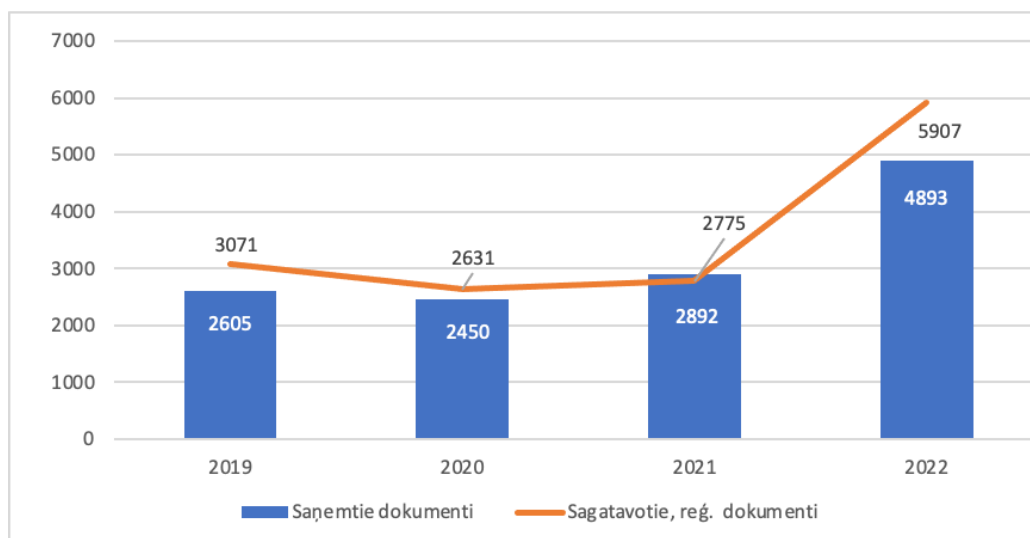
19. attēls. Sociālā dienesta sniegtā informācija par pakalpojumiem un palīdzību (%)

Avots: Sociālā dienesta aptaujas dati, visi respondenti n=222.

Līdz ar ATR - 2022.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, Sociālā dienestā saņemto personu iesniegumi, juridisko personu pieprasījumu un vēstuļu skaits ir pieaudzis par 48%. Savukārt sagatavoto dokumentu, t.i., Sociālā dienesta lēmumu, trūcīgas/maznodrošinātas vai krīzes izziņas, rehabilitācijas pakalpojumu norīkojumi u.c., ir palielinājies par 51.7% šajā periodā. (20. attēls)

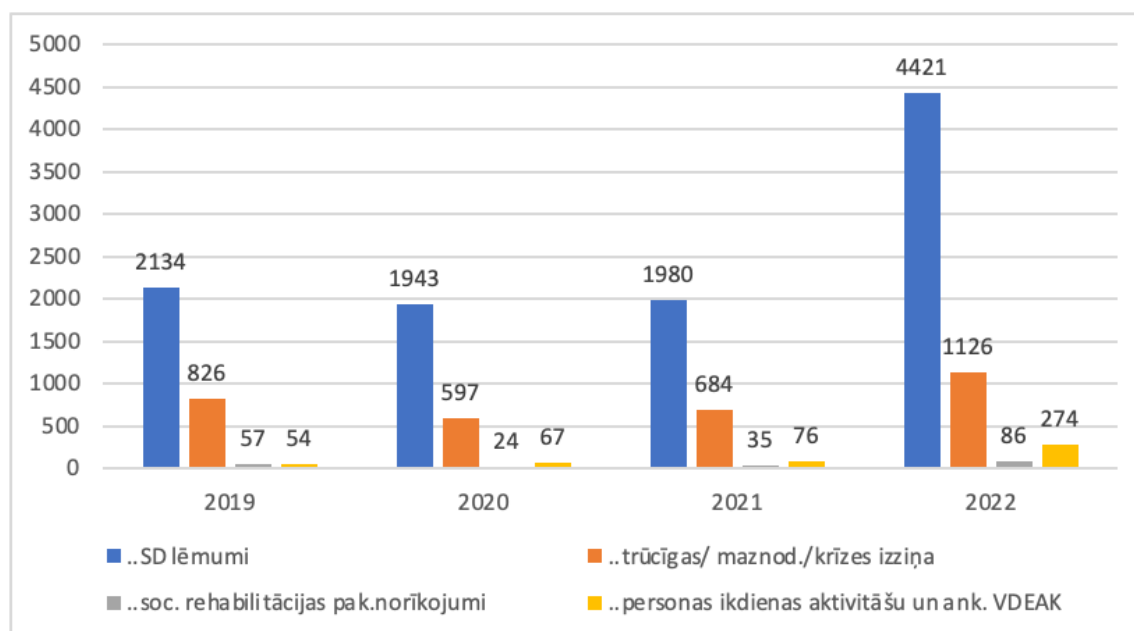
20. attēls. Sociālo darbinieku saņemtie un sagatavotie reģistrētie dokumenti⁴³

Avots: Sociālā dienesta dati.

Salīdzinot ar 2019.gadu, lielākais pieaugums ir tieši sociālā dienesta lēmumiem (par 51.7%) un trūcīgas/ maznodrošinātas vai krīzes izziņu skaits (par 26.6.3%), norīkojums sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem tas ir pieaudzis par 33.7% un personas ikdienas aktivitāšu un vides novērtēšanas anketu VDEAK par 80.3%. (21.attēls) 2021. - 2022.gads Sociālā dienesta atspoguļotā darbība ir tiešā veidā saistīta ar energokrīzi un vispārējo iedzīvotāju dzīves līmeņa pasliktināšanos, kas ietekmēja kopējo dokumentu apriti dienestā.

21. attēls. Sagatavotie lēmumi, izziņas, norīkojumi un anketas

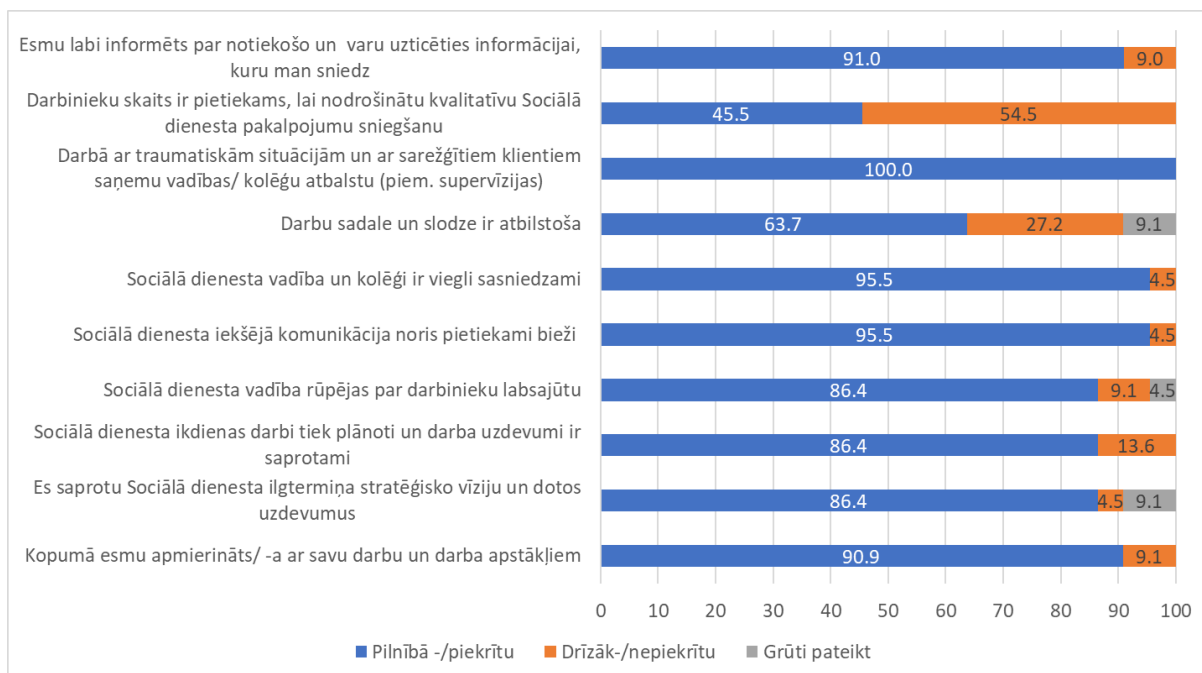
Avots: Sociālā dienesta dati.

⁴³ Periodā līdz 2021.gadam nav pieejama informācija par Apes un Raunas vēsturiskajiem novadiem.

Saskaņā ar 2023.gada 1.janvārī spēkā esošajiem grozījumiem SPSP, viens no galvenajiem uzstādījumiem ir ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu ieviešana. Novada teritorijā ir pieejami 13 sociālie pakalpojumi, kurus nodrošina dažādas iestādes - pašvaldība, nodibinājumi un biedrības, u.c. Sniegto pakalpojumu analīze un iespēju izvērtējums parāda, ka esošie pakalpojumi ir daudzveidīgi un pārklāj visu novada teritoriju. Tuvākajā nākotnē būs aktuāli piesaistīt profesionālus ģimenes asistentus, aprūpētājus, sociālos rehabilitētājus, nevalstiskās organizācijas un citus resursus, kas nepieciešami sociālā darba pakalpojuma nodrošināšanā un kvalitātes celšanai pēc iespējas tuvāk klienta dzīvesvietai.

Lielākā daļa Sociālā dienesta darbinieku (n=22) norāda, ka ir apmierināti ar savu darbu un darba apstākļiem (90.9%). Kopumā darbinieki saprot Sociālā dienesta ilgtermiņa vīziju (86.4%). Tikai 4.5% darbinieku norādīja to neizprot un 9.1% no aptaujāto bija grūti atbildēt uz šo jautājumu. Tāpat 86.4% darbinieku pilnībā -/ piekrīt, ka dotie darba uzdevumi tiek plānoti un ir saprotami. Vairākums (86.4%) sociālo darbinieku pilnībā -/ piekrīt apgalvojumam, ka sociālā dienesta vadība rūpējās par darbinieku labsajūtu. Apgalvojumam drīzāk nepiekrīt 9.1%, bet grūtības atbildēt bija 4.5%. Jautājumā par iekšējās komunikācijas norisi, lielākā daļa (95.5%) norāda, ka tā noris pietiekami bieži. Tikai 4.5% drīzāk nepiekrīt dotajam apgalvojumam. Lielākā daļa norāda, ka sociālā dienesta kolēģi un darbinieki ir viegli sasniedzami (95.5%) un tikai 4.5% ir norādījuši, ka drīzāk nepiekrīt dotajam apgalvojumam. (22. attēls)

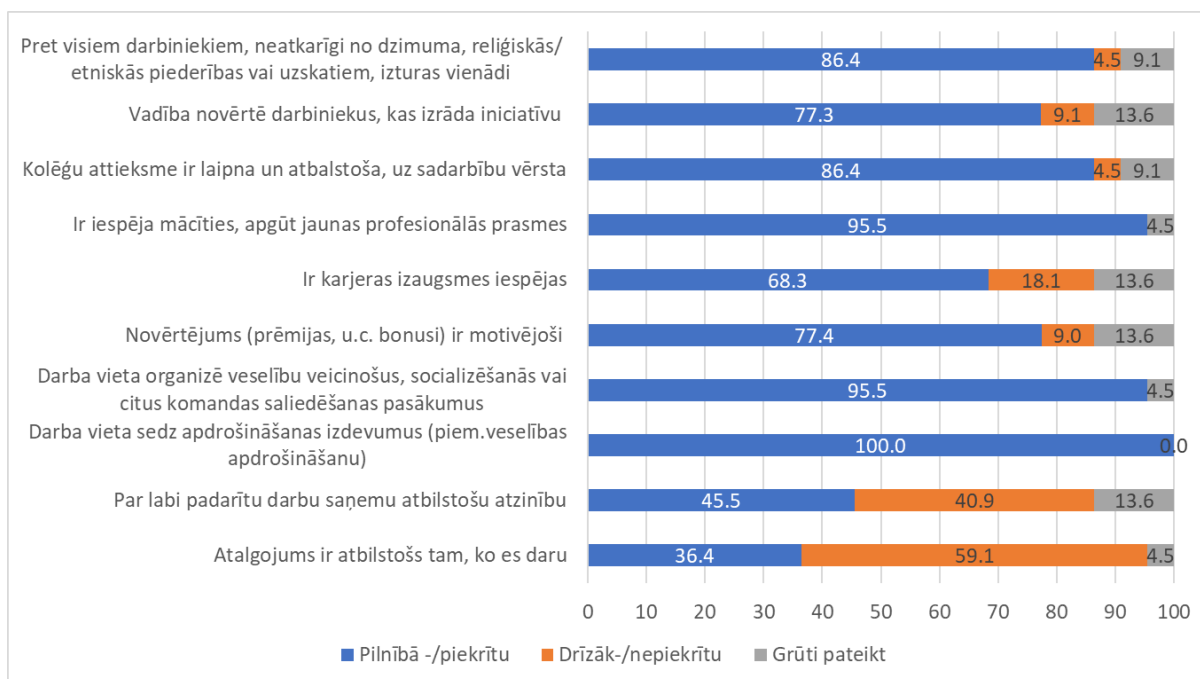
22. attēls. Darbinieku apmierinātība ar darbu, sociālā dienesta organizāciju un vadību

Avots: Sociālā dienesta aptaujas dati, visi respondenti n=22.

Detalizētāk vērtējot Sociālā dienesta atalgojuma, atbalsta un cita veida novērtējumu par darbu, tikai 36.4% piekrīt, ka atalgojums ir atbilstošs padarītajam darbam. Lai arī lielākā daļa uzskata, ka par viņiem kopumā rūpējas, gandrīz puse (45.5%) pilnībā-/ piekrīt, ka ir atzinīgi novērtēti. Lielākā daļa (59.1%) kopumā nepiekrīt, ka atalgojums ir atbilstošs un 40.9% uzskata, ka nav novērtēti jeb saņēmuši atbilstošu atzinību par padarīto. Lielākā daļa darbinieku (77.3%) pilnībā-/piekrīt, ka prēmijas un citi bonusi ir motivējoši, bet 77.2% uzskata, ka vadība novērtē tos darbiniekus, kas izrāda iniciatīvu. Lielai daļai sociālā dienesta darbiniekiem (68.1%) ir karjeras izaugsmes iespējas, kamēr šādam apgalvojumam pilnībā-/ daļēji nepiekrīt 18.1%. Tomēr vienlaikus jānorāda, ka 95.4% sociālā dienesta darbinieku ir nodrošināta iespēja mācīties un apgūt jaunas profesionālās prasmes. Ņemot vērā sociālā darba riska faktoros, visiem darbiniekiem darba vieta sedz veselības apdrošināšanu, kā arī lielākā daļa atzīmē, ka darba vietā ir organizēti veselības veicināšanas, socializēšanās un cita veida komandas saliedēšanās pasākumi (95.5%). Darbinieku labbūtību ietekmē ne tikai atalgojums, bet arī atbalstoša vide un kolēģiāla attieksme. Kā norāda 86.4% respondentu, sociālā dienesta kolēģu attieksme ir laipna un atbalstoša, kā arī kopumā vērsta uz sadarbību. Lielākā daļa (86.4%) uzskata, ka darbā izjūt vienlīdzīgu attieksmi, un tikai 4.5% šādam apgalvojumam drīzāk nepiekrīt, kamēr 9.1% ir grūtības atbildēt uz šo jautājumu. (23.attēls)

23. attēls. Atalgojums, atbalsts un cita veida novērtējums par darbu

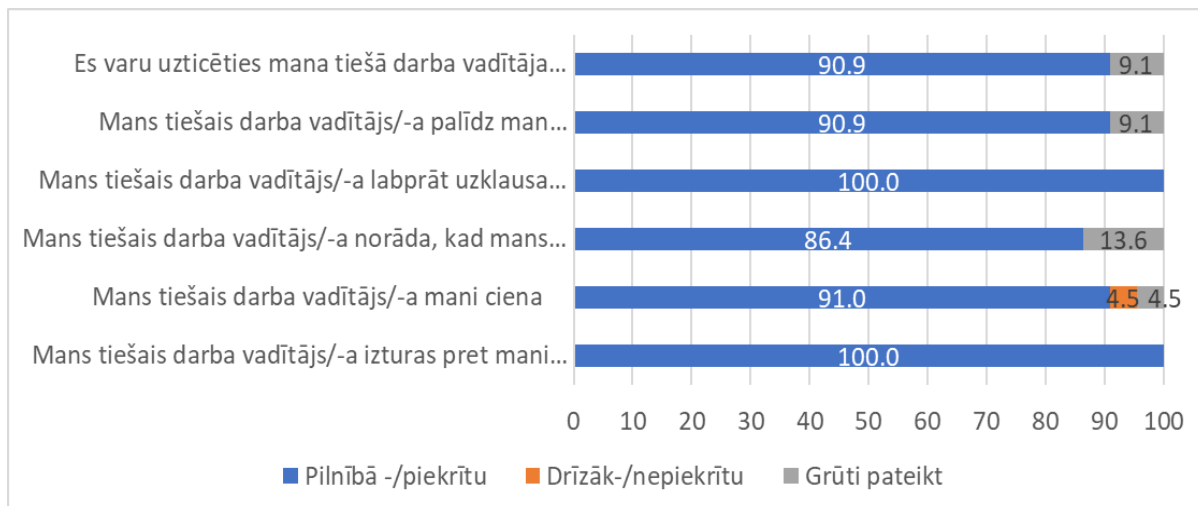

Avots: Sociālā dienesta aptaujas dati, visi respondenti n=22.

Vadības attieksme kopumā aptaujas respondentu vidū tiek vērtēta kā pozitīva, gan attiecībā uz godīgu un cieņpilnu attieksmi, gan atgriezeniskās saites sniegšanu par paveikto darbu, viedokļa uzklauššanu, attīstības iespējām un spēju uzticēties teiktajam. Neviena no iepriekšminētajiem vadītāja attieksmes aspektiem aptaujā neiezīmējās kā

problemātisks, un tikai atsevišķos jautājumos respondentiem bija grūtības atbildēt. (24. attēls)

24. attēls. Vadības attieksme

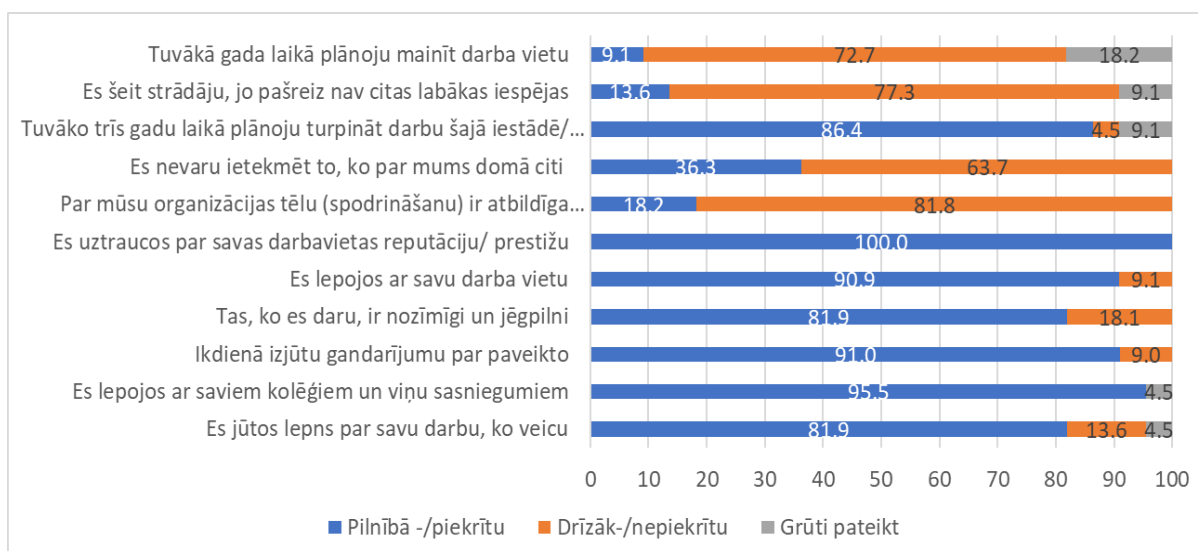

Avots: Sociālā dienesta aptaujas dati, visi respondenti n=22.

Lielākā daļa (81.8%) Smiltenes novada Sociālā dienesta darbinieku jūtas lepmi par savu darbu un lepojas ar saviem kolēģiem (95,5%), kā arī ikdienā izjūt gandarījumu par paveikto (91%).

Nedaudz kritiskāk Sociālā dienesta aptaujā tiek vērtēts kopējais sociālā dienesta tēls. Aptaujā 18.1% drīzāk-/nepiekrīt apgalvojumam, ka darbam ir nozīme un tas, ko viņš/-a dara ir jēgpilni. 18.2% pilnībā-/ piekrīt apgalvojumam, ka par organizācijas tēlu (spodrināšanu) ir atbildīga vadība, bet 13.6% norāda, ka drīzāk/- nepiekrīt apgalvojumam, ka jūtas lepmi par savu darbu. Savukārt 13.6% respondentu pilnībā-/piekrīt apgalvojumam, ka strādā Sociālā dienestā, jo pašreiz nav citas labākas iespējas. (25. attēls)

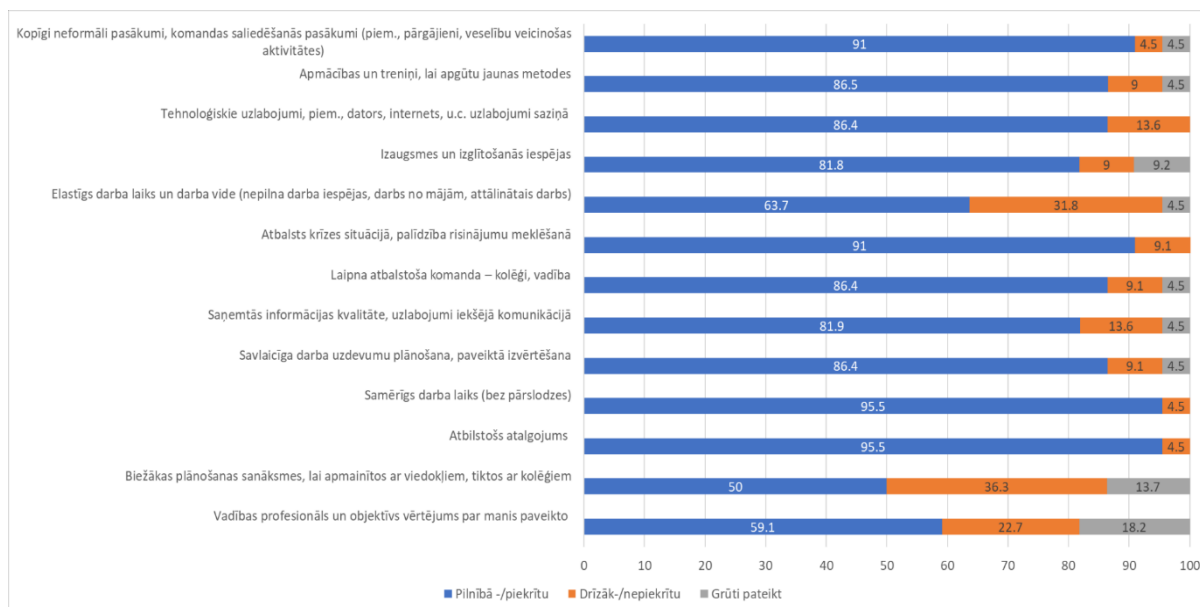
25. attēls. Sociālā dienesta tēls

Avots: Sociālā dienesta aptaujas dati, visi respondenti n=22.

Sociālā dienesta darbiniekiem tika uzdoti vairāki jautājumi par motivējošiem faktoriem labākai darba izpildei. Vieni no nozīmīgākajiem tika atzīmēti samērīgs darba laiks (bez pārslodzes) (95,5%) un atbilstošs atalgojums (95,4%). Tāpat būtisks bija atbalsts krīzes situācijās, palīdzība risinājumu meklēšanā (91%) un kopīgi neformāli pasākumi, komandas saliedēšanās pasākumi (90,9%). (26. attēls)

26. attēls. Motivējošie faktori labāka darba veikšanai

Avots: Sociālā dienesta aptaujas dati, visi respondenti n=22.

Lai nodrošinātu kvalitatīvus sociālos pakalpojumus dažādām iedzīvotāju grupām, jādomā par sociālo darbinieku motivāciju, kā arī piederības izjūtu organizācijai. Valsts līmeņa plānošanas dokumentos nākamajam periodam noteikts prioritārs virziens ir kvalitatīva sociālā atbalsta sistēma, kuru nodrošināt var motivēti un atbilstoši atalgoti sociālie darbinieki.

Šobrīd Sociālā dienesta telpas ir daļēji piemērotas un nepieciešami būtiski uzlabojumi, lai nodrošinātu sociālā darba pakalpojumus atbilstoši minētajām vajadzībām. Smiltenes novada Sociālā dienesta telpas ir izvietotas visā novada teritorijā ar klientu pieņemšanas punktiem katrā pagastu pārvaldē. Daudzviet izmantotās telpas ir piemērotas klientu apkalpošanai, konfidencialitātes, dažādu pakalpojumu un vides pieejamības nodrošināšanu, lai gan joprojām ir pagastu pārvaldes, kur ir ierobežota vides pieejamība klientiem ar funkcionāliem traucējumiem pieņemšanas punktos. Smiltenes pilsētā izmantotās telpas ir visnepiemērotākās pilnvērtīgu sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības sniegšanai. Dienesta telpās darba kabinetos strādā vairāki sociālie darbinieki vienlaicīgi, tāpēc iedzīvotājiem konsultēšanas laikā nav nodrošināta konfidencialitāte un atbilstoša sociālo pakalpojumu kvalitāte, kas ir pretrunā ar Latvijas sociālo darbinieku ētikas kodeksu (28.05.2022), Sociālā darbinieka profesijas standartu (saskaņots 14.10.2022., protokols Nr.7).

Jau Covid-19 krīzes periodā atklājās, ka sociālie darbinieki ir pakļauti augstākam drošības un veselības riskam, kā arī sociālā darba profesijā bieži netiek izpildītas

normatīvajos aktos noteiktās prasības.⁴⁴ Sociālie darbinieki savā ikdienā risina ļoti sensitīvu un apdraudētu grupu dažādas vajadzības, kādēļ Sociālā dienesta telpām jābūt drošām, pieejamām un atbilstošām personu ar dažādiem funkcionāliem traucējumiem vajadzībām (t.sk., personām ar GRT un psihiskiem traucējumiem). BTA likums nosaka, ka īpaši aizsargājama grupa ir bērni, jo īpaši bērni ar funkcionāliem traucējumiem. Sarunu organizēšanai (telefoniski, klātienē u.c. formātos) īpaša vērība darbā ar sociālo pakalpojumu sniedzējiem jāpievērš konfidencialitātei.

Turpmākajā apakšnodaļā sīkāk tiks atspoguļota informācija par sociālo pakalpojumu un palīdzības pieprasījumu un piedāvājumu Smiltenes novadā, kā arī par ESF atbalstītā projekta "Vidzeme iekļauj" ietvaros nodrošinātajiem sabiedrībā balstītajiem pakalpojumiem. Daudzus sociālos pakalpojumus novada iedzīvotājiem ir iespējams saņemt bez maksas, daļa pakalpojumu ir pieejama ar līdzmaksājumu. Sociālais dienests, izvērtējot darbinieku kapacitāti, attīsta un ievieš jaunus pakalpojumus, izmantojot gan iekšējos resursus, gan dažādu ES fondu, valsts un pašvaldības resursus.

⁴⁴ Rajevska u.c. (2021). Ziņojums par būtisku sociālo pakalpojumu pieejamības ierobežojumu īstermiņa un vidēja termiņā ietekmi un priekšlikumi uzlabojumiem valsts un pašvaldību sociālās aizsardzības atbalsta pasākumu plānošanā un īstenošanā ārkārtējā situācijā. ViA, LU, RSU, Pieejams: <https://www.lzp.gov.lv/lv/media/2028/download?attachment>

2.2. SOCIĀLIE PAKALPOJUMI

Smiltenes novada Sociālais dienests sociālo pakalpojumu sniegšanā balstās uz četriem galvenajiem pamatprincipiem:

- pakalpojumi atbilst klienta individuālajām vajadzībām;
- pakalpojumi tiek sniegti pēc vispusīgas klienta resursu izvērtēšanas un klients līdzdarbojas lēmuma pieņemšanas procesā;
- pakalpojumi tiek nodrošināti klienta dzīvesvietā vai iespējami tuvu tai;
- pakalpojumus nodrošina starpinstitucionālā profesionāļu komanda.

Smiltenes novadā 2021. un 2022. gadā bija nodrošināti vairāk nekā 20 pakalpojumi dzīvesvietā un institūcijās. 2021.gada 27.oktobrī tika izstrādāti un apstiprināti jauni Smiltenes novada pašvaldības saistošie noteikumi Nr.11 "Par sociālajiem pakalpojumiem Smiltenes novadā" (turpmāk - Noteikumi Nr.11), 2021.gada beigās Sociālais dienests sniedza vai organizēja sabiedrībā balstītus sociālos pakalpojumus (dzīvesvietā) un institūcijā. (5. tabula)

5. tabula Sociālie pakalpojumi dzīvesvietā un institūcijā

Sociālie pakalpojumi dzīvesvietā	
sociālā darba pakalpojums	atbalsta un izglītojošās grupas
aprūpe mājās	ģimenes asistenta pakalpojums
asistenta pakalpojums pilngadīgām personām	speciālistu pakalpojumi
asistenta pakalpojums bērnam ar invaliditāti	specializētā transporta pakalpojumi
aprūpes pakalpojums bērnam ar invaliditāti	grupu mājas (dzīvokļa) pakalpojums
DAC pilngadīgām personām ar GRT	higiēnas pakalpojums
specializētās darbnīcas pilngadīgām personām ar GRT	sociālā rehabilitācija vardarbībā cietušām pilngadīgām personām
sociālā rehabilitācija bērniem ar FT vai ar invaliditāti	sociālā rehabilitācija vardarbību veikušām pilngadīgām personām
sociālā rehabilitācija bērniem, kuri cietuši no prettiesiskām darbībām	
Sociālie pakalpojumi institūcijā	
atelpas brīža pakalpojums	ISASR bērniem
sociālās rehabilitācijas pakalpojums bērniem vai ģimenei ar bērniem	sociālā rehabilitācija pilngadīgām personām vai ģimenēm ar bērniem
patversme vai naktspatversme	īslaicīga sociālā aprūpe
ISASR pilngadīgām personām	

Avots: Sociālā dienesta dati.

Sociālo pakalpojumi nodrošināti gan Sociālajā dienestā, piemēram, sociālās rehabilitācijas, ģimenes asistenta, bet DI ietvaros daļa pakalpojumu ir nodrošināti DAC, sociālā rehabilitācija, asistenta pakalpojums u.c. Daļa pakalpojumu ir nodrošināti institūcijās, kas ir ISARS, kā arī konsultācijas ar un bez izmitināšanas. Smiltenes novada teritorijā 2021. gada jūnijā bija reģistrēti 97 bērni ar invaliditāti, no tiem 30% bērni 13-15 gadu vecumā, 26% bērni vecumā līdz 6 gadiem. Līdz ar DI "Vidzeme iekļauj" projekta ieviešanu, sociālā darbinieku uzskaitē esošo bērnu ar invaliditāti skaits 2022.gadā ir 102 bērni, kuriem nepieciešami DI izveidotie pakalpojumi.

Valsts finansē, bet pašvaldība nodrošina profesionālās rehabilitācijas pakalpojumus personām ar invaliditāti un ar prognozējamo invaliditāti, sociālo rehabilitāciju personām ar redzes un dzirdes invaliditāti, pilngadīgām personām un bērniem, kuriem izveidojusies atkarība, personām ar FT darbaspējas vecumā un nodarbinātiem sociālās rehabilitācijas institūcijā, cilvēku tirdzniecības upuriem un vardarbībā cietušajiem bērniem. Valsts apmaksātie sociālās rehabilitācijas pakalpojumi vardarbībā cietušajiem un vardarbību veikušajiem ir nozīmīgs sociālais pakalpojums, kas no visām iesaistītajām pusēm prasa operatīvu un caurspīdīgu sadarbības mehānismu. Bērnu tiesību aizsardzības ietvars nosaka institūciju sadarbību, bērnu prioritātes principa ievērošanu un aizsardzību pašvaldību un valsts visās rīcībpolitikās. Jau pirms pandēmijas aptuveni trešdaļa Latvijas sieviešu ir ziņojušas par vismaz vienu vardarbības epizodi ģimenē.⁴⁵ Tas rada arvien pieaugošu vajadzību pēc risku izvērtējuma saistībā ar fizisku, emocionālu un seksuālu vardarbību ģimenē. Ir zināms, ka vardarbība ģimenē mēdz būt savstarpēji saistīta - vecāku tendence izturēties vardarbīgi vienam pret otru ir saistīta ar vardarbīgu izturēšanos pret bērniem. Vardarbīga pieredze bērnam esot lieciniekam vecāku savstarpējā vardarbība atstāj līdzīgu iespaidu kā pret pašu bērnu vērsta vardarbība.⁴⁶ Sociālās rehabilitācijas pakalpojumi ir ārkārtīgi svarīgi no vardarbības cietušām un veikušām personām.

Sociālo pakalpojumu sniegšanas kārtību no vardarbības cietušām un vardarbību veikušām pilngadīgām personām nosaka starpinstitūciju sadarbības grupu darbību un kārtību.⁴⁷ BTA likumā ir noteikts, ka pašvaldība analizē stāvokli bērna tiesību ievērošanas jomā, izstrādā un īsteno bērna tiesību aizsardzības programmu administratīvajā teritorijā, kā arī iesaista sabiedrību un koordinē sabiedrisko organizāciju darbību. Bērnu tiesību aizsardzības speciālisti un sociālie darbinieki ir secinājuši, ka pašvaldības līmenī

⁴⁵ Latvijas Centrālā statistikas pārvalde, 2019, pēc Rajevska u.c. (2021). Ziņojums par būtisku sociālo pakalpojumu pieejamības ierobežojumu īstermiņa un vidēja termiņa ietekmi un priekšlikumi uzlabojumiem valsts un pašvaldību sociālās aizsardzības atbalsta pasākumu plānošanā un īstenošanā ārkārtējā situācijā. ViA, LU, RSU, [Pieejams: https://www.lzp.gov.lv/lv/media/2028/download?attachment](https://www.lzp.gov.lv/lv/media/2028/download?attachment)

⁴⁶ Carlson et al., 2020; Gracia et al., 2020, Turpat. pēc Rajevska u.c.

⁴⁷ BTA likums, spēkā ar 22.07.1998., MK noteikumi Nr. 545 "Noteikumi par institūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā", MK noteikumi Nr. 790 "Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanas kārtība no vardarbības cietušām un vardarbību veikušām pilngadīgām personām.

pakalpojumu grozā nepieciešami sekojoši speciālisti: narkologs, psihologs, bērnu psihiatrs, un sociālais pedagogs skolās. Papildus būtu nepieciešams psihoterapeits, supervīzijas ģimenēm, atbalsts bērniem bāreņiem, konsultācijas jaunajiem vecākiem⁴⁸.

Pašvaldības nodrošina sociālās garantijas bāreņiem un bērnam, kurš palicis bez vecāka gādības gan ārpusģimenes aprūpes laikā līdz pilngadībai, gan arī izmaksā vienreizējo pabalstu pēc pilngadības sasniegšanas sadzīves priekšmetu un mīkstā inventāra iegādei.

Ģimenēm ar bērniem tiek nodrošināts daudzveidīgs atbalsts. Kopš 2008. gada Smiltenes novadā darbojas Bērnu un ģimenes atbalsta centrs ar tādiem pakalpojumiem kā krīzes centrs un jauniešu māja. Ar sociālās aprūpes, pakalpojumu iestādēm saprot sociālās aprūpes centrus, pansionātus, kā arī sociālās palīdzības telpas (Blomē, Palsmanē un Kalnamuižā). Savukārt Apē, Gaujienā, Raunā, Rozē un Drustos pieejami arī citas sociālās aprūpes, pakalpojumu vietas, piemēram, duša un veļas mašīna Blomē, Apē un Gaujienā. (6. tabula)

6. tabula. Sociālo pakalpojumu pieejamība

	Personu/mājsaimnie cību skaits, reižu skaits, u.c. utt. 2023. gada 1.01.	2021.gadā, EUR	2022.gadā, EUR	% pret iepriekšējo gadu	EUR vidēji uz vienu personu/izmantoto reizi gadā
Sociālā rehabilitācija	21	702.00	3035.00	76.9	144.52
Ģimenes asistents	25	8151.20	0.00	8151.20	326.05
Psiholoģiskā palīdzība, konsultācijas	47	7760.00	3215.00	-141.3	68.4
ISASR	117	384485.26	230800,02	39.9	3286.20
DAC, īslaicīgās sociālās aprūpes gultas	79	17673.99	45445.61	100.6	575.26
Aprūpe mājās (I, II, VI līmenis), trauksmes poga	42	26384.35	7628.00	22.43	809.82

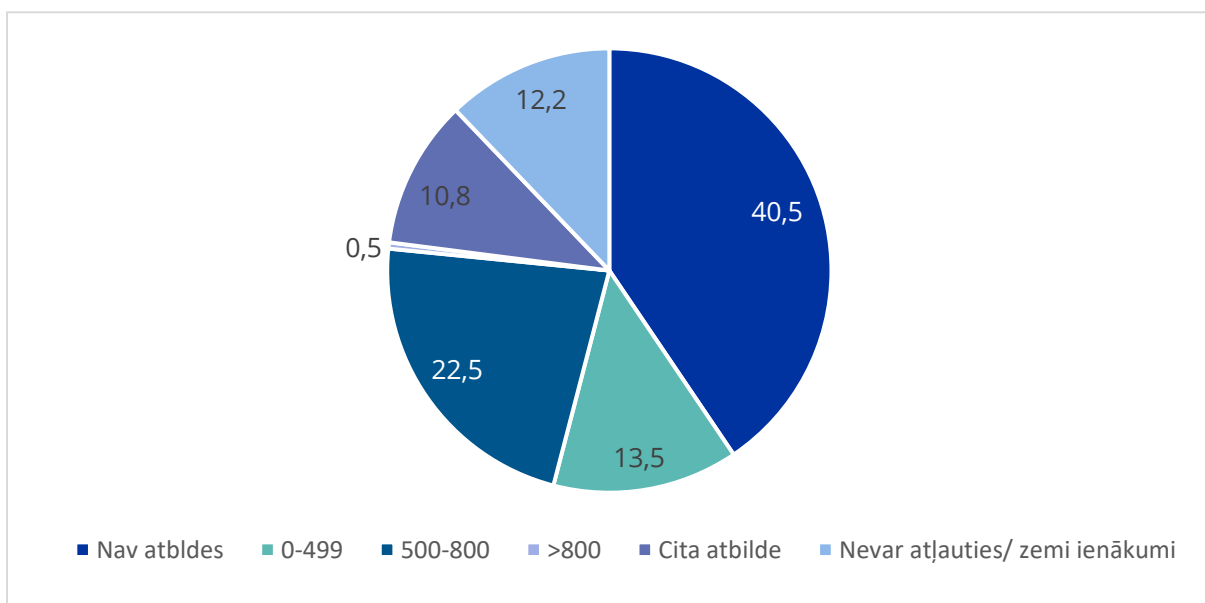
⁴⁸ Kronberga, u.c. 2019. Starpinstitūciju sadarbība, Bērnu tiesību aizsardzībā, Pieejams: <https://www.lm.gov.lv/lv/media/4510/download>

Sabiedrībā balstītie pakalpojumi (soc.reh., grupu dzīvoklis, DAC personām ar GRT, specializētās darbn. asistenta pakalpojums)	227	321022.02	-189080.86	-143.3	581.239
Konsultācijas institūcijā ar/ bez izmitināšanas	9	4164.34	1717.41	-142.5	190.82

Avots: Sociālā dienesta dati.

Ņemot vērā vecāka gadagājuma iedzīvotāju pieaugumu, svarīgi gan saglabāt esošos, gan attīstīt un veidot jaunus sabiedrībā balstītos pakalpojumus, piemēram, mājaprūpes, rehabilitācijas u.c., ar sabiedrības veselību saistītos pakalpojumus. Sociālā dienesta iedzīvotāju aptaujā par sociālo jomu tika noskaidrots Smiltenes novada iedzīvotāju viedoklis par pensionāta jeb ISASR pakalpojumiem. 13.5% norāda, ka nākotnē plāno izmantot pensionāta pakalpojumus (pensionāri – 20.5%, n=44), kamēr 61.7% (n=222) norāda, ka nav par to domājuši. Liela daļa respondentu norāda, ka nevarētu šos pakalpojumus atļauties un ka pakalpojumu summai nevajadzētu pārsniegt pensijas apmēru. 22.5% norāda, ka būtu par pensionāta pakalpojumiem gatavi maksāt robežās no 500-800 EUR, 13.5% - līdz 500 EUR, savukārt tikai 0.5% norāda, ka būtu gatavi segt pakalpojuma izmaksas, kas būtu augstākas par 800 EUR mēnesī. Daži respondenti minējuši, ka pensionāta pakalpojumus vajadzētu segt valstij vai pašvaldība. (28. attēls)

28. attēls. Iedzīvotāju gatavība maksāt par pensionāta pakalpojumiem (% , EUR mēnesī)

Avots: Sociālā dienesta aptaujas dati, visi respondenti n=222.

Jau norādītajiem sociālās palīdzības un pakalpojumu veidiem iedzīvotāji aktualizēja papildu nepieciešamo atbalstu trīs iedzīvotāju grupām: (1) pensijas vecuma iedzīvotājiem,

Īpaši vientuļiem; (2) personām ar invaliditāti un viņu ģimenēm; (3) ģimenēm ar bērniem un citi. (29. attēls)

Pensijas vecuma iedzīvotājiem

- Mājas vizītes, t.sk. pusdienu piegāde
- Aprūpe mājas, t.sk. Medicīniskā
- Brīvā laika pavadīšanas iespējas
- Mājoklis
- Kvalitatīvs un profesionāls darbs pansionātā
- Pabalsts personām 80+
- Bezmaksas pansionāta pakalpojums

Ģimenes ar bērniem

- Atbalsts vientuļajiem vecākiem, daudz bērnu ģimenēm, jaunajām un maznodrošinātām
- Transports un biļetes bērniem
- Mājoklis
- Profesionāls darbs ar soc. riska ģimenēm
- Iztikas pabalsts, apkures (malkas) pabalsts
- Aukles pakalpojums
- Mācību materiālu nodrošināšana
- Veselīga dzīvesveida apmācības pusaudžiem
- Saturīga laika pavadīšanas iespējas jauniešiem

Personas ar invaliditāti un viņu ģimenes

- Mājoklis
- Atbalsts vecākiem
- Nodarbības jauniešiem
- Atbalsts nestrādājošajiem
- Mājas vizītes
- Sociālā uzņēmējdarbība
- Veselības pārbaudes mājā
- NIN atlaides vientuļajiem ar 3. grupas invaliditāti

Citi priekšlikumi

- Transports un ceļa izdevumi
- Psiholoģiskais atbalsts
- Dienas centri pagastos
- Apkures (malkas) pabalsts
- Atbalsts personām, kas cieš no smagām hroniskām slimībām, paliatīvā aprūpe
- Mājoklis, remonts, sadzīves tehnika, kredītsaistības
- Rehabilitācijas pakalpojumi
- Budžeta plānošanas apmācības
- Zobārstniecības izdevumu kompensācija
- Dušas pakalpojums visiem
- Krīzes pabalsts
- Iedzīvotāju atlaižu kartes piemērošana
- Sadarbība starp tiem, kas vēlas palīdzēt un tiem, kam nepieciešama palīdzība

29. attēls. Iedzīvotāju norādītie nepieciešamie atbalsta veidi (atvērts jautājums)

Avots: Sociālā dienesta aptaujas dati, visi respondenti n=222; fokusgrupa ar sociālo pakalpojumu sniedzējiem

Fokusgrupu intervijās ar Sociālā dienesta darbiniekiem un sadarbības partneriem, t.i., sociālo pakalpojumu sniedzējiem, notika diskusija par sociālo mērķa grupu dažādām vajadzībām. Pensijas vecuma iedzīvotājiem biežāk norādītais nepieciešamais atbalsts ir mājas vizītes un pusdienu (pārtikas) piegāde, medicīniskā aprūpe dzīvesvietā, kā arī brīvā laika pavadīšanas un socializēšanās iespējas. Personām ar invaliditāti ir nepieciešams atbalsta personāls, t.sk., asistentu pakalpojums, uzlabota vides pieejamība un komunikācija, kā arī plašāks piedāvājums nodarbībām bērniem un jauniešiem. Tāpat atbalsts nepieciešams ģimenēm ar bērniem – finansiāla palīdzība vientuļajiem vecākiem, transporta izdevumu pilnīga vai daļēja segšana. Visām mērķa grupām aktuāls ir transporta un mājokļa jautājums, t.sk. atbalsts komunālajiem maksājumiem un sociālo dzīvokļu pieejamība. (Intervija ar sociālo pakalpojumu sniedzējiem, 2023. gada 27. septembris)

Jau vairākkārtīgi pieminētā Vidzemes plānošanas reģionā DI projekta ietvaros līdz 2023.gadam ir plānots padarīt pieejamus izveidotos sabiedrībā balstītus pakalpojumus pilngadīgām personām ar garīga rakstura traucējumiem (GRT), samazināt valsts sociālās aprūpes centros dzīvojošo personu skaitu iekļaujot tos sabiedrībā un samazināt risku personu nokļūšanai tajos. Smiltenes novadā **grupu dzīvokļa un specializēto darbnīcu pakalpojumu** nodrošina Sociālā dienesta struktūrvienība "Kārklī". 2021.gada jūnijā Drustu pagastā, "Kārklos" atklāja specializētās darbnīcas pieaugušajiem ar GRT.

Specializētās darbnīcas ir izveidotas darba vietas un nodrošināts speciālistu atbalsts personām ar GTR. Projekta "Vidzeme iekļauj" ietvaros izveidotās darbnīcas strādā vienoti, savstarpēji papildinot viena otru, lai klienti saņemtu vispusīgas pamatzināšanas un prasmes, kas palīdzētu atrast gan pastāvīgu nodarbošanos, gan attīstītu dažādas maņas un funkcionalitāti. Pakalpojumu līdz 2022.gada beigām saņēmuši astoņi klienti, no tiem visi izvērtēti projektā pakalpojumu saņemšanai. Specializētās darbnīcās pakalpojumus nodrošina sociālais darbinieks, rehabilitētājs un divi darbnīcu vadītāji.

Pārskata periodā esošie klienti darbnīcas apmeklē pastāvīgi jau no pakalpojuma atvēršanas. Sociālais rehabilitētājs nodrošināja atbalstu klientiem individuāli, izvērtēja klienta sociālās spējas un prasmes, palīdzēja iemācīties sadzīvot ar funkcionālajiem traucējumiem, apmācīja prasmēm un patstāvīgas dzīves iemaņām.

Pakalpojums tiek piešķirts saskaņā ar Sadarbības līgumu par sadarbību projekta "Vidzeme iekļauj" īstenošanā un 16.06.2015. MK noteikumiem Nr.313.⁴⁹ Pakalpojumi specializētajās darbnīcās tiek finansēti no projekta "Vidzeme iekļauj" un pašvaldības budžeta, kā arī atbilstoši pašvaldības saistošiem Noteikumiem Nr.17.⁵⁰

"Kārklos" strādā sociālais darbinieks - vadītājs, sociālais rehabilitētājs, 4 aprūpētāji un 2 darbnīcu vadītāji. Sociālajā namā klientiem tiek sniegts atbalsts, ko sniedz sociālais darbinieks un atbalsta personāls. "Kārklos" kopā ir 8 dzīvokļi un 11 darbnīcu vietas. Grupu dzīvokļi "Kārklos" ir izbūvēti un iekārtoti projekta ietvaros un ir pilnībā apdzīvoti. Kopā novadā vēl turpinās 16 grupu dzīvokļu būvniecība Smiltenes pilsētā, kopā būs nodrošināti 24 grupu dzīvokļi. Pakalpojuma izmaksas tiek segtas no projekta "Vidzeme iekļauj" un pašvaldības budžeta. Grupu dzīvokļu pakalpojuma piedāvājums ir mazāks par pakalpojuma pieprasījumu, tāpēc grupu dzīvokļa pakalpojums 5 personām tiek iepirkts citos novados no dažādiem pakalpojuma sniedzējiem.

Daudzfunkcionālais centrs ir sociālais pakalpojums, kas tiks pabeigts 2023.gada pēdējā ceturksnī. Jaunais Centrs nodrošinās pakalpojumus trīs mērķa grupām: sociālo rehabilitāciju bērniem ar funkcionāliem traucējumiem (turpmāk - bērni ar FT) un viņu vecākiem, Dienas aprūpes centra pakalpojumus bērni ar FT 10 vietām un 24 vietas specializēto darbnīcu pakalpojums nodrošināts personām ar GRT – kopā 34 vietas.

Līdz centra izbūvei pakalpojumi tiek piešķirti un nodrošināti ārpus novada teritorijas pie dažādiem pakalpojumu sniedzējiem saskaņā ar 2018. gada 25.jūlijā ar Vidzemes plānošanas reģionu noslēgto Sadarbības līgumu Nr.SND/18/7-3-45.2/473

⁴⁹ Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.2.2.specifiskā atbalsta mērķa "Palielināt kvalitatīvu institucionālai aprūpei alternatīvu sociālo pakalpojumu dzīvesvietā un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu pieejamību personām ar invaliditāti un bērniem" 9.2.2.1.pasākuma "Deinstitucionalizācija" īstenošanas noteikumi, <https://likumi.lv/ta/id/274957-darbibas-programmas-izaugsme-un-nodarbinatiba-9-2-2-specifiska-atbalsta-merka-palieldinat-kvalitativu-institucionalai-aprupei>

⁵⁰ Smiltenes novada pašvaldības domes saistošie noteikumi Nr. 11 "Par sociālajiem pakalpojumiem Smiltenes novadā", <https://likumi.lv/ta/id/328823-par-socialajiem-pakalpojumiem-smiltenes-novada>

(turpmāk - Sadarbības līgums) par sadarbību projekta "Vidzeme iekļauj" projekta īstenošanā un 16.06.2015. MK noteikumiem Nr.313.

No 2018.gada līdz 2023.gada septembrim bērni ar FT ir saņēmuši aprūpes, atelpas brīža, rehabilitācijas pakalpojumus. Pakalpojumu saņēmēju skaits katru gadu palielinās. Pakalpojumu sniedzēji tiek piesaistīti atbilstoši bērnu ar FT vajadzībām, ar pakalpojumu sniedzējiem slēdzot pakalpojuma līgumu. Šobrīd Smiltenes novada Sociālais dienests ir strādājis ar vardarbībā cietušām un vardarbību veikušām pilngadīgām personām vispārējā sociālo pakalpojumu (sociālās rehabilitācijas) ietvarā, bet ņemot vērā augsto vardarbības riska līmeni, jo īpaši sociālekonomiski nestabilos apstākļos, būtu turpmāk jāattīsta sociālā darba specializācija šajā jomā. Vardarbības gadījumā ir svarīga starpinstitūciju cieša sadarbība, krīzes centra un krīzes dzīvokļa pieejamība, speciālistu, t.sk., veselības aprūpes, psihologu u.c. atbalsts. Aktualizējies jautājums ir par notiekošo vardarbību skolu vidē, kādēļ būtu jāveido ciešāka sadarbība ar pirmsskolas un izglītības iestādēm informācijas apmaiņā par nepieciešamo atbalstu un pieejamo atbalsta komandu bērniem, kas cieš no vardarbības vai paši izturas varmācīgi, t.sk., fiziskās, emocionālās (mobinga) un cita veida vardarbības gadījumos.

2.3. SOCIĀLĀ PALĪDZĪBA UN PAŠVALDĪBAS PABALSTI

Spēkā esošā likumdošana un pašvaldības saistošie noteikumi nosaka, ka izvērtētajām mājsaimniecībām var piešķirt valsts un pašvaldības noteiktos sociālos pabalstus (sociālā palīdzība) un brīvās iniciatīvas pabalstus. Sociālos pabalstus saņēmušas kopā 3128 personas, t.sk., 994 iedzīvotāji darbspējas vecumā, 97 personas ar invaliditāti, 873 pensijas vecumā un 1164 bērni. Pēc notikušās ATR, dienesta klientu skaits ir palielinājies no izvērtētajām 1030 mājsaimniecībām (2021.gadā apkopotie dati) līdz 1480 mājsaimniecībām (2022.gada beigās). (7. tabula) Kopējais izlietotais valsts un pašvaldības finansējums sociāliem pakalpojumiem un sociālai palīdzībai 2021.gadā bija 513,4 tūkstoši EUR, bet 2022.gadā - 648,5 tūkstoši.

7. tabula. Sociālā palīdzība un pašvaldības pabalsti

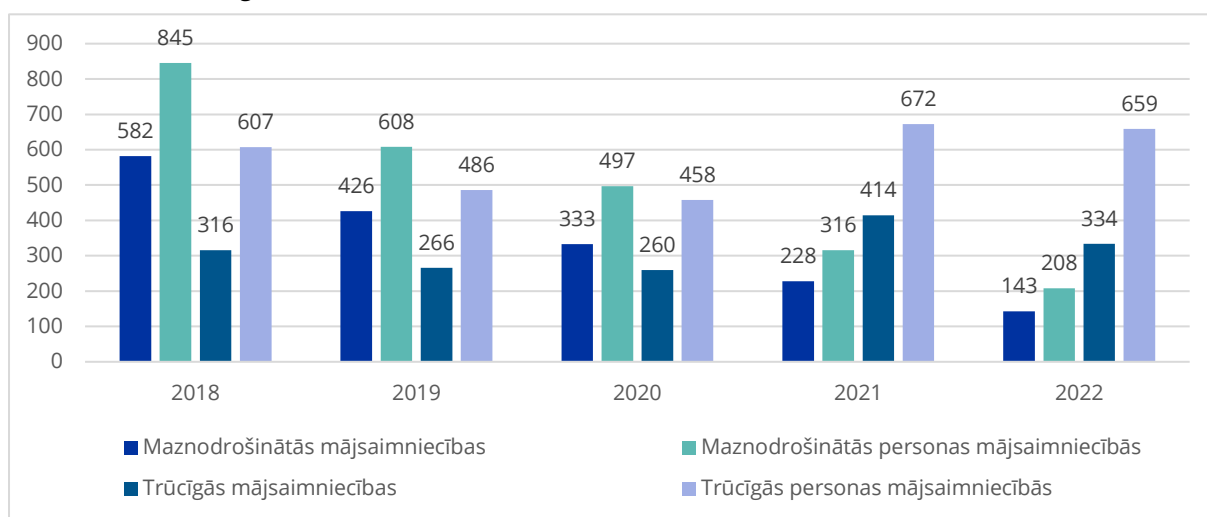
	Personu/ mājsaimniecību skaits, reižu skaits	Izmaksāto reižu skaits	EUR, 2021.gadā	EUR, 2022.gadā	% pret iepriekšējo gadu	Vidēji izmaksāts EUR vienā reizē 2022.g.
GMI un pabalsts GMI līmeņa nodrošināšanai naudā	140	366	45203.55	46582.20	3	127.27
Mājokļu pabalsts, t.sk., par komunālajiem maksājumiem	345	690	60181.25	76 879.57	21.7	111.42
Medicīnas pakalpojumi	288	569	11190	18180.97	38.5	31.95
Bērnu dārzs, ēdināšana un mācību līdzekļi	511	3974	47622.32	95282.52	50.0	23.98
Ikmēneša pabalsts bāreņiem, t.sk. dzīvokļa pabalsts	17	142	21093.79	25706.53	17.9	181.03
Pabalsts patstāvīgās dzīves uzsākšanai bāreņiem, sadz. priekšm. Mīkstā inventāra iegāde	8	8	3210.15	4280.20	25.0	535.03
Pabalsts bērna uzturam, pabalsts mīkstā inv., veselības, mācību līdzekļu iegādei un atlīdzība audžuvecākiem	66	230	84750.01	86242.83	1.7	374.97
Pabalsts krīzes situācijā, patversme un pabalsts no ieslodzījuma atbrīvotajiem	25	17	3379.50	4749.13	28.8	279.36
Dažāda veida valsts un pašvaldības piešķirtie pabalsti Ukrainas iedzīvotājiem, t.sk., par izmitināšanu	409	465	0.00	131766.73	-	283.37

Sociālā rehabilitācija, psiholoģiskā palīdzība un konsultācijas	27	41	10068	5855	-72	142.80
Sabiedrībā balstītu pakalpojumu nodrošināšana (DI)	80	233	33913.03	318436.17	89.4	1366.68
ISASR	111	994	231176.54	380018.79	39.2	382.31
DAC, īslaicīgās soc.aprūpes gultas	77	102	20731.36	45605.57	54.5	447.11
Aprūpe mājās (I, II, VI), t.sk., trauksmes poga	40	237	30641.05	30462.25	-0.6	128.53
Citi pašvaldības brīvās iniciatīvas pabalsti (bērnu piedzimšanas, svētku, apbedīšanas, u.tml.)	888	3974	59612.02	79750.47	25.3	20.07
KOPĀ:	3032	12042	662772.57	1349798.93		

Avots: Sociālā dienesta dati.

Trūcīgām personām ir salīdzinoši zems izlieto to līdzekļu skaits, kas daļēji skaidrojams ar nelielo iedzīvotāju daļu, kam ir piešķirts trūcīgās māsaimniecības (personas) statuss. 2021. gadā pēc Covid-19 pandēmijas krīzes trūcīgās personas un māsaimniecību skaits atkal pieauga, bet 2022.gadā atkal nedaudz samazinājās līdz 334 māsaimniecībām un 659 trūcīgām personām. (27. attēls)

27. attēls. Personu un māsaimniecību ar trūcīgā un maznodrošinātā statusu skaita dinamika 2018.-2022. gads

Avots: LM mājas lapa, gada dati.

Maznodrošināto un trūcīgo māsaimniecību sociālekonomiskā situācija pēdējos gados ir vairākkārtīgi pasliktinājusies dažādu ārējo krīžu ietekmē un salīdzinoši zema

atalgojuma pret strauji pieaugošām izmaksām (komunālajām izmaksām, ēdienam, apģērbam, veselībai u.c.). Nesen pieņemtajā Satversmes tiesas spriedumā norādīts, ka GMI pabalsts trūcīgām personām nenodrošina iespēju izmantot savas sociālās tiesības minimālā apmērā. Sociālā palīdzība, kas ir pieejama trūcīgai personai, ir atšķirīga, jo atkarīga no individuāliem apstākļiem. Tomēr Satversmes tiesa atzina, ka GMI kopsakarā ar citiem sociālās drošības sistēmas pasākumiem nenodrošina to, ka trūcīga persona var dzīvot tādu dzīvi, kas atbilst cilvēka cieņai.⁵¹

Ģimenes ar bērniem atbalsts Smiltenes novada teritorijā nodrošināts atbilstoši individuālajām vajadzībām, kas var atšķirties. Vecākiem tiek piešķirts bērna piedzimšanas pabalsts, izglītības iestādēs nodrošinātas brīvpusdienas vai daļēji līdzfinansēta bērnu ēdināšana, tāpat atsevišķos vēsturiskos novados tiek piešķirts vienreizējs pabalsts mācību piederumu iegādei un nodrošināts skolēniem bezmaksas transports, segti pilnībā vai daļēji transporta izdevumi un nodrošināta bērnu nogāde pirmsskolas izglītības iestādēs. Tāpat daļēji finansēta interešu un profesionālās ievirzes izglītība, kā arī dalība vasaras nometnēs. Vasaras periodā visā novada teritorijā tiek veicināta skolēnu nodarbinātība. Pašvaldība piešķir stipendijas skolēniem ar labiem sasniegumiem un stipendijas augstskolu studentiem atsevišķās profesijās. Smiltenes novadā turpinās ģimeņu godināšanas tradīcija, bronzas monētas pasniegšana novada jaundzimušajiem bērniem. Lai atbalstītu ģimenes un ģimeniskās vērtības, kā tradīcija izveidojusies dāvināt pāriem svinīgo laulību ceremoniju bez maksas ģimenes dienā. Čaklās rokdarbnieces katram jaundzimušajam novadniekam uzada pūriņu. Minētās iniciatīvas ir pozitīvas, bet nav vērtējamas, kā visaptverošas un pietiekamas tieši iedzīvotājiem, kas ir Sociālā dienesta klienti vai krīzes situācijā.

Pašvaldība īsteno pasākumu kopumu jauniešu sociālās atstumtības mazināšanai, piemēram, atbalsta organizācijas, kas veicina sociālās atstumtības mazināšanu un sadarbojas ar Nodarbinātības valsts aģentūru (NVA), piesaistot vietējos uzņēmējus. Divas reizes mēnesī jauniešiem, kuri mācās citu novadu izglītības iestādēs, pašvaldība sedz 50% braukšanas maksu līdz izglītības iestādei un atpakaļ. Jauniešiem tiek nodrošināta arī bezmaksas ieeja atsevišķos kultūras pasākumos, piemēram, kino seansos, bērnu svētkos un citos kultūras pasākumos. Novadā jauniešiem ir pieejami arī informācijas punkti – Apes, Trapenes, Gaujienas un Virešu pagastos, kur jauniešiem ir iespējams satikties klātienē ar novada jaunatnes lietu speciālistu, konkrētā darba laikā, uzzināt visu aktuālo informāciju. Jaunieši ir viena no tām sociālām grupām, kas ir pakļauta augstākam sociālās izstumtības un nabadzības riskam, kādēļ nepieciešams visaptverošs atbalsts, jo īpaši trūcīgas vai maznodrošinātas ģimenes jauniešiem, jauniešiem ar funkcionāliem traucējumiem, jauniešiem, kas atrodas ārpus ģimenes aprūpē vai ir no viena vecāka ģimenēm, u.c.

⁵¹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas mājas lapa. <https://www.satv.tiesa.gov.lv/press-release/norma-kas-nosaka-garanteto-minimalo-ienakumu-limeni-neatbilst-satversmes-1-un-109-pantam/>

3. STRATĒGISKĀ DAĻA

Smiltenes novada vidēja termiņa stratēģiskos uzstādījumos 2022.-2028.gadam noteiktas prioritāte (**VTP1 Sociāli nodrošināta sabiedrība un efektīva pārvaldība**), paredz četrus galvenos rīcības virzienus sociālā darba jomā: **RV1 Vietējā kopiena**, **RV3 Izglītība un prasmes**, **RV6 Veselības aprūpe un veicināšana** un **RV7 Sociālā aizsardzība**, kas tiešā veidā ietekmē Sociālā dienesta darbību nākamajā plānošanas periodā.

RV1 Vietējā kopiena

U1. Sekmēt sociāli iekļaujošas vides un atbildīgas sabiedrības veidošanos

U4. Atbalstīt jaunatnes iniciatīvas un aktivitāti

U5. Attīstīt atbalsta pasākumus ģimenēm ar bērniem, remigrantiem

R1.1.1. Sociāli iekļaujošas vides attīstība

R1.4.1. Mūsdienīga jaunatnes nozares pārvaldība un attīstība

R1.4.6. Brīvprātīgā darba attīstība

R1.5.1. Ģimeņu piesaiste dzīvei novadā un atbalsts

R1.5.2. Atbalsta pasākumu attīstība

R1.5.3. Sadarbības attīstība ģimeņu atbalstam

RV7 Sociālā aizsardzība

U28. Pilnveidot sociālās palīdzības un pakalpojumu nodrošinājumu un kvalitāti

U29. Nodrošināt kvalitatīvus un sabiedrībā balstītus sociālos pakalpojumus

U30. Īstenot senioru atbalsta pasākumus

U31. Pilnveidot sociālo pakalpojumu infrastruktūru un materiāli tehnisko bāzi

R7.28.1. Mūsdienīga SD darbības vadība un attīstība

R7.28.2. Personāla attīstība un kapacitātes stiprināšana

R7.28.3. Motivējošas sociālās palīdzības attīstība

R7.28.4. Sociālās rehabilitācijas motivācijas programmu ieviešana un nodrošināšana

R7.29.1. Sociālo pakalpojumu nodrošināšana un paplašināšana

R7.29.2. ISAP pakalpojumu attīstība

R7.29.3. Sociālās aprūpes mājās pakalpojumu attīstība

R7.29.4. Sadarbības attīstība ar NVO, sociāliem uzņēmējiem pakalpojumu pilnveidei

R7.30.1. Senioru iesaistes sabiedriskajā dzīvē veicināšana

R7.30.2. Senioru aprūpes un pakalpojumu attīstība

R7.30.3. Sociāli mazaizsargāto senioru atbalsta pasākumu īstenošana

R7.31.1. Sociālā dienesta infrastruktūras un materiāli tehniskās bāzes attīstība

R7.31.2. SP sniedzēju infrastruktūras, rekonstrukcija un energoefektivitātes paaugst.

R7.31.3. SAP pilnveidošana cilvēkiem ar īpašajām vajadzībām

R7.31.4. Tehnisko palīgīdzekļu bāzes attīstība

R7.31.4. Tehnisko palīgīdzekļu bāzes attīstība

R7.31.5. Krīzes situāciju atbalsta attīstība

RV6 Veselības aprūpe un veicināšana

RV3 Izglītība un prasmes

U26. Veicināt sabiedrības veselību un veselīgu dzīvesveidu

U14. Veicināt kompetenču attīstību dažādām mērķa grupām visa mūža garumā

R6.26.1. Veselības veicināšanas un slimību profilakses pasākumu īstenošana

R6.26.2. Veselīga dzīvesveida paradumu veicināšana

R6.26.3. Veselīga dzīvesveida un aktīvās atpūtas pasākumu organizēšana

R3.14.3. Iedzīvotāju ar īpašām vajadzībām kompetenču attīstība

Avots: Smiltenes novada attīstības programma 2022.-2028. gadam. Rīcības plāns.

**Smiltenes novadā
sanāk!**

3.1. SOCIĀLĀ JOMAS DARBĪBAS STRATĒGISKIE VIRZIENI (VĪZIJA, MISIJA)

Sociālā jomas misija ir attīstīt personas individuālos un kopienas resursus, kā arī aktīvu līdzdalību sociālo problēmu risināšanā un to pārvarēšanā, tādējādi stiprinot sabiedrības noturību pret krīzēm tagadnē un nākotnē.

Sociālā jomas vīzija - attīstīta, resursiem nodrošināta sociālā atbalsta sistēma Smiltenes novadā, kas organizē un nodrošina iedzīvotājiem kvalitatīvus un pieejamus sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību, ceļot iedzīvotāju dzīves kvalitāti, attīstot digitālo un kopienas sociālo darbu, veicinot veselīgu dzīvesveidu un aktīvu novecošanos.

3.2. SOCIĀLĀ JOMAS STRATĒGISKIE MĒRĶI UN UZDEVUMI, SASNIEDZAMIE REZULTĀTI

Ņemot vērā nacionālā līmeņa attīstības plānu NAP2027, reģionālās attīstības definētās prioritātes un Smiltenes novada attīstības programmas rīcības virzienus un uzdevumus 2022.-2028.gadam (28. attēls), kā arī veikto pašreizējo sistēmas novērtējumu sociālajā jomā izvirzīti vairāki Sociālā dienesta stratēģiskie mērķi, saskaņā ar kuriem definēti uzdevumi un noteikti sasniedzamie rezultāti 2024.-2033.gadam.

SM1. Kvalitatīvi un pieejami sociālie pakalpojumi un sociālā palīdzība

Uzdevumi (U)		Pasākumi, aktivitātes	Atbildīgie izpildītāji	Izpildes termiņš vai periods	Finanšu resursi vai avoti	Iznākuma rezultatīvie rādītāji	
1.1.	Pilnveidot sociālo pakalpojumu kvalitāti un nodrošināt to pieejamību visā novada teritorijā	1.1.1.	Izstrādāt vienotu Smiltenes novada sociālo pakalpojumu attīstības programmu pakalpojumu pieejamības uzlabošanai	SNP, SNSD NVO,	2024.-2033.	VB, PB, ESF	Sociālo pakalpojumu attīstības programmā izvērtēts obligātais/minimālais sociālo pakalpojumu “grozs” un pieejamība
		1.1.2.	Esošo un jaunu sociālo pakalpojumu attīstība atbilstoši iedzīvotāju individuālajām vajadzībām	SNSD, BĢAC, NVO ISASRI	2025.-2033.	VB, PB, ESF	Nodrošināti sociālie pakalpojumi dažādām mērķgrupām , apgūstot un pielietojot inovatīvas darba metodes Piesaistīti sadarbības partneri un speciālisti daudzveidīgu sociālo pakalpojumu sniegšanā
		1.1.3.	Attīstīt un stiprināt esošās un jaunās sociālā darba specializācijas sociālās jomas iestādēs	SNSD, BĢAC, ISASR NVO	2025.-2033.	VB, PB, ESF	Paplašināta sociālā darba specializācija darbam ar dažādām mērķa grupām
		1.1.4.	Izveidoti atbalsta pasākumi dažādām personu mērķa grupām	SNSD, BĢAC, NVO	2025.-2033.	VB, PB, ESF	Pieejami atbalsta pasākumi un aktivitātes atbilstoši sociālām vajadzībām un pieprasījumam.
		1.1.5.	Uzlabot pakalpojuma kvalitātes noteikšanas metodes un kritērijus sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu kvalitātes novērtēšanai	SNSD,	2025.-2033.	VB, PB, ESF	Pārskatīti un pilnveidoti procesu apraksti minimālā sociālo pakalpojumu “grozam” Pilnveidoti pakalpojuma kvalitātes noteikšanas kritēriji un metodes

1.2.	Attīstīt sabiedrībā balstītus pakalpojumus	1.2.1.	Sniegt atbalstu personām ar funkcionāliem traucējumiem FT un viņu likumiskajiem pārstāvjiem nodrošinot pakalpojumu pieejamību un pēctecību	SNP, SNSD,	2024.-2033.g.	VB, PB, ESFL	Nodrošināti un pilnveidoti sabiedrībā balstīti un ģimeniskai videi pietuvināti pakalpojumi personām ar GRT, bērniem ar FT un ārpus ģimenes aprūpē esošiem bērniem/ jauniešiem .
		1.2.2.	Attīstīt personu ar garīga rakstura traucējumiem nodarbinātības iespējas sadarbībā ar uzņēmējiem (specializētās darbnīcās)	SNP, SNSD,	2024.-2033.g.	VB, PB, projektu finansējums,	Attīstītas nodarbinātības iespējas Specializētās darbnīcās iesaistītām personām ar GRT un produktu realizācija
1.3.	Attīstīt Aprūpes mājās pakalpojumus	1.3.1.	Vientuļiem, vietatnē dzīvojošiem senioriem pakalpojuma sniegšana dažādos aprūpes līmeņos un Paplašināta aprūpes mājās pakalpojuma pieejamība pašvaldības iedzīvotājiem	SNSD, NVO	2024.-2033.g.	PB, ESF, projektu finansējums	Attīstīti un pieejami kvalitatīvi aprūpes mājās pakalpojumi , t.sk., mobilo pakalpojumu piedāvājums dažādos aprūpes līmeņos
		1.3.2.	Nodrošināts daudzveidīgs aprūpes mājās pakalpojumu klāsts atkarībā no personas individuālajām vajadzībām	SNSD, NVO	2024.-2033.g.	PB, ESF, projektu finansējums	Aprūpes mājās pakalpojumu klāsta un aprūpes metožu paplašināšana
1.4.	Veicināt Ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu (ISASRP) kvalitāti un pieejamību	1.4.1.	Uzlabot pakalpojumu kvalitāti un pieejamību atbilstoši mūsdienu aprūpes pakalpojumu prasībām	SNP, ISASRI	2024.-2033.g.	PB, ESF, projektu finansējums	Uzlabota pakalpojumu kvalitāte - attīstot ģimeniskai videi (pansijas) pietuvinātu ISASR pakalpojumu un speciālistu pieejamība ; ISASRS pakalpojumu nodrošināto vietu skaita pieaugums ;
		1.4.2.	Uzlabot savlaicīgu piekļuvi kvalitatīviem, ilgtspējīgiem un izmaksu ziņā pieejamiem pakalpojumiem	SNP, ISASRI	2024.-2033.g.	PB, ESF, projektu finansējums	Dažādot finansēšanas iespējas pakalpojuma nodrošināšanai – vaučeru ieviešana;

		1.4.3.	Attīstīt ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas veidus	SNP, ISASRI	Pastāvīgi	PB, ESF, ERAF	leviesta struktūrvienību specializācija – demences nodaļa (t.sk. pieaugušo dienas uzraudzības pakalpojums) un paliatīvās aprūpes nodaļa utt.
		1.4.4.	leviest un paplašināt Dienas aktivitāšu pasākumus , kur tiek nodrošinātas brīvā laika pavadīšanas iespējas	SNP, ISASRI	Pastāvīgi	PB, ESF, ERAF	dažādot pakalpojumu klāstu izveidojot dienas pasākumu aktivitātes , darbnīcas, pansijas pakalpojumus t.sk. Atvērto durvju dienu organizēšana iestādēs
1.5.	Nodrošināt iedzīvotājiem sociālo palīdzību dažādās krīzes situācijās	1.5.1.	Sociālās palīdzības mērķtiecīguma analīze un sociālās palīdzības pielāgošana , elastīgi reaģējot uz sabiedrības vajadzībām krīzes un drošības draudu gadījumā , dabas stihiju gadījumā	SNP, SNSD	2024.-2033.g.	VB, PB, ESF	Operatīvi analizēta un nodrošināta Sociālā palīdzība dažādos krīzes gadījumos t.sk. Pilnveidota un vienkāršota saņemšanas kārtība un apstiprināti normatīvie noteikumi
1.6.	Nodrošināti atbilstoši sociālie vai krīzes dzīvokļi , kā arī sniegta palīdzība mājokļa jautājuma risināšanā	1.6.1.	Attīstīt pašvaldības dzīvojamo fondu un uzlabot esošo mājokļu sadzīves apstākļus dažādām personu mērķa grupām	SNP, SNSD	2025.-2033.	VB, PB, ESF	Uzlaboti un nodrošināti sociālie dzīvokļi , pusceļa mājas, grupu māja/ dzīvokļi u.c. risinājumi dzīves apstākļu uzlabošanai Īstenoti energoefektivitātes pasākumi : paaugstināšanas pasākumi : nomainīts iekštelpu apgaismojums, uzstādīti saules paneļi.
		1.6.2.	Jaunu pašvaldības mājokļu projektu attīstīšana ES un valsts finansēto atbalsta pasākumu ietvaros	SNP	2025.-2033.	PB, VB, privātais finansēju ms, ESFL	Pieejami pašvaldības dzīvokļi Smiltenes novada iedzīvotājiem palīdzībai dzīvokļu jautājumu risināšanā noteiktām mērķa grupām

SM2 Mūsdienīgs digitāls un kopienas sociālais darbs							
2.1.	Pilnveidot individuālo sociālo darbu ar personu, paaugstinot digitalizācijas prasmes un līdzdalības iespējas kopienas un sabiedrības līmenī	2.1.1.	Paaugstināt personas līdzdalību aktivitātēs ar mūsdienīgu digitālo risinājumu un sociālā darba kopienās atbalstu	SNSD, sociālie pakalpojumu sniedzēji (NVO)	2025.-2033.g.	PB, NVO, VB, privātais finansējums, ESFL	Pilnveidotas prasmes digitālo rīku lietošanā dažādām sociālām iedzīvotāju grupām; nodrošināta digitālo rīku pieejamība Atjaunota materiāli tehniskā bāze kvalitatīva pakalpojuma nodrošināšanai
2.2.	Digitalizēt klientu dokumentāciju un attīstīt programmu ieviešanu	2.2.1.	Izveidot elektroniskas klientu dokumentācijas atbilstoši specializācijas mērķa grupas profilam un vajadzībām	SNP, SNSD, NVO, ISASRI, Bāriņtiesa, BĢAC	2024.-2033.g.	VB, PB, ESFL, NVO	Ieviestas digitalizētas klientu lietas un pieaudzis digitalizētās dokumentācijas lietošanas apjoms
		2.2.2.	Apmācīt sociālās jomas specialistus darbam ar digitālām programmām un ierīcēm . Attīstīt drošas digitālās vides prasmes .	SNP, SNSD, ISASRI, Bāriņtiesa, BĢAC	2024.-2033.g.	VB, PB, ESFL,	Apmācīti darbinieki , programmu lietošanā ievērojot drošas digitālās vides prasības
2.3.	Ieviest digitālos risinājumus un rīkus sociālā darbā (informācijas un komunikācijas vajadzībām par veselības/aprūpes, bērnu tiesību u.c. starpinstitūciju sadarbības jautājumiem), digitalizēt Sociālo pakalpojumu administrēšanas datu bāzes	2.3.1.	Ieviest digitālos rīkus , kas izmantojami informācijas un komunikācijas apmaiņai starpinstitūciju sadarbības modelī	SNP, SNSD, NVO, ISASRI, Bāriņtiesa, BĢAC	2024.-2033.g.	PB, VB, ESF	Ieviestas jaunas un uzlabotas esošās datu apstrādes programmas datu administrēšanai
		2.3.2.	Ieviest jaunas datu apstrādes programmas , digitālos rīkus Sociālo pakalpojumu administrēšanas datu bāzēs	SNP, SNSD, NVO,	2024.-2033.g.	PB, VB, ESF	Atvieglota un operatīva dokumentu un personas datu apmaiņas/ aprītes sistēma, ņemot vērā datu aizsardzības prasības u.c.
		2.3.3.	Nodrošināt digitālās informācijas apmaiņu starp visām iesaistītām pusēm				Dažādas sociālās jomas speciālisti lieto vienotu operatīvas informācijas apmaiņas sistēmu

2.4.	Nodrošināt kvalitatīvu un operatīvu informāciju par sociāliem pakalpojumiem un sociālo palīdzību Smiltenes novadā	2.4.1.	Attīstīt informācijas apmaiņu un komunikāciju ar dažādām iesaistītām pusēm (LM, BT, BTAI, SNP, izglītības iestādēm, NVO u.c. sadarbības partneriem)	SNP, SNSD, NVO, ISASRI, Bāriņtiesa, BĢAC	2024.-2033.g.	PB, VB, ESF	Nodrošināta e-vidē sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu piešķiršana (skaits) , leviests virtuālais asistents par sociālās palīdzības piešķiršanu novada mājaslapā ;
		2.4.2.	Attīstīt un ieviest alternatīvās komunikācijas (digitālie) rīkus (vieglā valoda, piktogrammas Brails, Surdotulki u.c.) SD darbā ar personām, kurām ir komunikācijas un uztveres grūtības Attīstīt daudzveidīgākas iedzīvotāju informēšanas formas				Online konsultācijas/apmācības/ Izglītojošas lekcijas Regulāri atjaunots buklets , informācija mājas lapā un sociālajos tīklos , nodrošinātas pieejas internetam , notikušas tikšanās ar iedzīvotājiem , u.c. tehnoloģ
2.5.	Attīstīt Sociālo darba praksi kopienā ar dažādām klientu mērķa grupām	2.5.1.	Izveidot amata vienību darbam kopienā Sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu nodaļā	SNP, SNSD	2024.-2033.g.	PB, VB, ESFL	nodrošināts kopienas sociālais darbs dažādām sociālajām grupām; Izveidota atbalsta sistēma sadarbībā ar plašāku sabiedrību kopienās; Noskaidrota esošā situācija kopienā, apzinātas senioru vajadzības, vēlmes būt sabiedriski aktīviem un analizēti dzīves kvalitāti ietekmējošie faktori.
		2.5.2.	Attīstīt sadarbību ar pašvaldības iestādēm atbalsta pasākumu/ aktivitāšu organizēšanai sekmējot kopienas iedzīvotāju līdzdalību, iesaistīšanos un pašpalīdzības procesus	SNP, SNSD	2024.-2033.g.	PB, VB, ESFL	Attīstīta un veicināta sadarbība ar kultūras namu vadītājiem, bibliotekāriem, izglītības un sporta pārvaldi, pagastu pārvaldēm utt. par atbalsta pasākumu/ aktivitāšu organizēšanu

		2.5.3.	Organizēt kopīgus socializēšanās un kultūras starp paaudžu pasākumus ar dažādām iedzīvotāju mērķa grupām	SNP, SNSD Jaunatnes darba speciālists	2024.- 2033.g.	PB, VB, ESFL	Veicināta paaudžu mijiedarbība , ieviestas senioru iniciatīvas , dažādu iedzīvotāju grupu iniciatīvas, Atbalsta pasākumus kopienu līmeni ; pilnveidot senioru , personu ar invaliditāti sabiedriskošanās pasākumus un vientulības mazināšanu
SM3 Aktīva, atbildīga un vesela sabiedrība visa mūža garumā							
3.1.	Veicināt veselīgu un aktīvu dzīvesveidu	3.1.1.	Organizēt veselību veicinošas aktivitātes un pasākumus , piem. sporta un brīvā laika, veselīga dzīvesveida u.c. jomās dažāda vecumu iedzīvotājiem	SNP, SNSD, NVO	2024.- 2033.g.	SNP, VB, ESF, ārējais projektu finansējums	Īstenoti socializēšanās, veselīga dzīvesveida un aktīva brīvā laika pavadīšanas pasākumi dažādām iedzīvotāju grupām
		3.1.2.	Organizēt fiziskās aktivitātes atbilstoši sabiedrības veselības rekomendācijām	SNP, SNSD, NVO	2024.- 2033.g.	SNP, VB, ESF, ārējais projektu finansējums	Īstenoti fiziskās aktivitātes un sabiedrības veselības informatīvi/izglītojoši pasākumi
		3.1.3.	Nodrošināt informāciju par sabiedrības veselības aktuāliem jautājumiem	SNP, SNSD, NVO	2024.- 2033.g.	SNP, VB, ESF, ārējais projektu finansējums	Pieejama informācija par sabiedrības veselības aktuāliem jautājumiem

		3.1.4.	Veicināt personu zināšanas un atbildību par savu veselību	SNP, SNSD, NVO	2024.-2033.g	SNP, VB, ESF, ārējais projektu finansējums	Atbalstītas iedzīvotāju un organizāciju iniciatīvas , kam rūp pašvaldības iedzīvotāju veselība
3.2.	Nodrošināt iedzīvotājiem higiēnas pakalpojumus	3.2.1.	Izveidot minimālo higiēnas pakalpojumu klāstu katrā pagasta teritorijā	SNSD,	2024.-2033.g	PF, SD budžets, ārējais projektu finansējums	Katrā pagasta pārvaldē iespējams saņemt higiēnas pakalpojumus (veļas mazgāšana, duša, humānā palīdzība u.tml.)
		3.2.2.	Informēt un izglītot iedzīvotājus par higiēnas nozīmi sabiedrības veselības kontekstā	SNSD,	2024.-2033.g	PF, SD budžets, ārējais projektu finansējums	Īstenoti informatīvi un izglītojoši pasākumi , pieejams atbalsts Sociālā dienesta klientiem
3.3.	Informēt iedzīvotājus par veselības aprūpes pakalpojumiem , t.sk., veselības profilakses pasākumiem	3.3.1.	Veicināt sociālās jomas speciālistu sadarbību ar veselības aprūpes iestādēm un speciālistiem Informēt par veselības aprūpes pakalpojumiem novadā, to nozīmi veselības uzturēšanā	SKSS, veselības aprūpes iestādes, ĢĀ, feldšerpunkti	2024.-2033.g	PB, ārējais projektu finansējums	Uzlabota informācijas pieejamība par veselības aprūpes pakalpojumiem Smiltenes novadā un veselības aprūpes iestādēs
		3.3.2.	Publiskās vietās ieviest automatizētos ārējos defibrilatorus	SKSS, veselības aprūpes iestādes, ĢĀ,	2024.-2033.g	PB, VB	Atbilstoši noteiktiem normatīviem aktiem pašvaldības iestādēs uzstādīti defibrilatori

3.4.	Nodrošināt personu ar smagiem funkcionāliem traucējumiem vides pieejamību dzīvesvietā	3.4.1.	Uzlabot un pielāgot esošo infrastruktūru un vidi personām ar funkcionāliem traucējumiem dzīvesvietās (pandusi, uzbrauktuves, pacēlāji, citi palīgīdzekļi)	SNSD, SNP	2024.-2033.g	PB, VB, Citi finansēju ma avoti	Izveidoti vides pielāgojumi personu dzīvesvietās , skaits
		3.4.2.	Risināt vides pieejamības , t.sk., fiziskās vides un komunikācijas jautājumus sadarbībā ar citām Smiltenes novada iestādēm	SNSD, SNP	2024.-2033.g	PB, VB, Citi finansēju ma avoti	Uzlabota publiskās infrastruktūras pieejamība personām ar funkcionāliem traucējumiem (pašvaldības iestādēs).
3.5.	Nodrošināt specializēto transportu	3.5.1.	Nodrošināt transporta pieejamību personām ar FT pēc pieprasījuma sociālo un veselības aprūpes pakalpojumu saņemšanai	SNP, SNSD, NVO	2024.-2033.g	PB, VB, Citi finansēju ma avoti	legādāts specializētais transportlīdzeklis. Specializētā transporta nodrošināšana bērniem un pilngadīgām personām ar dažādiem funkcionāliem un garīga rakstura traucējumiem
SM4 Motivējoša sociālā dienesta un sociālo pakalpojumu sniedzēju profesionālā darbība, uzlabota infrastruktūra un materiāltehniskā bāze							
4.1.	Uzlabot Smiltenes novada Sociālā dienesta darba apstākļus , t.sk., telpas, energoefektivitāti un vides pieejamību	4.1.1.	Sociālo pakalpojumu sniegšanai atbilstošu un piemērotu telpu un aprīkojuma nodrošināšana	SNSD, SNP	2024.-2033.g,	PB, ERAF, ESF Citi finansēju ma avoti	Uzlabotas Sociālā dienesta un klientu pieņemšanas punktu telpas sociālo pakalpojumu sniegšanai dažādām mērķa grupām, t.sk. nodrošināta vides pieejamība un paaugstināta ēku energoefektivitāte
		4.1.2.	Kopienas/dienas centru izveide	SNSD, SNP, pagastu pārvaldes	2024.-2033.g,	PB, ERAF, ESF Citi finansēju ma avoti	Izveidoti jauni Kopienas/dienas centri novadā , t.sk. papildus nodrošinot sociālā dienesta pakalpojumus

4.2.	Modernizēt sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas iestādēs infrastruktūru	4.2.1.	Veikt Sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas iestāžu pārbūvi, infrastruktūras uzlabojumus un rekonstrukcijas darbus	SNP, BĢAC, ISASRI	2024.-2033.g.	PB, Citi finansēju ma avoti	Rekonstruētas Smiltenes novada Bērnu ģimenes atbalsta centra telpas, ISASRI telpas un uzlabots materiāli tehniskais aprīkojums sociālās aprūpes iestādēs
		4.2.2.	Uzlabot materiāli tehnisko bāzi un labiekārtot teritorijas	SNP, BĢAC, ISASRI	2024.-2033.g.	PB, Citi finansēju ma avoti	Izveido/uzlabot Vides pieejamību ISASRI Izveidotas Nojumes un sakārtoti celiņi un citi labiekārtošanas darbi sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas iestādēs
4.3.	Nodrošināt apmācības darbiniekiem un pilnveidot sociālā darba un aprūpes metodes	4.3.1.	Organizēt metodiskās apmācības, seminārus un pieredzes apmaiņu sociālās jomas speciālistiem	SNP, SNSD, BĢAC, ISASRI	2024.-2033.g.	PB	Pieejamas apmācības sociālās jomas darbiniekiem dažādu metožu apgūšanai un ieviešanai. Nodrošināta pieredzes apmaiņa
		4.3.2.	Piedalīties projektos profesionālā sociālā jomas attīstībai	SNP, SNSD, BĢAC, ISASRI	2024.-2033.g.	PB	Dalība dažādos profesionālās pilnveides projektos
4.4.	Stiprināt kapacitāti, noturību un Profesionalitāti ieviešot atbalsta pasākumus starpinstitūciju speciālistiem un sadarbības partneriem	4.4.1.	Attīstīt starpinstitucionālo sadarbību , paplašināt dažādu jomu profesionāļu un sadarbības partneru iesaisti (valsts un pašvaldību iestādes, NVO)	SNSD, BĢAC, Izglītības pārvalde, ISASRI,	2024.-2033.g.	PB, VB, ESF, Citi projektu līdzekļi	Izstrādāti un ieviesti kopīgi starpinstitūciju algoritmi starprofesionāļu komandas darbam
		4.4.2.	Organizēt kopīgas supervīzijas, pieredzes apmaiņa/labās prakses un speciālistu konsultācijas	SNSD, Bāriņtiesa, ISASRI,	2024.-2033.g.	PB, VB, ESF Citi projektu līdzekļi	Nodrošinātas dažādu jomu profesionāļiem kopīgas supervīzijas, pieredzes apmaiņa un konsultācijas

		4.4.3.	Civilās aizsardzības apmācības sociālās jomas darbiniekiem kopā ar citām institūcijām	SND, SNSD	2024.-2033.g.	PB, VB,	Sociālās jomas speciālisti iesaistīti civilās aizsardzības apmācībās
4.5.	Stiprināt darbinieku sadarbību un labās prakses pārņemšanu	4.5.1.	Darbinieku izglītošanās starptautiskās mācībās , studiju vizītēs un pieredzes pasākumos	SD, ISAI, BĢAC	2024.-2033.g.	VB, PB, citi finanšu instrumenti	Darbinieku kompetenču attīstīšana , piedaloties dažādos vietējos un starptautiskos pasākumos
		4.5.2.	Dalība LM un citās darba grupās. Iesaiste profesionālajās apvienībās un biedrībās , citu nozaru darba grupās sociālo jautājumu risināšanai	SD, ISAI, BĢAC	2024.-2033.g.	VB, PB, citi finanšu instrumenti	Uzlabota darbinieku kompetence , specializācija, padziļināti apgūtas SD zināšanas specializācijas metodikās Dalīšanās ar pieredzi ar kolēģiem
4.6.	Kvalificētu darbinieku piesaiste un konkurētspējīga Atalgojuma nodrošināšana	4.6.1.	Jaunajiem speciālistiem stipendijas un prakses vietas , nodrošināts mājoklis Darbinieku psihoemocionālais atbalsts	SNP, SNSD	2025.-2033.g.	VB, PB, citi finanšu instrumenti	Piesaistīti kvalificēti speciālisti , jauniem speciālistiem pieejamas sociālo garantiju atbalsts , aizpildītas visas darba vakances Normēts darba noslogojums un pieejams atbalsta konsultācijas sociālās jomas speciālistiem
		4.6.2.	Sociālās jomas darbiniekiem nodrošināt vidēju atalgojumu nozarē un sociālās garantijas	SNP, SNSD	2025.-2033.g.	VB, PB, citi finanšu instrumenti	nodrošināts vidējs atalgojums nozarē un sociālās garantijas

4. Stratēģijas ieviešanas uzraudzība un monitorings

Smiltenes novada pašvaldības Sociālās jomas attīstības stratēģija 2024.–2033. gadam ir izstrādāta, balstoties uz Smiltenes novada Ilgtspējīgas attīstības stratēģiju 2022.–2030.gadam un Smiltenes novada Attīstības programmu 2022.–2028.gadam. Sociālā dienesta attīstības stratēģijā ir noteikti Sociālā dienesta attīstības uzdevumi un rīcību plāns desmit gadiem. **Stratēģijas ieviešanas uzraudzības un aktualizācijas mērķis ir apzināt un analizēt Stratēģijas ieviešanas procesu**, pamatojoties uz informāciju par mērķu īstenošanai pieejamiem finanšu resursiem un darbības rezultātu rādītāju datiem, kā arī nodrošinot Stratēģijas īstenošanas novērtēšanas iespējas.

Stratēģijas uzraudzība ir regulāra, sistemātiska resursu, rīcību un rezultātu pārbaude.

Stratēģiskā rīcības plāna ieviešanas termiņi var tikt koriģēti, pamatojoties uz Smiltenes novada pašvaldības un Sociālā dienesta budžeta iespējām. Par Sociālā dienesta attīstības stratēģijas uzraudzību ir atbildīga Smiltenes novada pašvaldības Sociālā dienesta vadība, kā galveno uzdevumu izvirzot vadīt un koordinēt rīcības plāna ieviešanas un uzraudzības procesu, identificējot, vai sociālā dienesta attīstības stratēģijā definēto uzdevumu izpilde norit atbilstoši plānotajam. Uzraudzības un ieviešanas procesā tiek iesaistīti visas atbildīgās nodaļas, kas norādītas kā atbildīgās par aktivitāšu izpildi.

Atbilstoši attīstības tendencēm un normatīvo aktu grozījumiem, izmaiņas attīstības stratēģijā var tikt veiktas vienu reizi gadā, ja rodas šāda nepieciešamība. Stratēģiju var pārskatīt arī atbilstoši reālajai situācijai. Atbildīgais par rezultātu novērtēšanu, stratēģijas aktualizēšanu un izstrādi nākamajam plānošanas periodam ir Sociālā dienesta vadītājs.

Stratēģijas novērtēšanu veic plānošanas perioda pēdējā gada ceturtajā ceturksnī, veicot gan darbības plāna kārtējam gadam, gan Stratēģijas rezultātu izvērtēšanu. Sociālā dienesta darbības stratēģija nākošajam plānošanas periodam tiek izstrādāta 2033. gada nogalē. Stratēģijas ieviešanas uzraudzības un aktualizācijas procesa galvenie uzdevumi:

- 1) Reizi gadā veikt procesa novērtēšanu, analizēt paveikto;
- 2) Identificēt pārmaiņas valsts sociālās politikas un novada sociālajā situācijā kopumā un izvērtēt sniegtos un nodrošinātos sociālos pakalpojumus un to kvalitāti;
- 3) Aktualizēt un precizēt Stratēģijas realizācijas plānu, nepieciešamo finansējumu un tā iegūšanas iespējām.